

DE OORLOG, 17 september 1914
[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27819]

[Donderdag 17 September 1914]

Inhoudsopgave 17 september 1914

[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27819]	1
DE OORLOG	3
Op het Westelijk oorlogstooneel.	3
Het Duitsche front in Frankrijk.	3
Engelsche lezing.	3
Een Italiaansche theorie.	4
Fransch recht tegen plundersaars.	4
Op het Oostelijk oorlogstooneel.	4
Oostenrijksche debacle?	4
Officieuze Duitsche berichten.	4
Serviërs in Oostenrijk.	5
Op Zee.	5
De Hela.	5
In het Verre Oosten.	5
Bommen in Tsingtau.	5
Duitschers en Japaners.	5
De slag aan de Marne.	5
De uhlanen te Chantilly.	5
In een hinderlaag.	6
De aard van het land.	6
Aankomst van de gewonden.	7
De zware Duitsche artillerie.	7
De Duitschers teruggeslagen.	7
Een charge op de mitrailleurs.	8
Kanongebulder.	8
Het vechten van de Engelschen.	8
Schitterende verrichtingen der Franschen.	9
BELGIË.	10
Belgische actie tegen Luik.	10
DUITSCHLAND.	10
Officieele berichten.	10
Duitsche oorlogvoering in het vijandelijk land.	10
Geen vrede.	10
Krijgsgevangenen.	10
De Troonrede en de Nordd. Allg. Ztg.	10
ENGELAND.	11
Het Moederland en de Koloniën.	11
Britsch-Indische troepen.	11
ROEMENIE.	11
De onzijdigheid van Rumenië.	11
DENEMARKEN.	11
Denemarken neutraal.	11
BULGARIJE.	11
Bulgarije onzijdig.	11
Inbreuken op Volkenrecht.	11
Fransch Roode Kruis.	12
TELEGRAMMEN.	12
Een encycliek van Benedictus XV.	12
Generaal De la Rey †.	12
Staatsbegrooting 1915.	13
HOOFDSTUK VIII. (Oorlog).	13
Nederland en de oorlog.	14
De "Noordam".	14
Nationaal Steuncomité.	14
Zeelieden en de oorlog.	14
Gezelligheid op de forten.	15
Huisvesting van vluchtelingen.	15
Diamanthatel te Scheveningen.	16
Vrij vervoer van verlofgangers.	16
Posterijen en Telegrafie.	16

Naspeuringen van Paul Theelen: 17 september 1914

Op het Westelijk oorlogstooneel.	16
Officieele Duitsche lezing.	16
BELGIË.	16
Koning Albert gedecoreerd.	16
De Hela.	17
Op Zee.	17
In een onderzeeboot.	17
Begrafenis Turksche Gezant.	17
WETENSCHAP.	17
De opvarenden van de "Karluk".	17
ZEE- EN LANDMACHT.	17
Toelating Kon. Mil. Academie In 1914.	17
LANDBOUW.	18
Stand der landbouwgewassen omstreeks 12 September.	18
Frankrijk's wijnproductie.	20
Uit de Ver. Staten.	20
Ecuador en de Oorlog.	21
Uit de Petroleum-industrie.	21
[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27819]	21
DE OORLOG.	21
De algemeene toestand.	21
Op het Westelijk oorlogstooneel.	22
De Fransche lezing.	22
De Duitsche lezing.	22
Episodes uit de groote worsteling.	22
De weerstand der Duitschers.	23
Om en bij den strijd.	23
Eerste indrukken op de grens.	24
Belfort.	26
Op het Oostelijk oorlogstooneel.	26
Het keerpunt van den oorlog.	26
Uit het bestaan van de H. IJ. S. M.	27
Naar aanleiding var het 75 Jarig jubilee.	27
Op Zee.	31
De ondergang van de "Hela".	31
DUITSCHLAND.	31
Versterking van westelijke Duitsche steden.	31
Dr. Von Hindenburg.	31
Oostenrijk en Duitschland.	31
ENGELAND.	33
Engeland en het Pruisische militarisme.	33
Iersche oproep.	33
Een unionistische verklaring.	33
Een prachtig aanbod.	33
BELGIË.	33
Aan alle weldenkende burgers.	33
Een Duitsche kennisgeving.	34
Nogmaals dum-dum-kogels.	34
Uit Noord-België.	34
De gevangenen.	35
RUSLAND.	35
Een Russische proclamatie.	35
Onderscheidingen.	35
Ontpofbare kogels.	35
Tegenspraak.	35
OOSTENRIJK.	35
Vóór den oorlog.	35
TURKIJE.	36
Tegenspraak.	36
VEREENIGDE STATEN.	36
De Duitsche gezant te Washington.	36
Het Belgische afgezantschap te Washington.	36
BINNENLAND.	36
De pers en de oorlog.	36
Nederland en de Oorlog.	37
Britsche handel met oorlogvoerende landen.	37

Voor de militairen.	37
Uit Maastricht.	37
ONDER DE STREEP.	37
Persoonlijkheden.	37
Wetenswaardigheden.	37
Iets over de distinctieven onzer militairen.	37
Allerlei.	38
Een brief uit 1870.	38
Luchtvlotten.	39
In- en Uitval.	39
ZEE- EN LANDMACHT.	39
Voor de soldaten aan de grenzen.	39
Laatste Berichten.	39
Hofbericht.	39
BEURS EN NIJVERHEID.	39
De Londensche Beurs.	39
De Berlijnsche Geldmarkt.	40
Schatkistbiljetten San Paulo.	40
Uit de Vereenigde Staten.	40
De Engelsche regeering en de spoorwegen.	40

5

EDITIE VAN 2 UUR. OCHTENBLAD. Eerste Blad. Dit nummer bestaat uit twee bladen.

DE OORLOG

10 **De Oostenrijksche débâcle. – De slag aan de Marne. – De nieuwe Duitsche positie. – Belgische actie tegen Luik.**

Op het Westelijk oorlogstooneel.

Het Duitsche front in Frankrijk.

15 PARIJS, 16 September. (Reuter.) Een communiqué is uitgegeven van den volgenden inhoud: In de achter ons liggende dagen, 14 en 15 September hebben de achterhoeden van den vijand, achterhaald door onze achtervolgers, zich te weer moeten stellen, versterkt door troepen van de hoofdmacht. De vijand levert defensief slag over hebb
20 geheele front, waarvan sommige gedeelten buitengewoon zijn versterkt. Dit front wordt aangegeven door de streek om Noyon, de hoogvlakte benoorden Vic-sur-Aisne en Soissons, het massief van Laon, de hoogten ten Noorden en ten Westen van Reims, en een lijn, loopende naar een punt ten N. van Ville-sur-Tourbe (in het Westen van de Argonnen), verder verlengd voorbij de 'Argonnen door een andere lijn die Noordelijk langs Varennes om gaat (dit punt is door den vijand opgegeven) en de Maas bereikt
25 nabij het bosch van Forges ten Noorden van Verdun. In den loop der vervolgingen die wij hebben uitgevoerd na den slag aan de Marne hebben de Duitschers ons talrijke gevangenen in handen gelaten, waarbij zich voegen een menigte achterblijvers, verscholen in de bosschen. Een telling van deze gevangenen en van het buitgemaakte materiaal is nog niet goed kunnen volbracht worden. Om die reden wacht het ministerie
30 van oorlog met het bekend maken van een cijfer, daar het geen fantasieën in de wereld zenden wil.

Engelsche lezing.

35 LONDEN, 16 September. (Reuter.) Het Persbureau deelt mede: Da algemeene positie van onze macht langs de Aisne is bij voortduring gunstig. De vijand deed herhaalde tegenaanvallen, vooral tegen het eerste Engelsche legercorps, doch werd teruggeslagen. Zelfs hebben de Duitschers eenig terrein verloren tegenover onze troepen en de Fransche legercorpsen aan onze rechter- en linkerflank. De verliezen van den vijand zijn groot. Wij maakten 200 krijgsgevangenen. Duitsche voorstelling
40 van den toestand. Door den Duitschen consul-generaal te Amsterdam wordt ons het navolgend telegram van het ministerie van buitenlandsche zaken te Berlijn medegedeeld: 16 September des middags. Gelijk bericht, was de stormachtige opmarsch van den rechter vleugel van ons Westelijk leger, waarvan de spits reeds binnen schotlengte van de Parijsche forten stond, door de tegemoetrukkende geweldige
45 vijandelijke overmacht tijdelijk tot staan gebracht. Nadat een met groote kracht ondernomen Fransche poging tot doorbraak is mislukt, grijpen thans ook reeds de langs Verdun voorwaarts dringende deelen van het Duitsche centrum in den slag in, die reeds gedurende eenige dagen woedt over een front van meer dan 100 kilometer. Gedeeltelijke successen der Duitsche wapenen worden reeds gemeld. Van de Duitsche voorhoede voor
50 den rechtervleugel op het westelijk oorlogstooneel wordt gemeld: Vijf Fransche

afdeelingen zijn noordoostelijk van Parijs door twee legers afgesneden. De Engelsche en Fransche troepen zijn over de Marne teruggeslagen. De garde heeft ten zuiden van St. Quentin heldendaden verricht; de eerste compagnie heeft 32 stukken geschut veroverd. Het aantal Fransche gewonden en dooden is buitengewoon groot. [Dit bericht van het westelijk oorlogsterrein is wel in flagrante tegenspraak met de zeer uitvoerige en van verschillende zijden bevestigde berichten uit Fransche en Engelsche bron. Evenmin worden zij door den grooten generalen staf officieel uitgevaardigd of bevestigd. Wij hebben echter gemeend ze niet aan onze lezers te mogen onthouden, ook al schijnen zij niet waarschijnlijk.]

Een Italiaansche theorie.

Men meldt ons: In de "Corriere d'Italia" schrijft een Italiaansche generaal over den Duitsche terugtocht in Frankrijk, die door de Franschen als een gedwongen vlucht wordt voorgesteld. Hij meent dat men hier slechts te doen heeft met een strategische beweging. De bedoeling is den vijand om te trekken en volkomen te omsingelen. De Duitsche actie noemt hij verstandig en wijs en de spaarzaamheid der mededeelingen van den generalen staf is van jezelf sprekend.

Fransch recht tegen plundersaars.

BERLIJN, 16 Sept. (W. B.) Onze troepen is het volgend bevel in handen gevallen van den bevelhebber van het eerste Fransche legercorps: Opperbevelhebber eerste leger, eerste bureau No. 790, hoofdkwartier 26 Augustus 1914. Bijzonder bevel no. 9. Ter kennis is gebracht van den opperbevelhebber van het eerste leger door het gemeentebestuur van Rambervillers, dat zich soldaten in deze stad hebben laten verleiden tot daden van geweld en plundering. Deze handelingen zijn te meer te betreuren en te verwerpen daar zij op Franschen bodem werden begaan. De commandeerende generaal van het 21ste corps zal onmiddellijk een onderzoek naar deze aangelegenheid instellen opdat de bedrijvers voor den krijgsraad kunnen worden gevoerd. Geteekend: Dubail.

Op het Oostelijk oorlogstooneel.

Oostenrijksche debacle?

PETROGRAD, 16 September. (P. T. A.) De hardnekkige vervolging der verslagen Oostenrijksche troepen wordt voortgezet. Sommige legercorpsen zijn bijna vernietigd. De Russische troepen trekken de rivier de San over. De Oosterlijke voorposten der Russische strijdmacht nadert Premyszl. De snelheid der militaire operaties sluit iedere mogelijkheid uit de verliezen van den vijand te bepalen, die kolossale afmetingen aannemen. Volgens ontvangen inlichtingen verloren de Oostenrijkers ongeveer 250.000 dooden en gewonden, meer dan 100.000 krijgsgevangenen, meer dan 400 vuurmonden, een groote hoeveelheid vaandels. Overal zijn de wegen bezaaid met verlaten artillerieparken, transporten, wapen- en munitievoorraden, achtergelaten in den overhaasten terugtocht. Aan de Weichsel hebben de Russische troepen zich meester gemaakt van groote voorraden materieel voor het bouwen van bruggen. Zij vernielden een aantal stoombooten, waaronder een gepantserde. Geconstateerd moet worden, dat de Duitschers wanhopige pogingen doen om de Oostenrijksche debacle tegen te houden. Actieve deelneming van Duitsche legercorpsen in den strijd werd op verschillende punten van het Oostenrijksche front gemerkt. Zoo werden in de positie te Tourobine 36 Duitsche verdragende kanonnen genomen met 5000 Duitsche krijgsgevangenen. Op het front der andere legers werden eveneens tientallen groote Duitsche kanonnen buit gemaakt. Vele daarvan hadden zelfs geen gelegenheid aan den strijd deel te nemen. De hulp der Duitschers redde de Oostenrijkers niet van een verpletterende nederlaag, doch verhoogde de roem van de Russische overwinnaars.

Officieuze Duitsche berichten.

BERLIJN, 16 September. (Eigen bericht.) Officieus wordt gemeld: De generaal Von Hindenburg heeft zijn taak schitterend volvoerd. Hij heeft nog niet te paard gezeten, wijl hij door galsteen verhanderd wordt te rijden: hij heeft zijn operaties geleid uit de spoorwegcoupé of uit zijn kamer, en volgt de bewegingen van het leger in een automobiel. Hem was de zware taak opgedragen de Russen, die van twee zijden in Oost-Pruisen waren binnengedrongen, terug te slaan. Ten zuiden van de Masurische meren stond het Russische Narefleger, vijf legerkorpsen en drie cavalerie-divisies en noordelijk daarvan het Wilna-leger, vier legerkorpsen, twee reserve-divisies, vijf cavalerie-divisies, te zamen 200,000 man. Het Naref-leger werd op 29 Augustus bij Tannenbergh beslissend verslagen. Het verloor de geheele artillerie na meer dan 500 stukken geschut en 92.000 gevangenen. Toen greep Hindenburg het Wilna-leger aan, eerst den linkervleugel, dien hij versloeg, zoodat hem de weg naar den rug van het

Russische leger open stond. Rusland zag dit gevaar in, en zond het Grodnoreserveleger, uit drie legerkorpsen bestaande, hier tegen de Duitschers af. Dit Grodno-leger werd bij Lyck geslagen en de aanval op het Wilna-leger voortgezet. Meer dan 150 kanonnen werden genomen en 30.000 gevangenen werden gemaakt, zoodat nagenoeg twee legerkorpsen en de geheele artillerie der Russen was genomen. Dit werd volvoerd over een front van 100 K.M., waarbij de Duitse infanterie in vier op elkaar volgende dagen 150 K.M. moest afleggen. Hindenburg sloeg 12 Russische armeekorpsen en 8 cavalerie-divisies, ongeveer 1/4 van het geheele Russische veldleger. En desondanks wordt nog steeds verklaard, dat de Russen voor Koningsbergen staan, hoewel geen Russisch soldaat zich meer gewapend op Duitsch grondgebied bevindt.

Serviërs in Oostenrijk.

De Oostenrijksch-Hongaarsche legatie deelt mede: In tegenstelling met berichten onderscheidenlijk uit Servische en Engelsche bron, eergisteren en hedenochtend openbaar gemaakt en bevattende dat een groot aantal Servische troepen op Budapest aanrukt en dat "de Oostenrijkers, die den 8en dezer de Drina poogden over te trekken met 90,000 man, teruggedreven (zouden) zijn in den hoek tusschen de Save en de Drina met een verlies van 10,000 man", is de Oostenrijksch-Hongaarsche legatie te 's-Gravenhage door hare Regeering gemachtigd vast te stellen, dat deze berichten zuivere verzinsels zijn, aangezien: 1o. de Serviërs reeds uit Semlin verjaagd zijn geworden en 2o. de Oostenrijksch-Hongaarsche aanval aan de overzijde van de beneden-Drina, dus op Servisch grondgebied, met succes wordt voortgezet.

Op Zee.

De Hela.

LONDEN, 16 Sept. (Reuter.) De Admiraliteit bericht, dat de onderzeeër E 9 veilig is teruggekeerd na een Duitschen kruiser te hebben getroffen met een torpedo zijns [zes?] mijl ten zuiden van Helgoland. Deze kruiser is, meent men, de "Hela".

In het Verre Oosten.

Bommen in Tsingtau.

TOKIO, 16 Sept. (Reuter via New-York. Officieel.) Een Japansche aeroplane wierp bommen op de kazernes van Tsingtau en kwam ongedeerd terug. De vloot in de baai van Lao-shan opereerend sloeg de vijandelijke verkenningen terug.

Duitschers en Japaners.

TOKIO, 16 Sept. (Reuter.) Officieel. Een detachement verkenners maakte zich Zondag meester van het station te Kiauchou.

De slag aan de Marne.

Een correspondent van de *Times*, die dagen- en nachtenlang heeft rondgezworven in het uitgestrekte terrein, waar de geweldige slag plaats gehad, welke in de wereldgeschiedenis bekend zal blijven onder den naam van de Marneslag, geeft in zijn blad een uitvoerig verslag van hetgeen hij zag en hoorde van de Fransche en Engelsche soldaten en van de Duitse krijgsgevangenen. "Van hetgeen ik zelf waarnam en verder hoorde van de medestrijders heb ik getracht, schrijft hij, een geheel samen te stellen, dat, zij het ook onvolledig, een overzicht geeft van. dat geweldige gevecht, dat begon op zes September en thans (11 September) nog immer voortduurt. De Duitse opmarsch naar Parijs was op het einde van de vorige week met geweldige spoed en kracht ingezet, hetgeen bleek uit den stroom van vluchtelingen, welke zich voor het Duitse front bevond. Het was echter geen rechtstreeksche aanvallende beweging tegen Parijs. Ten gevolge van den krachtigen tegenstand van de Franschen en Engelschen en van het feit, dat de hoofdmacht der bondgenooten naar het zuidoosten van de hoofdstad terugtrok, besloten de Duitschers zich allereerst daartegen te keeren alvorens de stad aan te vallen. Blijkbaar was de bedoeling het leger der bondgenoot en in tweeën te deelen nabij de samenvloeiing Ourcq en Marne om daarna de eene helft in de stelling Parijs te dringen en de andere helft in het open veld te omsingelen.

De uhlanen te Chantilly.

De Duitschers waren vast overtuigd, dat geen hinderpaal van eenige beteekenis zich op hun weg bevond naar het vurig begeerde Parijs. Tien dagen geleden kwam een detachement uhlanen Chantilly binnen, wel bekend door de wedrennen. Hier speelde zich een tooneel af (de journalist vernam het relaas uit den mond van een Engelschman, die ooggetuige ervan geweest was), dat zeer den indruk wekte, dat de Duitschers werkelijk overtuigd waren geen ernstig verzet meer te zullen ontmoeten. Een troep uhlanen, zoo vertelde de Engelschman, reed Chantilly binnen, waar wij onze renstal hebben, en

hield halt voor een bakkerswinkel. Bijna alle bewoners waren verdwenen. De bakker was te bed. Hij werd echter opgeklopt en moest opdisschen. De ruiters vonden in zijn huis
185 een karabijn en wat patronen, maar hoewel het er eerst dreigend uitzag voor den winkelier, liep toch alles goed af. De uhlanen braken verder nog een kruidenierswinkel open, doch verder gedroegen zij zich behoorlijk. Maar een soldaat kwam in onzen stal; zijn paard was in het hoofd gewond en kon niet verder. Het stortte dan ook na enkele oogenblikken neer. De Duitscher haalde daarop een tweejarig
190 paard uit den stal en zadelde dit op. Man en paard waren echter zoo zwaar bepakt, dat ik er zeker van was, dat het dier de vermoeienissen zeker niet langer dan 10 mijlen zou kunnen volhouden. Juist in deze periode, zoo vervolgt de Engelsche journalist, werd voortdurend gevochten tusschen Fransche en Duitsche cavallerieafdeelingen. Een bewoner van Chantilly was van zulken ruitergevecht getuige geweest en vertelde hoe
195 een Duitsche cavalleriepatrouille overvallen was door Fransche ruiters, die zich achter een heg verscholen hadden gehouden. Na een scherp vuurgevecht waren de Duitschers, die minder in aantal waren, gevlucht. Vier hunner werden gevangen genomen. Een van deze gevangenen, met wien de journalist gesproken heeft, verklaarde hem, dat het nog slechts een quaestie van dagen was, voordat Parijs bezet zou zijn.

200

In een hinderlaag.

Dus, vechtend en requireerend – al moet erkend dat in de meeste gevallen door de indringers betaling werd geboden – baande het leger van generaal v. Kluck zich een weg over de Marne en de Grand Morin tot Sézanne en Provins. De overtocht van deze
205 rivieren was steeds een moeilijke zaak, omdat de Franschen bij hun terugtocht de bruggen hadden doen springen. Maar weinig tegenstand werd ondervonden. Tegenstand was, geloof ik, in deze phase niet bedoeld. De bondgenooten, integendeel, voerden hun vijanden rechtstreeks in een hinderlaag. Ik heb er iets van gezien en ik wist hoe voortreffelijk b.v. de Britsche cavallerie de Duitsche cavallerie "den weg wees" –
210 hoe zij de overijverige Teutonen mijlen en mijlen ver het land inlokten – de Duitschers meenden dat de Engelschen vluchtten. Ik wist eveneens van de daad van vier Engelschen in deze periode van den strijd, die zeker vermelding verdient. Die dappere kerels drongen feitelijk door de linies van den vijand en ontdekten de voornaamste stellingen van zijn kanonnen. Niet allen keerden terug. Meer kan ik niet zeggen.
215 Aangelokt aldus door zijn vijanden en door overmatig vertrouwen aangespoord, rukte het machtige leger van den keizer op tot Provins, alles voor zich uitvegend. De stroom van vluchtelingen die we nacht en dag aan het eind der week voorbijkwam, en die ik op een honderdtal verschillende punten ontmoette, vertelde zijn eigen droeve geschiedenis. Overall was schrik en moedeloosheid. "Vlucht", riepen ze me toe. "Ze zijn hier." Van Troyes kwam het bericht, van Nogent-sur-Seine, van Romilly. Die arme lieden hadden vreeselijk geleden; vooral schenen ze bang voor de "Taube", de
220 aeroplane, van welk er een groote schrik bracht in deze streek en eenige bommen wierp op het perron van het station te Troyes. In de steden is de bevolking minder beangst. Zoover gekomen besloot ik echter te blijven en te zien wat er zou gebeuren. Ik hoefde niet lang te wachten. De opmarsch bereikte Provins, strekte zich zelfs uit tot
225 Nogent, maar ging niet verder. Het plan der bondgenoot en was voltooid. "Het uur" had geslagen.

De aard van het land.

230 De correspondent vertelt dan iets over den aard van het land waar de groote slag werd geslagen. Het bestaat uit hooge plateaus, bosschen en rivieren stroomend langs diep afvallende oevers. Het is een van de mooiste landstreken van Frankrijk. Het land zuidelijk van de Marne met zijn zijtak de Ourcq, dat tot Zondag geheel en al door den vijand was bezet, wordt van oost naar west doorsneden noordelijk door de Petit Morin,
235 uitmondend in de Marne, zuidelijk door de Grand Morin, uitmondend in de Seine. Naar het oosten bij de Marne zijn de groote moerassen van St. Qond, naar het westen de Seine en het bosch van Fontainebleau. Er is dus een reeks rivieren van oost naar west stroomend, terwijl het geheele gebied ingesloten wordt door de Seine aan het zuiden en de Marne aan noorden en oosten. Tusschen de rivieren zijn bosschen en velden. Op
240 Vrijdag 10 September begon feitelijk de strijd. Op den dag vielen de Engelschen in de nabijheid van de Grand Morin de Duitschers aan, die wat al te snel waren voortgerukt, zoodat hun artillerie niet kon voorkomen, en namen een aantal van deze gevangen. Het gevecht was buitengewoon hevig en het resultaat was dat de vijand in zekere mate in zijn voorwaartsche beweging werd verhinderd. Zaterdag echter werd de opmarsch
245 voortgezet en eerst Zondagmorgen begon de groote aanval op de uiterste rechtervleugel van den vijand. Deze rechtervleugel lag in de streek van Meaux aan de samenkomst van Ourcq en Marne. Tegelijkertijd begon de strijd langs het heele front van Meaux, Esternay, Sezanne, Vitry le Francois, tot Verdun toe. Het gebulder der kanonnen kon

250 ik hooren, verhaalt de correspondent. Over de slaglinie pakte zich een dikke rookwolk samen. Ik zat in zorgende afwachting. De dag was ten einde; de nacht kwam. Ik ging op weg naar een stationnetje in de buurt. Alles was hier in actie. Een tafel was beladen met verbandmiddelen, eenige pleegzusters wachtten.

Aankomst van de gewonden.

255 Nu stoomde een lange trein te Provins (de journalist schreef zijn verslag te Provins, ten oosten van Parijs) binnen. Scherp teekenden de lichten van de locomotief zich tegen de duisternis af. De trein was samengesteld uit platte wagens, waarboven geplaatst waren de karren en andere voertuigen. Het waren de eersten, de eerste mannen die met doodsbleek gelaat waren weggehaald. Daar aan het station kwamen ook de
260 auto's rechtstreeks uit de vuurlinie, ieder voertuig met zijn droeve last. De trein stond stil. Degenen van de mannen die nog konden loopen stegen uit. Met de teederheid van een vrouw hielpen zij hun machteloos nedergelegde kameraden in de wagens. De dorpsgeestelijke kwam aan en begon met ijver zijn dappere landgenooten te helpen. Plotseling rende een soldaat op hem toe en trok hem aan zijn arm. Ernstiger keek de
265 brave man. Hij volgde den soldaat naar een van de waggons, waar een aantal mannen bijeen stond. Zoo juist had een van Frankrijk's dappere verdedigers den laatsten adem uitgeblazen. Het was een ongekend en verschrikkelijk oogenblik in het zilveren maanlicht, in de verte over de heuvelen nog voortdurend hoorbaar het gedonder van het geschut. De geestelijke sprak een kort gebed uit. De armen van den overledene, die
270 gekruist over zijn borst lagen, vielen langs zijn lichaam. Een verpleegster barstte in tranen uit. Dan droegen we het lichaam nog naar het einde van den trein. Het gevecht van Zondag was verschrikkelijk. Het begon bij het eerste ochtendschemeren. In de buurt van La Ferté Gaucher waren de geallieerden opgetrokken om de Duitschers te ontvangen. Het was hun plicht tot het laatst stand te houden, opdat de aanvallende
275 macht te Meaux haar taak in veiligheid zou kunnen uitvoeren. En zij hielden stand! De kanonnade naar het noordwesten was verschrikkelijk. Zelfs nadat de tegenstand te La Ferté-Gaucher zwakker was geworden, werd de andere strijd voortgezet. Deze duurde den geheelen nacht door tot 's Maandags zeer laat.

280 De zware Deutsche artillerie.

De Deutsche artillerie te La Ferté Gaucher was van zeer zwaar kaliber. Zij vuurde van de hoogten bij de Grand Morin Rivier. De vuurlijn strekte zich in het Oosten uit tot Sézanne en verder tot Vitry le Francois. De groote Deutsche kanonnen hadden een
285 vreeselijke uitwerking tot op acht kilometer, terwijl de kanonnen, welke er tegenover stonden, volgens verschillende berichten op dezen langen afstand minder uitwerking hadden. Gelukkig was het vuur der Duitschers niet zuiver. Onze mannen – d.w.z. de Fransche en Engelsche soldaten – vochten hevig voort, voet voor voet grond
290 veroverende, totdat zij in staat waren den vijand terug te slaan en in diens onmiddellijke nabijheid te komen. Onze soldaten moesten natuurlijk in bedwang gehouden worden. Zij waren al te overmoedig. De lange dagen van terugtrekken waren
295 voorbij. De vermoeiende achterwaartsche beweging was geëindigd. Ten slotte kwam het oogenblik, waarnaar allen verlangden – het tijdstip van den aanval. Elke soldaat verlangde er naar zich op den vijand te storten.

295 De Duitschers teruggeslagen.

Zondagnacht begonnen de Duitschers terug te trekken. Zij trokken opnieuw de Grand Morin over en gingen in de richting van het plateau boven Sézanne. De veldslag werd
300 echter vreeselijk – zooals duidelijk later bleek uit de trein-ladingen gewonden, die wij den geheelen nacht passeerden. "Het was een sneeuwstorm van granaten", vertelde mij een soldaat. Wij trokken toch vooruit. Een granaat viel op een kleinen afstand van mij. Hij wierp een groote hoeveelheid aarde op, die mij bedekte, en mijn oogen en
305 mond zaten vol zand. Daarop kwamen wij in het vuur der mitrailleurs. Dit was verschrikkelijk. De kogels sprongen om ons heen en verrichtten vreeselijke verwoestingen. Dooden en gewonden lagen door elkaar, temidden van de gewonde paarden,
310 die in een doodstrijd om zich heen traptten. Maar ondanks alles, hielden wij stand. Ik geloof zelfs niet, dat wij verschrikt werden. De vijand werd daarop zuidwaarts teruggeslagen. Op hetzelfde oogenblik werd hij heftig aangevallen op den westelijken vleugel te Meaux en op de oevers van de Ourcq. 's Maandags werd het gevecht rondom Meaux geweldig wreed. De Duitschers hadden besloten de Marne over te trekken, de
315 geallieerden door te breken en den weg naar Parijs open te krijgen. Zij ondernamen dappere pogingen, om bruggen te leggen over de rivier. De Franschen hadden alle bestaande bruggen opgeblazen en bestreken de rivier met hun zware kanonnen. Steeds probeerden de genisten van den vijand hun pontons te leggen. Doch zoodra zij hun werk begonnen viel een hagel van granaten op hen neer. De verliezen waren vreeselijk. Op

315 één punt mislukte op deze wijze zestien pogingen, om een brug te bouwen. Een soldaat
vertelde mij, dat hij daar 600 lijken in een der Duitsche loopgraven geteld had. Na
den slag, toen de vijand terug trok, was het veld bezaaid met dooden en stervenden.
Het was een vreeselijk gezicht. Hier lag een paard met zijn pooten stijf in de
320 hoogte, daar een ander paard, door een schot gedood, waar achter twee soldaten
dekking hadden gezocht. De twee soldaten waren dood. Vlak achter hen lagen acht doode
paarden en vijf soldaten rondom een kanon – de slachtoffers van een springende
granaat.

Een charge op de mitrailleurs.

325 "Onze mannen," vertelde mij een officier, waren schitterend rondom Meaux. Ik was te
Charleroi, maar nooit zag ik iets degelijks als dit schouwspel. Ondanks de commando's
maakten eenige hunner een charge op een mitraleur. Er vielen velen van hen, maar wij
wonnen er door". Dien dag werden de Duitschers teruggeslagen zoowel langs de Ourcq
330 als de Manie. En merkwaardig genoeg, gedurende dezen terugtocht, hebben zij hun
geweervuur zeer verminderd. Op één plaats trokken zij 20 kilometer terug, zonder een
enkel schot te lossen. Zij waren letterlijk gedecimeerd. Onze soldaten naderden hen
meer en meer en namen zeven kanonnen, twee machine-geweren en ongeveer 1000
335 gevangenen. Een der gevangenen bekende, dat hij gebrek aan ammunitie had. Zij hadden
order zooveel mogelijk te redden als mogelijk was! Maandagnacht werd in alle rangen
van de geallieerden het nieuws verspreid dat den 6 en 7e September goede dagen waren
geweest. Maandag had ook een vreeselijke ontmoeting plaats bij de Ourcq, die diep
ligt tusschen de hooge oevers. Maandagnacht kwamen de Franschen een dorpje deze
340 streek binnen, dat de vijand juist verlaten had. In een groot huis vonden zij een
prachtig gedekte tafel waaraan blijkbaar de Duitsche Staf pas geleden gegeten had. De
kaarsen brandden nog op de tafel. Een oude vrouw, bewoner van het plaatsje bevestigde
dit vermoeden. De Duitschers schenen zeer vermoeid. Zij vluchtten overhaast. Er werd
ook veel man tegen man gevochten bij de Ourcq en vaak was er een bajonet-gevecht. Een
vaandel werd door de Franschen genomen. "In een gevecht, zeide de soldaat, die het
345 veroverde, tot mij, bevond ik mij bij een Duitschen luitenant, die het vaandel
verdedigde. Ik rende op hem toe met gevelde bajonet en hij viel met het vaandel.
Voilà. En daarop werd het geduchte regiment uit Maagdenburg teruggeslagen!"
Maandagnacht was het leger van generaal Kluck teruggeslagen van de Ourcq, de Marne en
de Grand Morin, d. w. z. van de streek bij Meaux naar Sézanne. De positie was ernstig
en dadelijk moesten stappen gedaan worden, om de verbindingslijn en den terugtocht te
350 dekken. Daardoor kwamen versterkingen opzetten ten noorden van Meaux en de Ourcq en
een heftige poging werd gedaan, om daar den tegenstand der Franschen te breken. Want
Meaux is hetzelfde voor Parijs als Reading voor Londen. Hierdoor zou dus de weg naar
de hoofdstad geopend kunnen worden.

Kanongebulder.

355 De tweede poging aan de Ourcq had hetzelfde resultaat als de eerste. Den geheelen
nacht door, tot Dinsdag bulderden de groote Duitsche kanonnen met zwaren dreun. Het
Fransche geschut liet een meer scherp geluid hooren... de weerstand van de
geallieerden kon niet worden gebroken. "Stand houden!" was het commando. En een ieder
360 sterkte zich om dat bevel te gehoorzamen. Gedurende het gevecht hoorde ik van een
merkwaardig incident, dat teekent den geest van de Fransche troepen. Er moest uit een
loopgraaf, die onder een vreeselijk vuur was, een bericht gebracht worden. Om dit te
doen, moest men tegen het vuur ingaan. Vrijwilligers werden opgeroepen. Vier man
boden zich dadelijk aan. De eerste kwam niet terug. De tweede verloor een been. De
365 derde bereikte zijn doel. Een klein huis, dat men den dag na het gevecht binnenkwam,
leverde een vreeselijk schouwspel op. Drie Duitschers lagen dood op een bed, dat zij
bij het venster geplaatst hadden, waardoor zij vuurden. Van twee hunner was het hoofd
door granaat-vuur weggeschoten. Terwijl men zich bij de Ourcq staande hield, leverde
het gevecht bij La Ferté Gaucher en Sézanne, waar ik stond, schitterende resultaten
370 op. De Duitsche tegenstand was Dinsdagmorgen gebroken. Ik wist dit nieuws door twee
dingen. De kanonnen zwegen; de gewonden werden vervoerd, gewonden, die niet meer
teleurgesteld waren, doch vol spirit, verlangend om weer naar het front terug te
keeren.

Het vechten van de Engelschen.

375 "Hun leger is in vollen aftocht; zij zijn de rivier overgetrokken; zij hebben La
Ferté Gaucher verlaten; zij trekken terug." Zoo luidden de berichten. En elke
Franschman zeide er bij: "De Engelschen hebben als leeuwen" gevochten. Zij hebben op
de Duitschers losgeslagen. Niets kon hun weerstaan." Zeker was en is het gevecht van
380 de Grand Morin noordelijk naar de Marne iets waar men trotsch op mag zijn. De

Duitschers vochten goed, doch zij werden verslagen. Zij trokken terug over het land tot La Ferté-sous-Jouarre, Charly, Chateau Thierry en in het noorden tot de omstreken van Compiègne en Soissons. Ik heb genoeg gezien, om zeker te zijn, dat deze slag niet zal nalaten een belangrijk resultaat te hebben. Het aantal Duitse gevangenen, dat ik zelf gezien heb is kolossaal. Een trein scheen niets anders te vervoeren en de gevangenen waren van alle regimenten van de Keizerlijke Garde, van de uhlanen en van de gewone infanterie-regimenten. Een troep kranige mannen, zeer vermoeid en zeer vriendelijk, behalve de officieren. Het aantal gewonden was ook zeer groot. Ik telde 15 treinen in 8 uur. Maar over het algemeen waren de wonden niet ernstig. De vijand was de Marne den vorigen dag overgetrokken, onder groote moeilijkheden en onder een heftig vuur van de Britsche troepen, die hem achtervolgden. In de rivier dreven velen lijken. De Duitse artillerie vuurde van de hoogten. Dinsdagnacht waren onze troepen in het bezit van het La Ferté-sous-Jouarre, Charly en Château Thierry. De Duitschers waren 40 mijl teruggetrokken, een grooten buit achterlatende.

Schitterende verrichtingen der Franschen.

Dienzelfden dag behaalden de Franschen in de buurt van Vitry-le-François een schitterende overwinning en drongen zij de vermaarde Keizerlijke garde terug van Sézanne naar de moerassen van St. Goud, waar honderd jaar geleden Napoleon een van zijn laatste grootste successen behaalde. De hoofdmacht van de garde trok naar het noorden van de moerassen, maar ik hoorde van mannen en paarden die waren blijven steken en vernietigd. "Dat is onze wraak voor 1814", zeiden de Fransche officieren. "Als de Keizer maar hier was om dat te zien." Het is hier als elders. De schaduw van Napoleon blijft. Deze groote slag wordt geleverd op zijn slagvelden, op het tooneel van zijn laatste, misschien meest wonderbare verrichting. Op Woensdag zette het Engelsche leger de vervolging naar het noorden voort, kanonnen vermeersterend en gevangenen makend. De stroom van deze gevangenen vloeiende dag en nacht. Zij schenen verbaasd dat ze goed worden behandeld. Zij kunnen blijkbaar niet gelooven, dit [dat] ze veilig zijn. Ik zag op een middag 64 door Montereau komen. In het station stierf een van hen. De priester, die aanwezig was, hield tot het laatste zijn hand vast en een Fransche verpleegster verzorgde hem. Een oogenblik opende hij de oogen en het scheen of hij zijn dank wilde betuigen. Op dat oogenblik vergeten we onzen bitteren strijd. Eenige minuten later hoorden we boven ons een hevig geluid. We hoorden de kreet "Tanbe". Het was een Duitse aeroplan. Ze ging noordelijk in de richting van het donkere Bosch van Fontainebleau. De nacht viel. Groote zoeklichten zagen we rondgaan en toen ik verder oostwaarts ging, glinsterden lichten in de donkere bosschen -- de bivakken van een duizend vluchtelingen, wachtend op den terugkeer naar huis.

Den volgenden dag, Woensdag, bevond ik me in een nieuw Frankrijk. Het goede nieuws was verspreid. Het was in de lucht -- ging op de vleugelen van den wind -- de adem van de hoop van een geheel volk. Een cavalerieregiment komt voorbij; de mannen glimlachend. Meisjes bestrooien hen met bloemen. Zij kussen hun handen. "Elke man van ons is er nu twee waard", zeggen ze. Ik wacht tot ik het regiment zie verdwijnen als een dunne straal tegen het groen van een ver verwijderden hemel. Men ging over tot de groote vervolging, die nu aan den gang is." De gebeurtenissen van Woensdag zullen de wereld verbazen, wanneer zij in haar geheel bekend zijn geworden. Ik weet, dat 100 Turco's 200 Duitschers gevangen namen na een gevecht, dat beschreven wordt als een der ergste gevechten met sabel en bajonet, welke in den oorlog plaats gehad hebben. Ik weet ook, dat twee Duitse detachementen, elk 1000 man sterk, die omringd waren, weigerden zich over te geven en tot den laatsten man ten slotte gedecimeerd werden. Een eeresalut voor hun dapperheid. De hevige aanval van de geallieerden langs de Ourcq op Dinsdag was het hoogtepunt van wat Woensdag zou geschieden. Deze vreeselijke aanval toonde den Duitschen bevelhebber, dat zijn verbindingslijnen bedreigd werden en dat gevoegd bij de prachtige stellingen van zijn vijanden te Sézanne maakte, dat hij in Noordelijke richting haastig terug trok. Nu kwam de kroon op het werk. Het leger van de Ourcq, Meaux en dat van Sézanne trokken samen, als de lemmetten van een schaar, waarvan het "draaipunt" de streek bij de Grand Morin was. De Duitse terugtocht werd daardoor naar het Oosten gedrongen en werd spoedig een débâcle. Ik herhaal dat Engeland nauwelijks begrijpt wat Woensdag en Donderdag is verricht, zoowel wat betreft het verbreken van de macht van den vijand als wat aangaat de aanmoediging van onze troepen. Kanonnen, munitie, ambulancevoorraden en duizenden gevangenen werden buitgemaakt. De taktiek van Bergen en Charleroi is gerechtvaardigd gebleken. Zware regens vielen elken dag neer, en een felle wind woei, dat moet de Duitse terugtocht zeer hebben beïnvloed.

BELGIË.

Belgische actie tegen Luik.

Over Maastricht seint ons een correspondent: Is reeds uit de aanvallen op Leuven en Thienen gebleken, dat de Belgen niet stil zitten, nog duidelijker blijkt dit uit de omstandigheid, dat binnenkort een ernstige poging verwacht wordt om Luik te hernemen. Generaal Bertrand schijnt alles in het werk te willen stellen om zich van Luik meester te maken. Geruchten gaan, dat zelfs door het Duitsche gouvernement aan de inwoners van Luik is aangezegd, de stad te verlaten en als juist mag aangenomen worden, dat Belgische officieren uit Antwerpen aan hun familie te Luik hebben laten weten, dat het raadzaam zou zijn uit de stad te vertrekken. Afgescheiden van de vraag, of het den Belgen gelukken zal, Luik te hernemen, staat het toch wel vast, dat zij het er op toeleggen, de verbinding tusschen Aken en het front van de Duitsche troepen te verbreken. De stemming onder de Duitschers in die verbindingslinie is zeer geprikkeld en iedere reiziger wordt nauwkeurig gefouilleerd en aan een verhoor onderworpen. De passagiers op de booten tusschen Luik en Maastricht worden streng aan den lijve onderzocht, en de Etappen-Kommandanturen tusschen Aken en Brussel leggen een buitengewonen achterdocht aan den dag. In ieder geval zijn dezer dagen allerlei gebeurtenissen te verwachten op de groote Duitsche verbindingslinie door België.

465 **DUITSCHLAND.**

Officieele berichten.

De Duitsche consul-generaal te Amsterdam verzoekt om opneming van het volgende: De "Matin" van 12 Sept. bevat een afbeelding van een sabel, met getanden rug, bij een gedooden Duitschen soldaat gevonden, en noemt dat de sabel van de Duitsche infanterie. Daaraan worden beschouwingen vastgeknoopt over het gruwelijke martelwerktuig, dat bij een Maleier of Indiër, maarniet bij de troepen van keizer Wilhelm kan verwacht worden. Dit zijdgeweer is echter geen sabel, doch een kapmes van een pionier. Zooals bekend is, dragen de pioniers en genietroepen in alle legers kapmessen, die in overeenstemming met de taak dier troepen, aan de eene zijde als zaag zijn ingericht.

Duitsche oorlogvoering in het vijandelijk land.

Het Duitsche consulaat-generaal doet ons mededeeling van een telegram van het departement van buitenlandsche zaken te Berlijn, omtrent een verklaring van de oorlogscorrespondenten van voornamelijk Amerikaansche bladen, die de verhalen omtrent door Duitsche troepen bedreven gruwelen onwaar noemen. Vrijdag 11 September heeft een telegram van het Wolff Bureau ons dit testimonium van Amerikaansche zijde reeds gemeld. Billijkheidshalve zij nog eens aan de verklaring der Amerikaansche journalisten herinnerd.

485 **Geen vrede.**

BERLIJN, 16 September. (W. B.) De officieuse "Nordd. Allg. Ztg." schrijft: In de leugencampagne, die den oorlog der Triple Entente tegen Duitschland begeleidt, komen sinds eenigen tijd ook verhalen opduiken over de behoefte die Duitschland hebben zou aan vrede. Nu eens wordt gesproken van uitlatingen van den Rijkskanselier, als zou Duitschland geneigd zijn vrede te sluiten, waarop Grey gelegenheid kreeg door bemiddeling van Amerika een antwoord uit de hoogte te geven. Dan beweert men, dat de Duitsche gezant te Washington moeite doet, voor Duitschland den vrede te krijgen. In neutrale landen wil men door dergelijke beweringen den indruk wekken dat Duitschland den strijd moede zou zijn en zich zou moeten schikken in de vredesvoorwaarden der Triple Entente. Wij plaatsen tegenover dit goochelspelletje de verklaring dat ons Duitsche volk in den roekeloos heb opgedrongen strijd de wapens niet nederleggen zal aler het de voor zijn toekomst in de wereld noodzakelijke zekerheid heeft bevochten.

500 **Krijgsgevangenen.**

De "Köln. Ztg." weet te vertellen, dat tot dusver in ronde cijfers het hoofdstation te Keulen gepasseerd hebben 83000 krijgsgevangenen, waarvan 7000 Engelschen, 17000 Belgen en 59000 Franschen.

505 **De Troonrede en de Nordd. Allg. Ztg.**

BERLIJN, 16 Sept. (W. B.) De Norddeutsche Allg. Ztg. schrijft: De Koningin der Nederlanden wees in de troonrede erop, in welken ernstigen tijd de Staten-Generaal bijeen kwamen. Met bijzonderen nadruk bond de vorstin haar volk de plichten der neutraliteit op het hart. Wij willen gaarne en met bevrediging vaststellen, dat Nederland zich beijvert deze plichten met de grootste nauwlettendheid na te komen. De nadrukkelijkheid (van de troonrede) schijnt van des te meer waarde, wijl het niet aan

515 pogingen ontbreekt de Nederlandsche bevolking in hare opvatting van datgene wat de
neutraliteit in den tegenwoordigen oorlog gebiedt, te doen wankelen. Daartoe rekenen
wij met name de gemeene lasterpraat, die aanhoudend in de Hollandsche pers tegen onze
520 troepen wordt losgelaten. Wisten de Hollanders niet uit eigen aanschouwing genoeg van
de laatste gebeurtenissen en de Duitsche troepen dan moesten zij deze op grond van de
lasterlijke voorstellingen onzer vijanden voor horden roovers, dieven en dronkelappen
houden. Het is te hopen, dat de troonrede er toe zal bijdragen de Hollandsche pers,
niettegenstaande deze verzinsels, die er op berekend zijn het Nederlandsche volk
tegen ons op te hitsen, oen onpartijdig oordeel te doen bewaren.

ENGELAND.

Het Moederland en de Koloniën.

525 LONDEN, 16 Sept. (Reuter.) Canada voegde twee regimenten cavalerie bij het
aanvankelijke contingent. De volslagen kalpte en het vertrouwen waarmede de oorlog
wordt beschouwd in Engeland en in de koloniën, wordt op welsprekende wijze getoond
door het feit, dat het Australische parlement gisteren de wetsvoorstellen aannam,
waarbij machtiging wordt verleend tot het sluiten eener leening van 2½ millioen Pond
Sterling te Londen, en een andere van 3,600,000 Pond-Sterling in Australië voor het
530 aanleggen van spoorwegen en andere openbare werken.

Britsch-Indische troepen.

535 LONDEN, 16 Sept. (Reuter.) In overeenstemming met den door de regeering en het volk
van Indië uitgedrukten wensch, hebben beide Huizen een besluit genomen, waarbij de
Indische regeering wordt gemachtigd de kosten te dragen van het in Indië uit te
rusten expeditieleger. In het Lagerhuis hebben Asquith en Bonar Law wanne hulde
gebracht aan de schitterende spontane loyauteit der Indische volken. Crewe verklaarde
dat de aanbieding van Indische troepen een prachtiggetuigenis was van de
rechtvaardigheid van ons Indisch bestuur.

540

ROEMENIE.

De onzijdigheid van Rumenië.

545 Men meldt ons: Prof. Jorga van de universiteit te Boekarest schrijft een artikel in
het blad "Universul" aldaar, getiteld "Koning en Land", waarin hij betoogt dat dat
koning Carol van Hohenzollern onmogelijk tegen Wilhelm van Hohenzollern de wapens
opnemen kan. Hij herinnert aan een episode uit den boerenopstand van 1907, die in
geheel Rumenië bekend is. Een reservist had zijn eigen vader, die onder de
opstandelingen was, doodgeschoten. Na afloop van den strijd trad de reservist uit het
550 gelid en smeekte den kapitein, zijn vader te mogen begraven. Dit geval illustreert de
positie der beide vorsten, meent Jorga, en hij acht het een groote onhoffelijkheid
den geliefden koning op het oogenblik lastig te vallen met betoogen over
vaderlandsliefde. Het besluit van den ministerraad om de neutraliteit te handhaven
moet, oordeelt de hoogleeraar, onvoorwaardelijk worden geëerbiedigd.

555 DENEMARKEN.

Denemarken neutraal.

560 KOPENHAGEN, 16 September. (W. B.) De "Echo de Paris" heeft een betoog geleverd, dat
de vloot der geallieerden nu moest binnendringen in de Oostzee en Denemarken niet
verder neutraal kon blijven. Het officieuze blad "Politiken" schrijft naar aanleiding
hiervan: Denemarken kan hierop alleen antwoorden, dat de oorlogsgebeurtenissen in
Europa, hoe zij zich ook mogen ontwikkelen, geen invloed vermogen te oefenen op het
besluit van het Deensche volk, tijdens den wereldoorlog de meest strikte onzijdigheid
in acht te nemen.

565 BULGARIJE.

Bulgarije onzijdig.

570 WEENEN, 16 September. (W. B.) De "Südslavische Korr." bericht uit Sofia: De benoeming
van generaal Fitschem tot minister van oorlog wordt in politieke kringen alhier als
een nieuw teeken beschouwd, dat Bulgarije besloten is zijn onzijdige houding te
bewaren, in ieder geval een politiek te volgen in overeenstemming met de nationale
belangen, dus niet identiek met de algemeene politiek van Rusland.

Inbreuken op Volkenrecht.

575 Het Fransche gezantschap te 's-Gravenhage deelt mede: De Fransche legatie meent te
moeten waarschuwen tegen de verbreiding en weergave der onjuiste berichten nopens
beweerde inbreuken op het volkenrecht en op de geldende internationale verdragen, van
de zijde der verbonden rijken.

Fransch Roode Kruis.

580 De Fransche legatie spreekt haren dank uit jegens de milde gevers, die haar hun gaven hebben doen toekomen voor den arbeid van het Fransche Roode Kruis en van den Bond van Fransche vrouwen.

TELEGRAMMEN.

585 **Een encycliek van Benedictus XV.**

ROME, 10 Sept. (Reuter.) De "Osservatore Romano" bevat den tekst van een encycliek van paus Benedictus XV. Na erop te hebben gewezen, dat hij zijn persoon te gering acht voor zijn verheven taak, verklaart hij niet te twijfelen aan de goedheid van God, die hem die zware taak heeft opgelegd en hem nu wel den noodigen moed en de noodige krachten zal verleen. De Paus geeft vervolgens te kennen, welk een afschuw en verdriet hij heeft, nu hij moet zien het verschrikkelijk schouwspel van den oorlog en hoe een groot deel van Europa te vuur en te zwaard vernield wordt en rood ziet van Christenbloed. Hij omhelst met een gevoel van vaderlijke chariteit alle kinderen der kerk en verklaart, niets te willen nalaten, dat het einde van dezen ramp zou kunnen bespoedigen, zooals reeds Pius X heeft gedaan. Hij beveelt verder allen kinderen der kerk, in het bijzonder hun, die tot de gewijde orden behooren, God in het openbaar en in stilte te smeeken, dat de oorlog zal ophouden. Bovenstaand telegram, opgenomen in ons blad van 10 September, bevatte slechts het begin der pauselijke encycliek. Het slot bereikte ons eerst heden en luidt aldus: De encycliek eindigt als volgt: Laat ons innig bidden en bezweren hen die de volken regeeren dat zij erin toestemmen alle hunne verschillen opzij te zetten tot heil der menschheid, bedenkende, dat reeds te veel rouw en ellende het leven der stervelingen vergezelt, dan dat het noodig zoude zijn er nog rouw en ellende aan toe te voegen. Mogen zij oordeelen, dat er reeds genoeg rampspoeden zijn toegebracht en bloed is gevloeid en zich haasten vredesonderhandelingen aan te binden, mogen zij elkander de hand reiken. Zij zullen daardoor den hoogsten prijs Gods winnen voor zich en voor hunne volken. Mogen zij weten, ten slotte, dat zij door dit te doen een werk volbrengen dat den Paus zeer aangenaam is en ter harte gaat, die ten gevolge van een zoo groote verwarring van zaken moeilijkheden ondervindt, welke zelfs de uitoefening van zijn apostolische zending niet ongemoeid laten. De encycliek draagt den datum 8 September, Maria Geboorte.

Generaal De la Rey †.

615 KAAPSTAD, 16 Sept. (Reuter.) De Boerengeneraal De la Rey, die bekend is uit den Zuid-Afrikaanschen oorlog, werd bij ongeluk gedood, bij Johannesburg.

KAAPSTAD, 16 Sept. (Reuter.) Toen generaal De la Rey gisteravond met generaal Beyers per auto naar huis reed, ontmoetten zij een auto met politiebeambten, die op den straatweg surveilleerden tegen plundersaars. De sommatie om te stoppen werd niet opgevolgd; de politie schoot daarop, en generaal De la Rey werd in het hart getroffen. Het gebeurde heeft in het land groote ontsteltenis gewekt. [Jacobus Herklaas de la Rey, in den regel "Oom Koos" genaamd, was geboren 22 October 1844 in den Oranje Vrijstraat, en had sedert 1893 zitting voor Lichtenburg den Eersten Volksraad der Zuid-Afrikaansche Republiek. Hij was een vriend van generaal Joubert en werd bij het uitbreken van den oorlog met Engeland tot generaal benoemd. In October 1899 viel hij in het noordoosten der Kaapkolonie, en leverde op 12 en 13 October het eerste gevecht bij Kraaipan. Toen streed hij onder Cronjé in het westen, waar hij op 28 November in het onbesliste gevecht bij de Modderrivier zijn oudsten zoon verloor. Hij poogde in het gevecht bij Paardenberg Cronjé's gevangenneming te verhinderen, doch slaagde daarin evenmin, als in het tegengaan van den opmarsch der Engelschen. Op 11 Juli 1900 nam hij bij Nitralsnek 5 compagnieën, 1 escadron en 2 kanonnen van Baden Powell gevangen. Bij de reorganisatie van den tegenstand door Louis Botha tot generaal-assistent van den commandant en tot lid der regeei benoemd, werd hem de zorg voor de verdediging van west-Transvaal toevertrouwd, waar hij, bijgestaan door Smuts, spoedig 7000 man onder de wapens bracht. Op 13 December 1900 versloeg hij de Engelschen onder generaal Clements bij Nooitgedacht, op 31 Januari 1901 dwong hij den post bij Modderfontein tot de overgave, en versloeg de Engelschen op 20 Februari bij Hartebeestfontein; doch hij verloor in een gevecht bij Vespa op 24 Maart 9 kanonnen en 170 man. Weldra herstelde oom Koos zich weder en sloeg op 29 Mei generaal Dixon bij Blakfontein. In September veroverde hij bij Pretoria een Engelsche batterij en sloeg op 24 October kolonel Donon bij Klein-fontein. Maar zijn schitterendste overwinningen behaalde hij in Februari 1902 bij IJzerspruit op kolonel Anderson, en op 7 Maart bij Klerksdorp op Lord Methuen, die gewond in zijn handen

645 viel, doch dien hij weder in vrijheid stelde. Nadat de vrede bij Vereeniging was
gesloten (31 Mei 1902) bezocht De la Rey met Louis Botha en De Wet Europa. Sedert
eenige jaren was hij lid van den Senaat van Zuid-Afrika; daar hield hij voor eenige
dagen nog de redevoering, waarin hij zeide: dat hij tienmaal liever onder Engelsche
dan onder Duitsche heerschappij zou willen leven. Thans heeft hij bij een ongeluk het
650 leven verloren. Red. H.

TWEDE KAMER.

Staatsbegroting 1915.

HOOFDSTUK VIII. (Oorlog).

655 Nadat nog 5 lichtenings volgens de bepalingen der nieuwe regeling van October 1913
zuiden zijn ingedeeld, d.i. in 1914, zal de geheele infanterie van het leger en na 5
verdere jaren, dus in 1924, ook die der landweer gelocaliseerd zijn. Aan het ontwerp-
weerbaarheidsbesluit ligt ten grondslag het streven om de individueele weerbaarmaking
660 builen het leger krachtig te bevorderen, terwijl voorts de aandacht zal worden gewijd
aan de vorming van weerbaarheidskorpsen, welke de kern kunnen vormen van gewapende
landstormafdeelingen. Op grond van de gebleken belangstelling in de schietoefeningen
buiten het leger, verwacht de Minister, dat het tot een krachtigen opbloei allerwege
van het vereenigingsleven op het gebied van het schieten zal komen. Ter verdere
uitvoering van de door 's Ministers ambtsvoorganger ontworpen plannen tot aanvulling
665 van de legeruitrusting zijn overeenkomstig hetgeen te dien aanzien in 1914 is
geschied op deze ontwerp-begrooting weder gelden aangevraagd tot uitbreiding van den
patronenvoorraad, van den munitie-voorraad der bereden artillerie, van het
mitrailleurmaterieel voor het veldleger, alsmede van keukenwagens en verdere
verplegingsvoertuigen. In verband met aanschaffing van licht mitrailleurmaterieel en
670 de daarvoor noodige hondenbespanning met toebehooren, wordt voor 1915 f54,500
uitgetrokken; voor 1916 zal f62,500 noodig zijn; voor 1917 f61,000; daarna houden de
buitengewone uitgaven voor aanschaffing enz. op en bedragen de jaarlijkse uitgaven
f34,000.

Het materieel voor de luchtvaartafd. zal geleidelijk moeten worden vermeerderd,
675 terwijl voorzieningen in de huisvesting op het vliegterrein te Soesterberg niet
kunnen uitblijven. Ten aanzien van het personeel ligt het in het voornemen de vlieg-
en andere toelagen op beteren grondslag te regelen, waarmede met het samenstellen der
begrooting op dien voet is rekening gehouden, dat voor uitgetrokken vliegtoelagen op
art. 105 f2800 is uitgetrokken, terwijl bovendien op f600 gerekend is voor andere
toelagen. Op hetzelfde artikel is voorts uitgetrokken een bedrag van f2000, als
680 aanvangstractement voor een bij de luchtvaartafd. aan te stellen ingenieur. Met het
oog op de bediening van de doelballons bij de schietoefeningen in gebruik, welke
bediening voortaan aan de luchtvaartafd. zal worden toevertrouwd, is het personeel
voorts met 1 onderofficier en 4 soldaten uitgebreid. Ook de kosten van bediening en
herstelling dezer ballons zijn thans bij de luchtvaartafd. gebracht, in verband
685 waarmede art. 129 met f1350 is verminderd, In 1914 kwamen in dienst 2 instructie-
vliegtuigen en 4 militaire vliegtuigen, terwijl voor 1915 de aanschaffing van 6
vliegtuigen tot een bedrag van f105,000, uitgetrokken op art. 105bis, in de bedoeling
ligt. Een post van f4500 is uitgetrokken op art. 105 voor tegemoetkoming aan de
vliegers in de hooge kosten van opleiding. De proef met de aanvulling van het
690 onderofficierskorps gebruik te maken van het kader uit de militie acht de minister
geslaagd. Er hebben zich belangrijk meer militie-onderofficieren aangemeld dan
aanvankelijk verwacht werd. De proef zal worden uitgebreid door voor het vervolg niet
slechts voor de infanterie maar ook voor de cavalerie, artillerie en genie het
nadienen en casu quo den overgang in vrijwilligen dienst, van milicien-sergeanten te
695 bevorderen. De minister wenscht bepaald te zien, dat van de premie van f600 f120
wordt uitbetaald bij den aanvang van het eerste jaar nadienen, de rest wanneer na
afloop der 5 jaren de dienst zonder pensioen verlaten wordt. Voor 1915 is f18,000
meer uitgetrokken, daar van een 150-tal militie-officieren de verbintenis wordt
verwacht.

700 De noodige gelden zijn op deze begrooting uitgetrokken om de traktementen van de
paardenartsen en militaire apothekers te herzien. Het ligt in de bedoeling de
genoemde officieren te beloonen op den voet van officier van gezondheid, doch ze een
jaar te doen achter staan, daar ze een paar jaar vroeger in dienst treden. Het
aanvangstraktement is dus f200 lager gesteld, en de verhoogingen worden, behalve de
705 eerste, telkens 2 jaar later genoten. Aannemende, dat de vorenstaande regeling wordt
ingevoerd 1 April zouden de totale kosten vermeerderen met f13,875. Een uitbreiding
dor bereden artillerie, zoo wordt uitvoerig betoogd, zal geleidelijk moeten worden
dorgevoerd. In beginsel moet een uitbreiding met een batterij 's jaars als een
maximum worden beschouwd, dat voorshands zal kunnen worden bereikt. Door

710 verschillende omstandigheden is de vermeerdering van de begrooting voor 1915 in dit
opzicht uiterst onbeteekenend. Voor het, te beginnen met 1915 jaarlijks oprichten van
een dubbelbatterij is noodig: in 1916 en 1917 f56000, en de volgende jaren tot 1921
715 pl.m. telkens f250.000, totaal fl.107.000. Voorts zal per jaar per nieuw op te
richten batterij voor schietoefeningen fl2000 moeten worden gerekend. De uitbreiding
zal bovendien belangrijke voorzieningen in de kazerneering noodzakelijk maken ten
bedrage van fl.600.000 en fl2000 onderhoudskosten. Op art. 175a is een eerste termijn
720 van f100.000 voor den bouw van een kazernement van een afd. uitgetrokken. De
gezamenlijke kosten verbonden aan het oprichten van 4 afd. veldartillerie worden
geraamd op jaarlijks f748.000 en in een f2.979.000. Voorts zal moeten worden voorzien
in de behoefte aan modern geschut voor de vestingartillerie en is bij art. 113
725 rekening gehouden met het verkrijgen van een 8-tal houwitsers van het voorhanden
model met munitie, voor een bedrag van ruim 5 ton.
Wordt langs dezen weg eenige jaren voortgegaan dan zal het mogelijk zijn geleidelijk
tot een betere bewapening van de vestingartillerie te geraken. Voor een nieuw gebouw
730 voor de topographische inrichting, noodig wegens gebrek aan localiteit in het oude
gebouw, te stichten op een gedeelte van het aan den Staat (Dep. van Oorlog)
toebehoorende terrein, thans ingenomen door de gebouwen der voormalige
kanonnengieterij, wordt als eerste termijn op art. 126f f80.000 uitgetrokken: De
kosten van het gebouw worden geraamd op f215,000. In het oude gebouw zullen worden
735 ondergebracht de afd. van het Departement van Oorlog, thans in gehuurde gebouwen
gehuisvest, en het technisch bureau van den inspecteur der genie, waardoor jaarlijks
f4150 aan huur vervalt. Voor den aankoop van oefenterreinen en onteigening worden
f600.000 noodig geacht, waarvan thans al eerste termijn een bedrag van f200.000 op
art. 175a wordt aangevraagd. Voor verschillende categorieën van Rijkswerklieden hoopt
de Minister de noodige voor den betreffende positieverbetering te kunnen doen.

Nederland en de oorlog.

De "Noordam".

740 Gisteren kwam te Rotterdam het bericht in, dat het stoomschip "Noordam" der Holland-
Amerikalijn, dat sedert 10 dezer te Queenstown lag, na derwaarts te zijn opgebracht,
verlof heeft gekregen de reis naar Rotterdam voort te zetten zonder dat van de lading
iets gelost behoefde te worden.

Nationaal Steuncomité.

745 Het is verschillende malen voorgekomen dat voorstellingen georganiseerd zijn of
artikelen te koop zijn aangeboden, waarvan men de baten geheel of ten deele wenscht
af te dragen aan het Koninklijk Nationaal Steuncomité. Het comité stolt den ijver van
degenen die zich hiervoor moeite geven en den daaruit voortvloeienden steun op hoogen
750 prijs. Het vestigt er echter ter voorkoming van misverstand de aandacht op, dat
dergelijke bemoeiingen nimmer van het Koninklijk Nationaal Steuncomité zijn
uitgegaan, noch zullen uitgaan en derhalve het comité nimmer eenige
verantwoordelijkheid kan aanvaarden voor dergelijke voorstellingen, verkoopen of
andere wijzen van geldinzameling, noch van hetgeen met dit doel wordt vertoond of
755 aangeboden. Dit alles blijft geheel voor de verantwoording van diegenen die
dergelijke zaken organiseeren. Het comité zal het derhalve op prijs stellen zoo ten
deze nimmer namens het Koninklijk Nationaal Steuncomité wordt opgetreden, maar dat
men zich er toe bepaalt melding te maken van het voornemen de baten af te dragen aan
het comité. Principieel onthoudt het Kon. Nat. Steuncomité er zich dan ook zorgvuldig
760 van aan eenig dergelijk plan zijn goedkeuring te hechten en bepaalt het er zich
uitsluitend toe de daaruit voortvloeiende giften onder dankbetuiging in ontvangst te
nemen. Iedere andere voorstelling die derhalve ter aanprijzing van eenig plan
misschien van de verhouding tot het Kon. Nat. Steuncomité mocht worden gegeven, is in
strijd met de werkelijkheid. De hier omschreven houding van het Kon. Nat. Steuncomité
765 is door de voorzichtigheid geboden, aangezien het bij de vele werkzaamheden waarmede
dit comité is belast, eene onmogelijkheid is, ieder dergelijk plan zoodanig te
controleeren dat men er eenige verantwoordelijkheid voor kan aanvaarden; allermint
wenscht men daarmede eenige afkeerigheid te kennen te geven van de bemoeiingen die
verschillende personen zich in deze wel willen getroosten en die integendeel zeer op
770 prijs worden gesteld.

Zeelieden en de oorlog.

775 Aan den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel is een adres gezonden door het
bestuur van den Bond van Machinisten ter Koopvaardij, waarin het zegt: "dat het
kennis genomen heeft van het antwoord, door Uwe Excellentie gegeven op de Vragen,
gesteld door den afgevaardigde ter Tweede Kamer, den heer H. Spiekman, naar

aanleiding van het orgaan der Nederlandsche stoomschepen "Alice H" en "Houtdijk", ton
gevolge van het' loopen op drijvende mijnen, waarbij helaas een aantal Nederlandsche
zeelieden den dood vond; "dat uit dit antwoord blijkt, dat, nadat de thans gevoerd
wordende zeeoorlog zal zijn beëindigd, zal worden overwogen, in hoeverre er voor de
780 Regeering aanleiding bestaat, in deze op te treden; "dat het ten zeerste is te
betreuren, dat de nagelaten betrekkingen der omgekomenen, wegens het in Nederland nog
steeds ontbreken eener Ongevallenwet voor Zeelieden, niet reeds nu recht hebben op
eenige ondersteuning van Overheidswege; "dat de mogelijkheid niet is uitgesloten,
785 dat vóór het eindigen van dezen oorlog nog meerdere Nederlandsche zeelieden op
dezelfde wijze het slachtoffer worden van hun onder de tegenwoordige omstandigheden
dubbel gevaarlijk beroep; "redenen, waarom adressant zich met gepasten eerbied tot
Uwe Excellentie wendt met het eerbiedige, doch dringende verzoek om, zoodra de
omstandigheden hiertoe gunstig zijn, het daarheen te leiden, dat de Ongevallenwet
voor Zeevarenden en Zeevisschers tot stand kome, en van terugwerkende kracht worde
790 verklaard over de daaraan voorafgaande oorlogsperiode."

Gezelligheid op de forten.

Uit de vele ingekomen berichten mogen we afleiden dat de militairen op de forten in
de stelling Amsterdam geen klagen hebben over pogingen om hun ontspanning te
795 bezorgen. De krachten, die daartoe meewerken, zijn nogal verscheiden:
tooneelartisten, zangeressen, musici, en daarnaast Cocadorus, goochelaars – zelfs
werkt een biljartfabriek mee door hier en daar biljarten kosteloos voor de cantine
ter beschikking te stellen. Al die verslagen opnemen, is niet wel doenlijk; we moeten
ons dus thans tot een paar bepalen. De militairen in Aalsmeer en omgeving
800 ingekwartierd wacht een bijzonder kunstgenot. De heer Willem Hespe heeft met zijn
dubbel gemengd quartet "Euphonia" de beschikking verkregen over de Herv. Kerk aldaar
en zal Dinsdag 22 Sept. 's avonds 7½ u. een uitvoering geven, kosteloos toegankelijk
voor alle militairen. Behalve "Euphonia" zullen mevr. C. Engelen-Sewing (sopraan),
mevr. Mien Sternheim-Smits (alt), de heer Jos. Schouten (bariton) en Willem Doortmont
805 (orgel) hun medewerking verlenen. En dan ontvangen we een heel lang verslag van een
avond op_ het fort Nigtevecht, waar mevrouw Emma Morel en de heeren Jacques Reule en
Folkert Kramer van Het Nederlandsch Tooneel in samenwerking met mej. L. van Essen en
den heer J. Grandpré Molière "gewerkt" hebben. Het was een soort cabaretavond,
waarbij de landweersergeant J. Cramer als conférencier optrad. Emma Morel droeg drie
810 gedichtjes voor, waarvan vooral "De gestolen Russen" van Holtrop veel succes had.
Hierna was 't Folkert Kramer, die met de "Scheepspraat" van Const. Huygens zijn doel
van 't succes inoogstte. De heer Reule gaf eenige liederen ten beste. Toen kwam mej.
Van Essen op de planken. Zij droeg een monoloog voor. Nadat mevr. Overduin
Italiaansche liederen gezongen had, werd in het officiersverblijf gepauzeerd. Daarna
815 voerden Emma Morel en de heer Grandpré Molière een tooneelstukje op. De heer Overduin
gaf eenige liedjes genre Speenhoff. De heer Kramer droeg een "Falklandje" voor, enz.
enz. De dames werden met bloemen bedacht. De reis had men gemaakt in auto's, door
particulieren beschikbaar gestald.

820 Huisvesting van vluchtelingen.

Te 's-Gravenhage is opgericht een comité tot huisvesting van vluchtelingen van alle
nationaliteit, die door de omgeving waarin en de omstandigheden waaronder .zij zich
tot dusver in het eigen land hebben bewogen behoefte hebben aan meer dan de thans
825 bestaande toevluchten te Oldebroek en in het Oranjehotel te 's-Gravenhage hun kunnen
verschaffen. Van vluchtelingen zijn de grensplaatsen overvuld en zullen de genoemde
asyls weldra overvuld raken, terwijl de meer verwijderde streken, hoe gaarne zij ook
tot helpen bereid zijn, geheel vrij blijven. Daarom wil dit comité trachten overal
toevluchten in te richten of medeburgers er toe te bewegen een of meer vluchtelingen
830 bij zich aan huls te nemen tot dat beter tijden zullen zijn aangebroken. Een groot
deel van de in genoemde thans reeds bestaand toevluchten opgenomen en komen om
begrijpelijke reden niet in aanmerking om bij particulieren te worden gehuisvest; dit
comité stelt zich voor aan de beheerders daarvan te vragen welke personen daarvoor
wel in aanmerking komen. Door deze selectie hoopt het comité zich de medewerking te
verzekeren van vele medeburgers, die anders er ernstig tegen op zouden zien, om
835 vreemden voor eenigen tijd in huis te nemen. Het roept voor het welslagen van zijn
pogen de financieele, moreele en in daden omgezette hulp van alle Nederlanders met
den meesten aandrang in; er valt ontzeggelijk veel leed en ellende te lenigen,
eindeloos wee te verzachten van zoovelen, verjaagd van huis en land, berooid van de
vruchten van jaren en jaren langen arbeid- rondzwerfend zonder dak of toevlucht, niet
840 wetende waar hun naaste verwanten zijn, vrouwen, wier mannen verdwenen of dood zijn,
kinderen zonder vader of moeder, zonder iemand ter wereld die hen verzorgen kan.

Daarom verzoekt het comité allen die helpen kunnen hun bijstand te verleenen: 1o. door het geven van ruime geldelijke bijdragen; 2o. door het openen van toevluchten; 3o. vooral door zich bereid te verklaren vluchtelingen in huis te nemen. De namen der leden van het comité zullen nader worden bekend gemaakt; voorloopig zijn opgetreden als voorzitter A. S. Carpentier Alting en als secretaris-penningmeester H. J. W. van Lawick, beiden te s-Gravenhage.

Diamanthatel te Scheveningen.

Aangezien op dit oogenblik zich te Scheveningen tal van diamanthatelaren uit het Antwerpen en Amsterdam, zoomede makelaars in dit edelgesteente, bevinden, wordt in die kringen onverwogen [overwogen] te geraken tot een dagelijksche bijeenkomst ter bespreking en behartiging van dien handel. Dezer dagen moet de politie genoodzaakt zijn geweest in te grijpen om voor een bedrag van 2 ton aan diamanten in handen van den eigenaar te stellen, welke diamanten iemand waren toevertrouwd om in een Belgische bank te deponeren, hetgeen was nagelaten.

Vrij vervoer van verlofgangers.

De minister van oorlog heeft ter zake van het vrij vervoer van verlofgangers op de spoorwegen nader bepaald, dat voor het afgeven van kosteloze vervoerbewijzen geen bewijzen van onvermogen moeten worden vereischt en dat de beoordeeling van de wettigheid van eer verzoek om een dusdanig vervoerbewijs geheel berust bij den onmiddellijken militairen chef. ("N. R. Ct.")

Men schrijft ons uit Maastricht: Morgen worden 18 gewonden geïnterneerd, van welke 2 uit het ziekenhuis Calvariënberg. Het plan bestaat om de nog overblijvende gewonden uit de Augustijnenkerk naar Calvariënberg over te brengen. Bedden, verbandmiddelen enz. zouden dan verhuizen naar de ambulance in het huis van oud-Minister Regout voor het geval men onverhoopt weer gewonden zou krijgen. Eenige dagen geleden is door een Roode Kruis-auto een zwaargewonde Duitsche soldaat uit het hospitaal de Bavière te Luik op eigen verzoek overgebracht naar het gesticht Calvariënberg alhier. Vluchtelingen blijven nog steeds aankomen. Aangezien de Rijkskweekschool moest ontruimd worden, beschikt het Steuncomité over geen geschikt lokaal. Nachtverblijf vinden de uitgewekenen in een zaal der Kon. Ned. Papierfabriek en hier zorgt het comité, dat ze 's morgens en 's avonds koffie en brood krijgen. Vannacht waren er ongeveer 80. Het comité is echter ijverig op zoek naar een geschikte gelegenheid om haar eens begonnen werk te kunnen voortzetten. Het bestuur hoopt de beschikking te krijgen over de Augustijnerkerk, wanneer de ambulance er uit zal zijn. Men is druk bezig de Rijkskweekschool en ook de gestichten om Maastricht, waar vluchtelingen gehuisd hebben en nog huizen, te ontsmetten. Dit geschiedt door den gemeentelijken ontsmettingsdienst met personeel van Calvariënberg en onder leiding van semi-artsen bij het leger, die deel uitmaken van de ontsmettings-colonne. Ter gelegenheid van de Maastrichter najaarskermis, die echter dit jaar niet gevierd wordt, hebben toch de fabrieken Maandag en Dinsdag niet gewerkt en zijn er voor het eerst sedert den oorlog muziekuvoeringen op het Vrijthof geweest. Ook de Royal bioscoop heeft zijne deuren weer geopend.

Posterijen en Telegrafie.

Gemeenschap met de republiek Columbia is hersteld. De tarieven zijn weder normaal.

Laatste Berichten.

Op het Westelijk oorlogstooneel.

Officieele Duitsche lezing.

BERLIJN, 17 Sept. (W. B.) Officieel meldt het groot hoofdkwartier 16 September des avonds: De toestand op het westelijk oorlogstooneel is sinds gisteren onveranderd. Op enkele plaatsen van het slagfront zijn de aanvallen der Fransche troepen in den nacht van den 15den op den 16den en in de loop van den 16den afgewezen. Enkele malen had de tegenaanval der Duitschers succes.

BELGIË.

Koning Albert gedecoreerd.

De Belgische legatie meldt: De Tsaar heeft de militaire orde van St. George verleend aan den Koning der Belgen. Deze decoratie is aan Z. M. overhandigd door den Russischen gezant te Antwerpen, Prins Koudacheff. Zooals men weet verleent de Keizer aller Russen deze hooge onderscheiding alleen voor militaire daden, bedreven op het slagveld.

De Hela.

910 BERLIJN, 17 Sept. (W. B.) Naar officieel wordt medegedeeld, bedragen de verliezen bij den ondergang der "Hela" een doode en drie vermisten.

Op Zee.

In een onderzeeboot.

915 Men deelt ons den brief mede van een matroos, die met een der onderzeebooten van de Duitsche marine een tocht naar de Schotsche kust maakte. Het doel was: mijnen leggen. Maar de bemanning eener onderzeeboot heeft geen lang reisverhaal. Zij zit bijeen gepakt in een kleine ruimte en de lucht die zij inademt mag niet bepaald zuiver berglucht heeten. Petroleum, petroleum en nog eens weer petroleum. Men snakt naar
920 lucht, wanneer het ding weder naar boven duikt. Tien dagen waren wij onder weg. Wij wisten niet waar 't heen ging. "Dood of overwinnen, meer weet ik zelf niet", zei de commandant. Met de andere onderzeebooten gingen wij zee in, eerst met elkaar, toen gescheiden. De "U. 15" hebben wij niet weer gezien. 't Ging langs de geheele Engelsche kust, gedeeltelijk onder water. Zee uur arbeid, zes uren slaap. Tien lange
925 dagen achtereen. Commando's zijn er niet meer. Men hoort niets als leven. Als een doofstomme is men hoorende met de oogen en sprekende met handen en voeten, naar 't uitkomt. Zoo ging het dagen lang, dan onder dan boven. Dit was de eenige afwisseling. Op een dag mochten wij de een na den ander een minuut onze post verlaten en kijken door den periskoop. Buiten als een kudde vreedzame lammeren lag een Engelsch eskader, onbezorgd als waren er geen Duitsche zeewolven in de nabijheid. Twee uren lang lagen
930 wij op onze voorpost onder water. Wij mochten niet schieten. Het zou anders zeker gelukt zijn een der Britsche zeekasteelen met een torpedo te treffen.

OCHTENBLAD. Tweede Blad.

935 **Begrafenis Turksche Gezant.**

Met groote militaire en diplomatieke praal werd heden naar de algemeene begraafplaats te 's Gravenhage overgebracht het stoffelijk overschot van den overleden Turkschen gezant Aristarchi Bey. De stoet was als volgt samengesteld: een piket huzaren, daarachter de muziek der Kon.Mil. Kapel, welke op den weg treurmarschen uitvoerde.
940 Verder een bataljon grenadiers, daarachter de rouwwagen bedekt met een 12-tal kransen. Na den lijkwagen volgden in hofrijtuigen de vertegenwoordigers der koninklijke familie; de ministers van buitenl. zaken, justitie en marine; de gezanten, consuls, de secretaris-generaal van het Hof van Arbitrage, de gouverneur der residentie en de burgemeester met den gemeente-secretaris. De trein werd gesloten
945 door een bataljon jagers met de muziek en een piket veld-artillerie. Zoowel langs den weg als op de begraafplaats bevond zich een talrijke menigte. Op het kerkhof werd het lijk opgewacht door vele hofdignitarissen. De vaandelcompagnie der grenadiers plaatste zich rondom het graf. Voor de geopende groeve sprak de Minister van Buitenlandsche Zaken een woord van afscheid tot den symphatieken doode, wiens edele
950 eigenschappen en uitgebreide kennis van internationale quaesties hij in herinnering bracht. Uit naam van de Koningin en de Regeering sprak hij een waardeerend woord. Uit naam van de collega's bracht de Italiaansche gezant, Hertog van Calvello, een laatsten groet aan den sympathieken collega, waarop de secretaris der Turksche legatie de koninklijke familie en het corps diplomatique bedankte voor de hulde aan
955 den betreurden doode bewezen.

WETENSCHAP.

De opvarenden van de "Karluk".

960 Uit een lang verhaal in de *Daily Chron.* over de redding van een aantal op Wrangleiland achtergeblevenen, die met kapitein Bartlett aan boord waren geweest van den later verongelukten "Karluk" van de expeditie van Stefansson, blijkt, dat het niet de kotter "Bear" is geweest, die de schipbreukelingen van het eiland heeft weggehaald, maar de schoener "King and Wing". Na een vergeefsche poging van de "Bear" om Wrangleiland te bereiken, slaagde deze schoener er in de overlevenden van de
965 "Karluk" te redden. Zij gingen later op de "Bear" over. Onder degenen, die Wrangleiland nimmer bereikten en over wier dood thans wel niet langer onzekerheid kan heerschen, behooren de oceanograaf Murray, de Fransche antropoloog Beauchat en de arts dr. Alister Forbes Mackay.

970 **ZEE- EN LANDMACHT.**

Toelating Kon. Mil. Academie In 1914.

De Minister van Oorlog brengt ter kennis dat de termijn voor het inzenden van de kennisgevingen voor hen die voor toelating tot de Kon. Militaire Academie in

- aanmerking wenschen te komen, wordt verlengd tot 1 October. Deze verlenging geldt
975 voor hen, die in 1913 of in 1914 in het bezit zijn gekomen of eerstdaags alsnog
zullen komen: 1. hetzij van het getuigschrift van goed volbracht eindexamen H. B. S.
m. 5-j. c.; 2. hetzij van het getuigschrift van bekwaamheid tot de studie aan eene
universiteit, bijaldien zij ten overstaan van de toelatingsexamencommissie voor de
980 Kon. Mil. Acad. de bewijzen geven (aanvullingsexamen) voldoende kennis te bezitten in
de wis-, de natuur- en de scheikunde, tot zoover het onderwijs in deze vakken, in de
5de en 6de klasse van het gymnasium, gaat met de leerlingen, die het getuigschrift
willen verworven van bekwaamheid tot de studie aan eene universiteit in de faculteit
der geneeskunde of der wis- en natuurkunde; 3. hetzij van het getuigschrift van
985 bekwaamheid tot de studie aan de Technische Hoogeschool; 4. hetzij van een
getuigschrift of diploma, krachtens eenige wet met een der onder 1-3 bedoelde
gelijkgesteld, dit onder opgave van dagteekening en nummer van het *Staatsblad* waarin
deze wet is opgenomen en van het art. waarop de gelijkstelling is gegrond. Nadere
gelegenheid tot het afleggen van het toelatingsexamen wordt niet gegeven. Op
990 kennisgevingen of op aanvragen tot wijziging of aanvulling daarvan, die na 30 Sept.
bij het Dept. van Oorlog inkomen, kan geen acht worden geslagen. Voor bijzonderheden
betreffende het aantal opengestelde plaatsen, de eischen van het
rangschikkingsonderzoek, de bij de kennisgeving over te leggen bescheiden, enz. wordt
verwezen naar de mededeelingen in de *St. Ct.* van 7 Maart 1914. Het geneeskundig
995 onderzoek heeft plaats te Breda op Maandag 5 Oct., te 10 uur v.m. De ev. herkeuring
wordt in den namiddag van dien dag aldaar gehouden. Het rangschikkingsonderzoek -
hetwelk wegens de mobilisatie nog niet heeft plaats gehad - zal uitsluitend te Breda
worden ingesteld. In Nijmegen, Assen en 's-Gravenhage zal derhalve geen gelegenheid
worden gegeven om het schriftelijk gedeelte van het rangschikkingsexamen af te
leggen, dat schriftelijk wordt afgenomen te Breda op Dinsdag 6 October. (*St. Ct.*)
1000
- Den lotelingen A. H. v. Altena, lichting 1906, en H. Buitkamp, lichting 1910, beiden
Amsterdam, is vrijstelling voorgoed van den militiedienst verleend op grond van
Duitsch onderdaanschap.
- 1005 - Den loteling H. Euwema, lichting 1894, gem. Aduard, die wegens verblijf in N.-
Amerika niet aan de oproeping voldeed, is thans met het oog op zijn leeftijd
vrijstelling voorgoed van den militiedienst verleend. (*St.-Ct.*)

LANDBOUW.

- 1010 **Stand der landbouwgewassen omstreeks 12 September.**
Het hieronder volgende bericht van den stand der landbouwgewassen, medegedeeld in de
St. Ct. No. 218, is, onder medewerking van de Rijkslandbouwleeraren, samengesteld
naar gegevens verstrekt door de correspondenten van de Directie van den Landbouw. Ten
gevolge van het voortdurend droge en zonnige weer van begin Augustus tot omstreeks 10
1015 September is de oogst der stroogewassen overal uitstekend binnengekomen. Alleen de
qualiteit van de tarwe heeft in sommige streken van de regens in het laatst van Juli
en begin Augustus geleden. De opbrengst van de tarwe valt in het noorden veelal niet
mee. Ook de erwten beantwoorden over het geheel niet aan de verwachting. De knol- en
wortelgewassen hebben zich flink ontwikkeld. Op de klei en het zand geven de
1020 aardappelen groote opbrengsten van zeer goede qualiteit. Van de fabrieksaardappelen
schijnt de opbrengst niet geheel aan de verwachting te beantwoorden. De knollen zijn
veelal niet groot van stuk. De vele achterlijke stukken suikerbieten, die in het
begin van den zomer zeer talrijk waren, zijn uitstekend bijgekomen. Voor de
ontwikkeling van de kleine plantjes van jonge klaver, karwij, herfstknollen en
1025 spurrie was de felle droogte uit den aard der zaak weinig gunstig. De
herfstvoedergewassen van het zand staan er dan ook veelal ongunstig bij. In hoeverre
de in de laatste dagen gevallen regen nog verbetering kan brengen zal vooral van het
weer in de eerstvolgende weken afhangen. De droogte was voorts weinig bevorderlijk
voor den grasgroei. Vooral op de hooge en zware gronden is het gras in den laatsten
1030 tijd sterk ingekort. In de meeste streken is er dientengevolge weinig hooi tweede
snede gewonnen. Wat er echter verkregen werd, is van uitstekende qualiteit. Van
schadelijke dieren of ziekten wordt weinig melding gemaakt.
Tarwe. Hoewel de oogst zeer goed is binnengekomen, heeft de qualiteit in het zuiden
des lands nogal van de regens geleden. In Zeeland, schat men, dat 10% van de tarwe
1035 meer of minder in de aar gekiemd ("geschoten") is. Mooie tarwe komt er van uit die
provincie niet veel aan de markt. Elders is de qualiteit beter. In Groningen valt
echter de opbrengst tegen. De oogst is vrij goed tot goed in Groningen en in de
Betuwe. Elders is de oogst goed, in Noord-Holland zelfs zeer goed.
Haver. De oogst is overal goed of zeer goed.

Naspeuringen van Paul Theelen: 17 september 1914

- 1040 Boonen. De stand van de boonen liep nogal uiteen. In sommige streken was het gewas sterk door luis aangetast en was het slecht gepeuld, terwijl elders de stand bevredigend was. De oogst is matig in Utrecht en Zuid-Holland, matig tot vrij goed in Noord-Brabant, vrij goed in Gelderland en Noord-Holland en vrij goed tot goed in Groningen. Elders is de oogst goed.
- 1045 Bruine en witte stamboonen. Deze worden thans geoogst. Het gewas was overal goed. De boonen schijnen over het geheel niet groot van stuk te zijn.
Erwten. De oogst is in Zeeland, westelijk Noord-Brabant en Noord-Holland vrij goed, in Groningen en Gelderland vrij goed tot goed. Elders is de oogst goed.
De oogst van kanariezaad en mosterdzaad is overal goed, die van blauwmaanzaad vrij
- 1050 goed tot goed.
Klaverzaad. Veel percelen klaver voor zaadwinning hebben van den regen in Juli en het begin van Augustus geleden. De oogst, is in Friesland matig, in westelijk Noordbrabant vrij goed, in Groningen vrij goed tot goed. In Limburg is de oogst op de klei vrij goed, op het zand goed tot zeer goed.
- 1055 Jonge karwij. Ten gevolge van de zware ontwikkeling van de dekvrucht, alsmede door de felle droogte is de karwij veelal zeer fijn gebleven, zoodat reeds meerdere percelen zijn omgeploegd. De thans gevallen regen zal de ontwikkeling ongetwijfeld zeer ten goede komen. De stand is in Groningen vrij slecht tot matig, op de klei in Noord-Holland en op het veen in Utrecht matig, in Noordbrabant matig tot vrij goed, in
- 1060 Zuid-Holland en Zeeland vrij goed en in Noord-Holland op veengrond goed.
Consumptieaardappelen. De aardappelen beloven een ruimen oogst van zeer goede kwaliteit. Van ziekte wordt zeer weinig gewag gemaakt. Het rooien ging op kleigrond aanvankelijk met eenige moeite gepaard, ten gevolge van de hardheid van den bodem. Uit Friesland wordt bericht, dat de aardappelen, mede ten gevolge van de droogte, te
- 1065 blank voor den dag kwamen, waardoor de duurzaamheid niet wordt bevorderd. Na den gevallen regen zal hierin waarschijnlijk verbetering zijn gekomen. In Zeeland zijn dit jaar een buitengewoon aantal aardappelvelden besproeid. Het rooien is in de meeste streken begonnen. De stand is in belangrijke productiegebieden als de Friesche klei en Zeeland zeer goed, op de klei in Gelderland en in Zuid-Holland goed tot zeer
- 1070 goed. Alleen op het zand in Groningen is de stand slechts vrij goed en in de Geldersche Graafschap vrij goed tot goed. De kwaliteit der aardappelen wordt overal zeer goed of goed genoemd.
Fabriksaardappelen. Hoewel het nog niet mogelijk is een volledig oordeel uit te spreken, daar het rooien pas is begonnen, schijnt de oogst van fabriksaardappelen
- 1075 het gemiddelde niet te boven te gaan. Over het geheel zijn de knollen ten gevolge van de groote droogte niet groot van stuk. De stand is op de dalgronden in Groningen en Drenthe goed, in Overijssel vrij goed tot goed. Op het zand is de stand in Groningen vrij goed tot goed, in Friesland goed. De kwaliteit der fabriksaardappelen schijnt goed te zijn.
- 1080 Suikerbieten. De stand van het gewas is overal goed, behalve in Limburg, waar hij slechts vrij goed is. Voorts is de stand in Friesland zeer goed en in Groningen op de klei goed tot zeer goed. Opgemerkt wordt, dat vooral in Zeeland en Zuidholland de bladeren der suikerbieten zeer vroeg geel begonnen te worden. Sedert er regen
- 1085 gevallen is, zal dit wel tot stilstand gekomen zijn en zullen de bieten nog aanzienlijk in gewicht toenemen.
Uien. De stand is overal goed, behalve in Zuid-Holland, waar hij vrij goed tot goed is. Het rooien der uien is thans overal begonnen. De handel is slap en de prijs laag.
Cichorei. De stand is in Friesland zeer goed, in Zuid-Holland goed tot zeer goed. De cichoreidrogerijen in laatstgenoemde provincie vreezen in de aanstaande campagne hare
- 1090 geschoolde Belgische werkkrachten te moeten missen.
Mangelwortels en voederbieten. De stand is op de klei dooreengenomen goed, op het zand vrij goed.
Koolrapen. De stand is op de klei over het geheel vrij goed, op het zand matig tot
- 1095 vrij goed.
Klaver. De oude klaver staat in de meeste streken vrij goed tot goed. De nieuwe is over het geheel fijn van onder de dekvrucht voor den dag gekomen en heeft zich bij het felle droge weer daarna weinig ontwikkeld. Op de klei in Groningen staat het gewas slechts matig. Elders is de stand vrij goed. In de Groninger veenkoloniën staat de klaver algemeen vrij slecht. Blijft het weer warm, dan zullen, nu de grond vochtig
- 1100 geworden is, vele perceelen klaver zich nog ten deele kunnen herstellen.
Naweide. De aanhoudende droogte is voor den grasgroei ongunstig geweest. Ook heeft men hier en daar reeds nachtvorsten waargenomen. Vooral op de hooge en lichte gronden alsook op de zware klei is het gras in de weiden sterk ingekrompen. Daarentegen staan de lage, vochtige weiden er goed bij. Over het geheel wordt de stand van de naweide
- 1105 slechts matig tot vrij goed genoemd. De melkgifte der koeien is in verband hiermede

in verschillende streken merkbaar afgenomen. Blijft het weer warm, dan zal de regen van de laatste dagen in vele weiden het gras weder flink doen groeien.

Grashooi 2de snede. In de meeste provinciën heeft men niet veel grasland voor eene tweede snede hooi kunnen laten liggen, daar men het meerendeel der velden voor weide
1110 noodig had. In Friesland, Overijssel en Zeeland heeft men echter over het geheel nog vrij wat hooi gewonnen. De qualiteit van het hooi is overal uitstekend. In Friesland is evenals in andere jaren een deel van de 2de snede ingekuild.

Klaverhooi 2de snede. De oogst is dooreengenomen vrij goed tot goed.

Herfstknollen en knollen. Voor de ontwikkeling van deze gewassen was het droge weer
1115 zeer ongunstig. Wat zeer vroeg gezaaid werd staat nog eenigermate draaglijk en zal, nu de grond door den regen vochtig geworden is, nog eene zekere hoeveelheid voeder kunnen opleveren. Het laat gezaaide is echter in vele gevallen als mislukt te beschouwen, hetgeen voor de zandboeren bij de tegenwoordige hooge prijzen van het veevoeder een groote schadepost beteekent. De stand van de herfstknollen is
1120 dooreengenomen matig, die van de spurrie vrij slecht.

In de "St. Ct." No. 218 wordt bekend gemaakt de wijzigingen, aangebracht in art. IV van het reglement en tarief voor de onderzoekingen aan de Rijkslandbouwproefstations.

1125 **Frankrijk's wijnproductie.**

De "Fr. Ztg." wijdt een beschouwing aan de beteekenis van den wijnbouw in Frankrijk. Wat de beplante oppervlakte betreft is deze in de laatste tientallen jaren achteruit gegaan en wel van 2,26 millioen H.A. in 1880 tot 1,62 millioen in 1910, wat een gevolg was van de ziekten die het gewas langen tijd hebben geteisterd. Ook de
1130 opbrengst is geruimen tijd gestadig gedaald. In de jaren 1860-1870 bedroeg zij vaak 70 millioen H.L. per jaar, in 1870-1873 gemiddeld slechts 25-30 millioen. Intusschen is het gelukt de ziekten van het gewas meester te worden en in de laatste jaren is meermalen weder de vroegere productie bereikt, trots de kleinere beplante oppervlakte. In de laatste jaren heeft de wijnproductie zich meer en meer in de vier
1135 zuidelijke departementen, geconcentreerd (Hérault, Aude, Gard en Pyrenées Orientales) die thans ruim een kwart van de geheele met wijnstokken beplante oppervlakte tellen en de helft à twee derde van den Franschen wijnoogst opleveren. De totale waarde van den Franschen wijnoogst is moeilijk te schatten; zij loopt echter stellig in de milliarden. Van den uitvoer ging tot nu toe een aanmerkelijk deel naar Duitschland,
1140 welks met wijnstokken beplante oppervlakte slechts 1/14 deel van die in Frankrijk uitmaakt. Gemiddeld bedroeg deze import in de laatste jaren Mk. 30 millioen, zoodat het verlies van deze markt door Frankrijk stellig zal worden gevoeld.

1145 **Uit de Ver. Staten.**

De Farmers' Loan & Trust Company te New-York vraagt, als trustee van de geconsolideerde hypotheek der Pittsburgh Cincinnati Chicago & St. Louis Railway, tot 30 September aanbiedingen voor den verkoop van \$872,515 obligatiën voor het amortisatiefonds.

Het reorganisatieplan der H. B. Claflin Company is in ruwe trekken bij het crediteurencomité ingediend en als zoodanig goedgekeurd. Tot nu toe werden echter geen details gepubliceerd. De mededeeling dat crediteuren 15% in cash zullen ontvangen en de rest in waarden van een nieuwe maatschappij, is slechts gedeeltelijk
1150 juist, schrijft de "Chronicle".

Door het New-Yorksche beursbestuur zijn tot de officieele notering toegelaten de
1155 Central Trust depotcertificaten voor collateral trustobligatiën Chicago Rock Island & Pacific van het Wallace beschermingscomité.

Door de Texas & Pacific, International & Great Northern en St. Louis Iron Mountain & Southern wordt medegedeeld dat de toestand in Mexico in een dergelijk stadium is gekomen, dat het vervoer met de Ver. Staten kan worden hervat. Het doorgaand vervoer
1160 op de National Railways of Mexico tusschen Laredo en de stad Mexico werd op 26 Aug. hervat. Talrijke zijlijnen worden snel hersteld.

De verkoopen van Sears Roebuck & Co. over Augustus hebben \$6,142,404 bedragen tegen \$5,853,379 in het vorig jaar. Sedert 1 Januari 1914 bedroegen de verkoopen \$60,369,533 tegen \$57,112,461 in de overeenkomstige periode van het vorig jaar.

1165 De resultaten van de Interborough Rapid Transit Company over het per 30 Juni geeindigde boekjaar waren de grootste in de geschiedenis der maatschappij. De bruto-ontvangsten bedroegen \$33,515,396 of 3.13% meer en de exploitatiekosten \$12,902,053 of 2.70% minder. De netto-ontvangsten beliepen derhalve \$20,613,342 of 7.15% meer dan over het vorig boekjaar. De netto-inkomsten toonden een bedrag aan van \$8,024,580 of
1170 22.75% meer en zijn gelijk aan 22.92% over het aandeelenkapitaal, tegen 18.68% in het vorig jaar. Het netto-surplus, na aftrek van alle lasten en 10% dividend, bedroeg

Naspeuringen van Paul Theelen: 17 september 1914

\$4,524,580 of \$1,487,512 meer. Het surplus na aftrek van alle dividenden ad 15%, inclusief 5% extra, was f2,774,580. Vervoerd werden 65,886,671 passagiers of 17,570,155 meer dan in het vorig boekjaar.

1175

Ecuador en de Oorlog.

Uit Guayaquil werd 7 Aug. aan de "Frf. Ztg." gemeld, dat ook het zakenleven in Ecuador zeer lijdt en ieder verkeer met de oorlogvoerende landen is gestaakt. Cacao kan dientengevolge niet worden uitgevoerd en wordt daarom door de exporteurs niet gekocht. Daardoor viel de prijs van \$23 per ctr. tot \$8. Ook tot dien prijs wil echter niemand koopen, zoodat de cacao gevaar loopt spoedig wormstekig te worden. De regeering heeft een besluit uitgevaardigd, waarbij de uitvoer van goud wordt verboden. De wisselkoersen op Europa en de Ver. Staten zijn snel gestegen en op Duitschland zijn in het geheel geen wissels te plaatsen, daar de banken aldaar geen middelen hebben en tegen krediet niet kunnen en wenschen te trekken.

1180

1185

Uit de Petroleum-industrie.

Uit Gamsah wordt bericht dat sonde 10 van de Anglo Egyptian de petroleumlager heeft aangeboord en in negen uur 95 ton produceerde, terwijl thans een dagelijksche productie van 250 ton wordt geraamd.

1190

DE OORLOG, 17 september 1914 **[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27819]**

[Donderdag 17 September 1914]

1195

EDITIE VAN 4 UUR.

AVONDBLAD. Eerste Blad. Dit nummer bestaat uit twee bladen.

DE OORLOG

1200

De algemeene toestand. — De strijd aan de Aisne. — Brieven en berichten uit de oorlogvoerende landen.

De algemeene toestand.

Vele voorstellingen, van verschillende zijden, worden gegeven van den toestand op het westelijke front, zonder dat men kan nagaan welke de juiste is. Aannemende, dat elke voorstelling van elke zijde eenigszins optimistisch kan worden geacht, en dat dus een gemiddelde wel het meest nabij de waarheid zal zijn — daar de waarheid zelf vrijwel onbereikbaar moet worden geacht — zou men kunnen komen tot deze veronderstelling: Na den slag aan de Marne, die eindigde met het terugdringen van het Duitsche leger tot benoorden de Aisne, hebben de Duitsche troepen daar een nieuwe stelling ingenomen, die zij gelegenheid hadden buitengewoon te versterken. In de Fransche berichten wordt die lijn aangegeven ten noorden van de Aisne, loopende van Noyon, de hoogvlakte van Vie sur Aisne en Soissons, Laon, de hoogten ten noorden en ten westen van Reims, ten noorden van Ville sur Tourbe, door de Argonnen, benoorden Varennes en zich aansluitend aan de Maas bij het bosch van Forges, ten noorden van Verdun. In die lijn bieden de Duitschers, volgens de Fransch-Engelsche berichten, krachtigen tegenstand, aan de herhaalde aanvallen der verbonden legers. De Duitsche berichten erkennen, dat de oprukkende Duitsche legermacht, "die reeds tot een schotlengte van Parijs was genaderd", tot staan is gebracht en door de vijandelijke overmacht heeft moeten terugtrekken. Tot hoever die terugtocht plaats had, wordt echter in die berichten niet gemeld; maar wel wordt officieus en officieel gezegd, dat de strijd over de geheele linie hervat is, en dat Fransche aanvallen zijn afgeslagen. Uit de episodes van den strijd, in Engelsche bladen medegedeeld, blijkt wel, dat de strijd hevig is, en dat de Duitschers alles op het spel zetten, om de overwinning te behalen. Van beide zijden wordt echter medegedeeld, dat de strijd nog voortduurt en dat de uitslag nog wel eenige dagen op zich zal laten wachten. Evenals gewoonlijk bij zulk een geval — wij herinneren slechts aan den terugtocht van generaal Joffre en aan de strategische concentratie der Oostenrijksche troepen — wordt ook nu weder de veronderstelling geopperd, dat de Duitsche terugtocht een wel beraamd strategisch plan vormt; thans is het een Italiaansche generaal, die in de "Corriere d'Italia" de meening uitspreekt, dat de Duitsche terugtocht uitsluitend ten doel heeft de Fransch-Engelsche strijdmacht weg te lokken uit de positie Parijs-Verdun, om haar beter te kunnen omtrekken en omsingelen. Of dit zoo is, valt van hier uit moeilijk te beoordeelen. Wij deelen ook deze veronderstelling, onpartijdigheidshalve, mede, zonder de juistheid ervan te bestrijden of toe te geven.

1205

1210

1215

1220

1225

1230

1235

Mag men de Russische berichten gelooven, dan is de positie der Oostenrijksche legers

1240 zeer ernstig. Niet alleen zijn de Oostenrijksche troepen verslagen, maar bij de
hardnekkige vervolging door de Russische troepen leden zij ontzettende verliezen. De
cijfers in de Russische berichten genoemd, na de mededeeling, dat de snelheid dor
operaties belet de juistheid ervan te constateeren, mogen dan approximatief en wat
1245 hoog gegrepen zijn, – het is niet aan te nemen, dat de geheele voorstelling die in de
Russische berichten wordt gegeven, met de waarheid niet ten naastebij zou
overeenkomen. Is dat het geval, dan mag daaruit worden afgeleid, zooals ook onze
Berlijnsche berichtgever deed voorzien, dat de "Oostenrijkers leelijk klopp hebben
1250 gehad". De nederlaag op het Oostelijk gevechtveld, gevoegd bij de moeilijke positie
die de Duitsche legers in het Westen tegenover de geallieerden innemen, moet in
Berlijn zeer veel indruk maken. Dit verklaart de daar heerschende nerveuse spanning,
en de afwezigheid van officieele berichten versterkt die nog. Het gevoel, dat
1255 Duitschland en Oostenrijk het samen wel kunnen uithouden tegen een geheele wereld,
moet wel verminderen, als het blijkt, dat de bondgenooten niet in staat zijn, alleen
den strijd tegen de Russen vol te houden. Want daarop toch was het veldtochtsplan
gegrond. Een snelle, schitterende, volledige overwinning op de Franschen, terwijl de
Oostenrijkers de Russen zouden ophouden, om daarna met al het gewicht der geheele
1260 Duitsche macht tegen de Russen op te trekken. De tegenstand, dien het Fransch-
Engelsche leger bij en ten Noorden van Parijs biedt, belette tot dusver nog steeds de
snelle en volledige overwinning in Frankrijk. En ondanks de groote successen die
Hindenburg in Oost-Pruisen behaalde, wordt de toestand ook aan die zijde ernstig
wanneer de Oostenrijkers niet in staat blijken de Russische legermacht te weerstaan,
en daardoor Silezië voor de Russen openstaat. Versterkingen naar het westen, nieuwe
1265 legers naar het Oosten, waar von Hindenburg niet overal tegelijk kan zijn. Dat is wel
wat generaal v. Blume in de "Köln. Ztg." schreef: "Wij staan nog pas aan het begin
van de offers en het lijden, die wij nog zullen hebben te brengen, wil het einde van
den strijd met het begin in overeenstemming zijn."

1265 **Op het Westelijk oorlogstoneel.
De Fransche lezing.**

LONDEN, 17 Sept. (Reuter.) Volgens een telegram uit Parijs is gisteravond elf uur een
communiqué uitgegeven, waarbij wordt medegedeeld, dat het groote hoofdkwartier geen
nadere mededeelingen heeft verstrekt over de gebeurtenissen aan het front.
1270 Verwondering behoeft dit ook thans niet te baren waar het een slag betreft, welke
verschillende dagen duurt; er is geen aanleiding eenige conclusie te trekken in welke
richting dan ook. Wat wij zeker weten, is, dat wij hedenavond om zes uur nog op geen
enkel punt tot wijken waren gebracht.

1275 **De Duitsche lezing.**

BERLIJN, 17 Sept. (Eigen bericht.) Een telegram uit het groote hoofdkwartier van
gisteren meldt: De reuzenslag aan de Marne – waarvan het front zich voortdurend
uitbreidt – wordt tot een steeds geweldiger en krachtiger worsteling tusschen de
1280 Duitschen troepen is het gelukt de aanvallen der Franschen, die in den nacht van 15
op 16 September en heden p[1]aats hadden, terug te slaan. De nachtaanval, dien de
Franschen in den nacht van Dinsdag op Woensdag ondernamen heeft dezen zware verliezen
doen lijden, zonder dat zij erin slaagden een succes van beteekenis te verkrijgen.
De Duitsche troepen hebben daarentegen Woensdag bij een reeks tegenaanvallen
1285 belangrijke successen behaald en veel oorlogsmateriaal veroverd. Het resultaat van
den strijd kan eerst over eenige dagen worden tegemoet gezien.

Episodes uit de groote worsteling.

LONDEN, 17 Sept. (Reuters bijz. dienst.) Volgens Parijsche correspondenten hebben de
1290 Duitschers aanzienlijke versterkingen gekregen. Zij zetten blijkbaar alles op het
spel om overwinnaar te blijven in den strijd, waardoor zij hun terugtocht naar de
grens kunnen dekken. Het hevigst woedde de strijd om Soissons; hier werd gedurende
vier dagen gevochten om een rivierovergang te bemachtigen. De rivier was sterk
1295 gezwollen ten gevolge van den regenval. Het was onmogelijk in de stad te komen, welke
onder artillerie- en infanterievuur werd gehouden. De strijd concentreerde zich om
een punt, waar Britsche en Fransche geniesoldaten beproefden een brug te behouden,
welke over de rivier was geslagen. Verschillende Britsche regimenten, welke den
noordelijken oever wisten te bereiken, leden geduchte verliezen. Er werd een
vreeselijk duel gehouden tusschen de Engelsche batterijen, welke den rivierovergang
1300 verdedigden, en de Duitsche artillerie. Twee Duitsche batterijen werden genomen. De
correspondent van de "Daily Chron." zegt, dat de Duitschers gunstige stellingen bezet
hebben achter de spoorwegen, welke slechts op enkele punten onderbroken zijn.

De weerstand der Duitschers.

1305 LONDEN, 17 Sept. (Eigen bericht.) De "Times" meldt uit Bordeaux, dat het nu duidelijk
is, dat de Duitschers besloten stand te houden op een front, zich uitstrekkend van de
streek om Noyon (noordelijk van Compiègne) over de hoogten noorderlijk van Vic aan de
Aisne, noordelijk en westelijk langs Reims tot Ville sur Tourbe en verder oostelijk.
1310 De kroonprins heeft Varennes ontruimd, zijn legermacht strekt zich nu uit tot Forges.
Vreeselijke verhalen bereiken Parijs. Reeksen doden en gewonden liggen op de
slagvelden langs de Marne. De spoorwegen langs Parijs zijn overvol met zwaar beladen
ambulance-treinen. Op een plaats hadden de Duitschers een barrière van zes voet hoog
van lijken opgericht, waarachter zij de Fransche charges weerstonden. De versperring
1315 werd na een moedigen strijd door de Turco's genomen. Zevenduizend lijken wijzen de
plaats van het gevecht aan.

Om en bij den strijd.

(Van een buitengewonen berichtgever.) BRUSSEL, 14 Sept. Mijn "operatiebasis" is zoo
zoetjesaan verplaatst van Maastricht naar Brussel. Maastricht begon wat al te ver weg
1320 te raken van het strijdterrein, en de tochten van daar uit naar de plaatsen waar
wellicht wat te zien zou zijn, werden te lang voor deze benarde tijden van benzine-
schaarschte. Trouwens, 't begint er een beetje naar uit te zien alsof 't binnenkort
in Brussel wel weer eens interessant kon gaan worden, - groote aantallen Brusselaars
zijn gisteren, Zondag, er op uit gegaan om te kijken naar 't gevecht dat in de
1325 richting Leuven-Tirlemont moest gaande zijn, en toen ik vandaag hier aankwam - niet
van Maastricht ditmaal, maar van een heel anderen kant (waarover ik vertellen zal) -
wist men mij te verzekeren dat Leuven en Tirlemont weer in handen van de Belgen
waren, - wat niet waar is, want ik heb vanavond menschen gesproken die van Maastricht
over Tirlemont en Leuven naar hier waren gekomen, en die mij meedeelden dat beide
1330 steden nog Duitsch zijn, dat zelfs Tirlemont voller van Duitschers is dan ooit. Toch
schijnt er wel iets gaande te zijn hier in de buurt, en vooral in de richting Leuven.
Groote Duitsche troepenafdeelingen zijn de laatste dagen uit de richting Mons, en
zelfs uit het Noorden van Frankrijk naar en door Brussel getrokken naar den kant van
Leuven, en zwaar geschut heeft men zien vervoeren, dwars door Brussel heen,
1335 waarschijnlijk op weg naar Dendermonde. Bovendien is hier vanmorgen omstreeks vier
uur tweemaal een zware slag gehoord. Beweerd werd dat dit een ontploffing was van de
benzinedepots in Haren, maar een andere, en meer aannemelijke verklaring is, dat de
Belgen de brug bij Dendermonde hebben laten springen met een wat zware
dynamietlading. Enfin, 't rechte van dit alles komt men toch niet te weten, - 't
1340 blijft alles bij gissen. En ook ik, hoezeer ik mijn best doe om u eenige feitelijke
mededeelingen te kunnen doen, ik moet maar zoo'n beetje in de achterhoede blijven
zwerfen om daar wat indrukken te verzamelen uit oorlogsland, - verder kom ik ook al
niet, en werkelijk interessante kriegsverrichtingen woon ook ik niet bij, - wat ten
slotte maar goed is, want ik zou ze toch niet mogen meedeelen, - zooals ik reeds héél
1345 wat dat ik gezien heb in de vier, vijf weken dat ik om en bij den strijd rondkijk,
niet heb meegedeeld.
Zoo blijft mij dan niets anders over dan maar weer te vertellen van de tochten die ik
dezer dagen nog eens door 't land van den oorlog heb gemaakt. Gelukkig! - heb ik
ditmaal geen enkelen brand meegemaakt, noch heb ik gevangenen zien neerschieten. Eén
1350 dood paard maar heb ik gezien, ergens op een wei aan den weg, - 'k geloof bij Namen,
- en in Mons heb ik een man gezien die doodgeschoten zou worden. Verder natuurlijk
heel wat grafheuvels, legio afgebrande huizen, in blokken, - vaak heel groote
blokken! - bij elkaar, of verspreid aan den weg, en nog eenige soortgelijke en andere
sporen van den "moderneren oorlog". Maar laat ik beginnen bij 't begin... Dat was
1355 Zater[dag]morgen in everlasting Maastricht... Natuurlijk weer Maastricht! Maar nu was
er waarlijk reden om in Maastricht te zijn. Maastricht was ditmaal uitgangs- en
teruggangspunt van een "proeftocht". Tot voor kort had ik steeds tochten gedaan met
in Maastricht gehuurde autos, maar dat werd te moeilijk. Ik wilde namelijk
langzamerhand wat verder gaan dan Brussel, en in Maastricht was geen auto-eigenaar te
1360 vinden die een wagen en een chauffeur verder dan Brussel wilde wagen. Toen ben ik dan
maar naar Amsterdam gegaan om daar een auto te halen. En met een eigen auto van 't
Handelsblad en een dapper collega als chauffeur aan het stuur daarvan, ben ik naar 't
"krijgstooneel" teruggegaan. Maar wagen en chauffeurs moesten toen laten zien wat zij
op 't "oorlogspad" presteerden, - en wij hebben den tocht gemaakt, waarvan ik als
1365 resultaat gaf mijn laatsten -- wat mageren - brief uit Brussel. Zooals een schip na
den proeftocht eerst weer in de veilige haven terugkeert voor de groote reis begint,
- zoo moesten wij ook na den proeftocht naar Brussel weer naar 't veilig Maastricht
terug om auto en collega-chauffeur wat op dreef te laten komen en goed en wel

1370 reisvaardig te maken. Dat was Vrijdagavond alles in orde, – en Zaterdagochtend togen wij dan op weg. Wat reservebanden bij ons, 't reservoir vol benzine en bovendien nog een bus of zeven op den bodem van de auto, verdekt opgesteld onder een plaid – om grage Deutsche oogen, én handen! er áf te houden, – te zamen een honderd dertig liter. De chauffeur vol enthousiasme en goeden moed.

1375 Op weg. Bij Withuis de grens over, door Mouland, verbrand Visé, Wandre, naar Luik – een tocht waarvan ik reeds vaak verteld heb. Dan van Luik naar Namen. Daarvan heeft mijn Maastrichtsche collega al veel interessants verteld – ik kan er dus over zwijgen. Ware 't te doen om den mooien tocht, o ja, dan zeker zou er nog heel wat te vertellen zijn over den weg van Luik naar Namen, zooals trouwens over bijna alle tochten die ik reeds maakte door 't prachtige Belgische land, – maar sedert

1380 schoonheid, van natuur of kunst, geen waarde meer schijnt te hebben, er maar verwoest en vernield wordt, zou het sentimenteel en ouderwetsch zijn nog wat te schrijven over de schoonheid van het landschap. Zoo blijft er alleen te vertellen, ja, eigenlijk niet veel anders dan: daar een huis uitgebrand, – dan een poosje niets, – dan twee, drie, vier, zes, zeven... huizen uitgebrand, – dan weer twee, – dan weer een poosje

1385 niets, – dan drie, – niets, – dan een heel rijtje, – dan ook een kerk, met wat huizen er omheen, – dan..., maar dat is wat eentonig. En om de waarheid te zeggen, – ik zie 't nauwelijks meer. Je weet – ja, waarachtig! – je weet al bijna niet beter of het hoort zoo. En je bent verbaasd als je een uur lang doorrijdt zonder een of meer verbrande huizen te zien. Dat overkomt je wel eens. Zoo blijft dan als eenig détail

1390 dat de moeite waard is om te vermelden, dat ik kwam langs een puinloop – aan den overkant van de rivier – die eens het groote kasteel van de graven van Aremberg was. Er is niets meer over dat aan een huis doet denken. Geen spoor meer van een muur. Niet anders dan een hoop puin. En 't merkwaardige is, dat deze verwoesting niet is gebeurd door de Duitschers, maar door de Belgen. Het verhaal gaat, – wat er van waar

1395 is weet ik niet, ik vertel 't zooals 't mij gedaan is, – dat de graaf van Aremberg, die zeer gezien was aan 't Belgische hof, verraad bleek te hebben gepleegd. Hij zelf is toen doodgeschoten, en zijn kasteel is letterlijk tot den grond verwoest. Ten slotte is ook nog wel de moeite waard om te vertellen dat ik van Luik tot Namen alle bruggen opgeblazen zag. Dat viel mij mee. – 't Is beschamend zonderling hoe

1400 thans de felste barbaarschheden je thans kunnen "meevallen". Want 't is toch maar pijnlijk verbijsterend als je daar al die grootsche bruggen, – in zekeren zin monumentale resultaten van vernuft, bekwaamheid en langdurigen zwaren arbeid, – in drie, vier brokken neergeploft ziet in de rivier. 't Is alsof er een of anderen boosaardige duivel door 't land is getrokken om 't te teisteren en te vernielen. Maar

1405 't helpt niet, 't is nu eenmaal mogelijk gebleken dat in onzen tijd nog oorlog gevoerd wordt, en de krankzinnige consequentie van den oorlog is nu eenmaal dat opzettelijk alles wordt vernield wat met veel bekwaamheid en arbeid werd gemaakt. Zoo wordt 't niet-laten-springen, 't niet-vernielen van bruggen een fout, een verzuim. En daarom viel 't mij mee op den weg tusschen Luik en Namen niet hadden gepleegd. Vooral

1410 omdat ik telkens weer met verbazing had gezien hoe zij in en om Luik dat verzuim wél hadden gepleegd. De groote brug over de Maas tusschen Wandre en Herstal hebben zij kalm laten liggen, – en in Luik hebben zij de Pont des Arches laten springen, maar de veel belangrijke brug even verder lieten zij ongerept. Mij komt dit totaal onverklaarbaar voor. En de Duitschers hebben er geducht van geprofiteerd, én – zullen

1415 er ongetwijfeld voor zorgen, dat de nog overgebleven bruggen, – waarvan zij nu een zoo nuttig gebruik maken, volgens de fijnste regelen van de kunst zullen worden opgeblazen, als 't te zijner tijd in hun kraam te pas mocht komen. Ik heb 't al eens meer gezegd, geloof ik, maar 'k kan 't niet helpen, ik moet 't nóg eens zeggen: de oorlog is toch maar een fraai bedrijf!

1420

Eerste indrukken op de grens.

(Van een bijzonderen verslaggever.) SLUIS, 15 Sept. Mijn plan is: via Sluis-Brugge-Kortrijk naar de Belgisch-Fransche grens te gaan in de buurt van Roubaix; en dan verder te zien... Ik had gehoopt in één vollen dag tenminste wel Brugge te zullen

1425 bereiken. Maar bij aankomst te Vlissingen bleek mij reeds, dat dit niet mogelijk was. Ik besloot toen naar Domburg te gaan, waarheen vroegere vrienden van mij uit Kortrijk zijn uitgeweken, om zoo mogelijk bij hen nog wat mijn licht op te steken. Zij toch hadden den tocht dien ik wilde maken veilig achter den rug. Dat mijn onverwacht bezoek hun welkom was, mij allerlei inlichtingen worden verschaft én – gevraagd,

1430 spreekt van zelf. Dat men mij den sleutel der in allerijl verlaten woning te Kortrijk ter hand stelde plus enkele opdrachten, valt ook licht te bevroeden. Zoo goed als niets had men kunnen verzorgen of verzekeren. Om zoo te zeggen "hals over kop" was men gevlucht op dien vreeselijken avond, toen in Kortrijk de oorlogsschrik zijn inval deed en er ontstond een paniek die onbeschrijflijk moet zijn geweest.

1435 Verbeeld u! – Noch van den val van Luik, noch van de bezetting van Brussel door
 1440 Duitse troepen wist men te Kortrijk drie weken na dato een syllabe af. Kranten
 verschenen niet meer. Officieel oorlogsnieuws aan autoriteiten werd zorgvuldig geheim
 gehouden. Men wiegelde zich in de verwachting, gesteund door valsche berichten, dat
 1445 Fransche troepen mee België bewaakten en den vijand reeds slag op slag hadden
 toegebracht. Totdat plotseling op een goeden avond vluchtelingen uit Luik en Brussel
 de poorten der Guldensporenstad binnen strompelden en met de treurmars van Luik en
 Brussel bovendien berichtten: "De uhlanen op komst!" Denkt u de ontgoocheling in der
 bevolking van de Lije op 't hooren van zulke berichten. En dat bijna op 't zelfde
 oogenblik, dat in de buurt van den historischen Pottelberg 't bekende treffen
 1450 tusschen Duitse uhlanen en Fransche chasseurs al plaats hebben zou. "Sauve qui
 peut!" Angst en verwarring moeten dan ook onbeschrijflijk toen zijn geweest. En
 boosheid over 't bedekken der ware berichten liep er niet minder mee onder door. Eén
 man verloor in deze benarde oogenblikken het hoofd niet: burgemeester Reynaert.
 Getuige zijn proclamatie aan de Kortrijksche burgerij, die mij toevallig in handen
 kwam. en me wel waard schijnt om in wijder kring bekend te worden:
 "STAD KORTRIJK." PROCLAMATIE. Aan de Inwoners. *Medeburgers!* Laat mij toe een beroep
 te doen op uw gezond oordeel en uwe menschelijke gevoelens. Indien het gebeurt, binst
 den onrechtvaardigen oorlog, dien wij onderstaan, dat fransche en belgische troepen
 in onze stad duitse krijgsgevangenen aanbrengen, ik smeed u uwe kalmte en uwe
 1455 weerdigheid te behouden. Die gevangenen, gekwetst of niet, neem ik onder mijne
 bescherming, omdat ik mij zeg dat zij toch maar plichtig zijn om te hebben moeten
 gehoorzamen aan de bevelen, die zij, op boete van de wreedste straffen, hebben
 ontvangen. Ja, medeburgers, ik neem ze onder mijne bescherming, omdat mijn hart
 bloedt bij de gedachte dat zij ook beminden hebben achtergelaten, een ouden vader,
 1460 eene oude moeder, eene vrouw en kinders, zusters en teergeliefde verloofden, die de
 scheiding in doodsangst gedompeld heeft. Vergeet dit niet, als gij de gevangenen ziet
 voorbijgaan; ik smeed er u om, begint niet te tieren, te roepen en te verwenschen;
 behoudt, integendeel, zooals het betaamt aan welbedachte menschen, eene eerbiedige
 stilzwijgendheid. Geliefde Medeburgers, indien gij in deze gewichtige en pijnlijke
 1465 omstandigheden mijnen raad wilt aanhooren; indien gij u wilt herinneren dat het
 weldra dertig jaar zal zijn dat ik uw burgemeester ben en dat ik, gedurende die lange
 jaren noesten arbeid, u nooit eenige gunst gevraagd heb, ben ik op voorhand zeker dat
 gij mijn verzoek zult inwilligen en, van uwen kant, moogt gij overtuigd zijn dat
 mijne erkentelijkheid u niet zal ontbreken. *Kortrijk, den 23 Oogst 1914.* De
 1470 Burgemeester, A. REYNAERT.
 Tot zoover 't verhaal mijner Vlaamsche vrienden, die o zoo dankbaar zijn veilig in
 Holland te zitten. En zij niet alleen. Er zijn te Domburg ook tal van vluchtelingen
 gehuisvest uit 't Walenland afkomstig of daaruit verjaagd. De meesten echter, hoe ook
 berooid van have en goed, zijn toch nog in staat een kleinen pensionprijs te betalen.
 1475 Aan een ding echter is ook daar te Domburg gebrek. N.l. aan Fransche boeken en
 bladen. En men verzoekt mij daarop in "Holland" eens de aandacht te vestigen. Mocht
 iemand dergelijke lectuur kunnen zenden dan is het adres daartoe: mevrouw Frater-Carp
 "Dorpszicht", Domburg. De dankbaarheid der Belgen voor wat "Holland" voor hen doet,
 wordt met den dag warmer. En zelf ben ik door die warmte heerlijk verkwikt geworden.
 1480 Er wordt zoo bitter, bitter in België en om België geleden. Er is dus zoo groote
 gelegenheid tot betooning van (zij 't dan ook "neutrale") sympathie... Te midden van
 een groepje Vlaamsche uitgewekenen in den tram Domburg-Vlissingen las ik voor
 Frederik van Eedens' manifest aan het Vlaamsche volk. Ik wilde dat mijn lezers eens
 even den indruk, dien dat maakte, hadden kunnen aanschouwen, 't Wekte geestdrift die
 1485 zich oploste in tranen. Het hart was geroerd, de snaar had getrild.
 Brugge, 16 Sept. Om via Sluis de Belgische grens naar Brugge te overschrijden gaat
 bijster gemakkelijk! Een eenvoudig legimitatiebewijs is voldoende. Hoogstens vraagt
 de garde civique, die de grenzen bewaakt u bovendien: "of ge misschien geen portret
 in den zak hebt?" Ook dat had ik. Bij 't binnenkomen te Brugge dezelfde formaliteit
 1490 nogmaals, en 't is geschied, 'k Voelde me intusschen toch opgelucht. Onwillekeurig
 had ik tegen het passeeren van den grens van een oorlogvoerend land opgezien. Een
 officieele "pas" met idem zooveel stempels erop bezat ik niet. Maar zooals gezegd,
 het ging alles van een leien dakje. En nu lag in ieder geval West-Vlaanderen voor mij
 open. West-Vlaanderen, waar volgens ingewonnen informatie te Brugge, treinenloop en
 1495 postverkeer nog vrijgeregeld hun gang gaan. Ik denk dan ook vanavond nog naar
 Kortrijk te vertrekken. Van Brugge zelf valt niet veel te schrijven. 't Is er doodsch
 en stil. Aangrijpend, voor wie uit Holland komt. Zoo echt "la ville morte" nu. Tal
 van rijken en meergegoeden, zegt men, hebben de stad verlaten. Zijn voor een deel
 uitgeweken op Nederlandschen bodem. Te Sluis, waar ik intusschen slechts kort
 1500 vertoefde, memelt [wemelt?] het van Belgische vluchtelingen. Alles zit er vol, tot

1505 zelfs de armoedigste hulpjes. Ik trof er zelfs bekenden aan uit Fourcoing, in te Noorden van Frankrijk. Lijden en ontbering; onzekerheid en angst staan velen van hen op het aangezicht gegrift. Heerlijk, dat tenminste Nederland hier wat helpen kan en helpen wil. En nu hoop ik straks meer van nabij het oorlogsgebied u te kunnen berichten. Dezen schreef ik eigenlijk om aan een belofte te voldoen, die ik gisteren deed in den trein van medereizigers, die gaarne willen weten of men gemakkelijk langs den nu boven aangegeven weg in West-Vlaanderen kan komen. Mij ging 't boven verwachting gemakkelijk.

1510 **Belfort.**

Een correspondent van de "Times" seint uit Belfast [bedoeld zal wel zijn Belfort] van 14 September: Ik vond Belfort volkomen rustig, maar in staat van beleg. Elk huis wordt 's avonds 8 uur gesloten en van dat uur af is de heele stad in volkomen duisternis gehuld. Zonder bijzondere passen is het onmogelijk in de stad te 1515 verkeerden. Alleen die inwoners, wier aanwezigheid noodig is, blijven te Belfort en alle onnoodige personen zijn op last van den gouverneur weggezonden. Dank deze voorzorgen is Belfort goed van voorraden voorzien en in staat om onbepaalden tijd een 1520 Duitse aanval te weerstaan. Het moreel van officieren en soldaten, is zooals te Dyon en andere plaatsen die ik bezocht, is uitstekend en allen zijn overtuigd van de eindelijke zegepraal. Deze overtuiging wordt versterkt door het laatste communiqué van den opperbevelhebber, en ieder man is vastbesloten te vechten tot de vijand is vernietigd. In strijd met de berichten van Duitse zijde had Belfort tot dusver nog 1525 geen weerstand te bieden tegen een aanval en alles wat de vijand tot dusver deed heeft bestaan in eenige onbeteekenende betoogingen in de richting van de stad. De correspondent bevestigt de bezetting van Thaun en van het district Allkirch door de Fransche troepen, die zeer goed verschanst zijn. Sedert den aanvang van den oorlog zijn wel vliegtuigen boven Belfort gezien, maar slechts een heeft bommen geworpen, van welke er een het dak van een huis beschadigde. De Duitse actie uit de richting van Thaun is al eenige dagen geleden en op het oogenblik schijnt de vijand elke 1530 gedachte aan een aanval op deze versterking te hebben opgegeven en trekt hij terug tot groote teleurstelling van het garnizoen, dat nog geen kansje heeft gehad om te vechten.

1535 **Op het Oostelijk oorlogstooneel.**

Het keerpunt van den oorlog.

Onder dezen titel schrijft kolonel Sjoemski, een der verdedigers van Port Arthur in den Russisch-Japanschen oorlog, in de "Börsen Zeitung" een artikel, waarin hij 1540 critiek levert op de fouten van de Oostenrijksch-Duitse strategie. Hij schrijft, na[ar] de correspondent van de "Times" te Petrograd seint: De beteekenis van de overwinning door ons op het oorlogstooneel in Galicië behaald, ligt in het feit, dat zij op een zeer gelegen tijdstip werd behaald. De overbrenging van Duitse troepen van het Westen naar de Oostelijke grens, heeft het doel niet bereikt. Met 1545 uitzondering van verschillende regimenten die in de buurt van Breslau ter beschikking van de Duitschers stonden, was de Duitse staf niet in staat tijdig hulp te zenden aan de verslagen Oostenrijkers. In het rapport van den staf van den opperbevelhebber wordt er op gewezen, dat om de tegen Oost-Pruisen gerichte slag af te weren, het Oostenrijksche leger op 25 Augustus het offensief begon. Daar de Oostenrijksche mobilisatie op 28 Juli begon, volgt daaruit dat tot 25 Augustus 28 dagen waren 1550 verlopen – een zeker aanzienlijk te achten tijdvak. De Oostenrijksche legers waren ongetwijfeld reeds eerder geconcentreerd. Tot 1897 waren buitenlandsche militaire schrijvers van meening, dat de Oostenrijksch-Hongaarsche concentratie in 12 à 18 dagen kon zijn voltooid. Sedert dien hebben de Oostenrijkers echter hun net van strategische spoorwegen uitgebreid en naar alle waarschijnlijkheid konden zij in elk geval op den twaalfden dag na de mobilisatie gereed zijn. Van den twaalfden, 1555 veertienden, uiterlijk van den vijftienden dag af konde de Oostenrijkers dus beslissende operatiën beginnen.

Op dien datum – namelijk op 13 Augustus – was onze (de Russische dus) ontplooiing nog onvolledig, zooals blijkt uit het officieele rapport, waarin wordt verklaard dat we 1560 zelfs nog op 15 Augustus niet gereed hiermede waren. Verder wordt in dit officieele rapport er op gewezen, dat we eerst op 4 September het offensief begonnen, d.w.z. op den 38ste dag der Oostenrijksche mobilisatie. Het was dus mogelijk, met het oog op het niet gereed zijn van ons leger, dat de Oostenrijksche opmars succes zou hebben gehad indien hij op 13 Augustus was begonnen. "De Oostenrijkers echter maakten geen gebruik van deze kans, maar wachtten 12 dagen eer zij tot het offensief overgingen. 1565 Ja de opmars scheen toen nog zelfs weer beïnvloed door een reden van vuiten [?] af, n.l. de noodzakelijkheid om den actie in Oost-Pruisen af te wachten. Dat beteekent

1570 dat de Oostenrijkers tot den opmarsch worden gedwongen door de Duitschers, terwijl ze zelf blijkbaar geen begeerte hadden om vooruit te gaan. Den algemeenen toestand op de verschillende oorlogstooneel en nagaande mogen we concludeeren dat onze successen aan het Oostenrijksche front en onze beweging in Oost-Pruisen de feitelijke oorzaken zijn van de overwinningen der Engelsch-Fransche wapenen. De slagen door de Russische legers toegebracht waren zoo geducht, dat de Duitschers werden gedwongen een deel van hun troepen uit Frankrijk terug te roepen, waardoor de taak der Franschen werd verlicht.

1575 De beteekenis van onze schitterende triomfen bestaan in strategisch opzicht vooral in de verzwakking van de positie onzer tegenstanders. De Oostenrijksche legers zijn uiteengeslagen en verspreid en met aanzienlijke verliezen gedreven in den driehoek door San en Weichsel gevormd. De Deutsche troepen zijn verspreid over de drie oorlogsvelden in Frankrijk, Oost-Pruisen en Oostenrijk. De hoofdmacht der Duitschers op het Oostenrijksche oorlogstooneel heeft met de Oostenrijksche vrienden de nederlaag geleden. De Deutsche legers in Frankrijk verkeeren in kritieke positie. Run rechterflank is verstrooid, hun centrum teruggedreven en hun linkervleugel kan nauwelijks het veld behouden. Den Duitschen kroonprins (is de Russische schrijver hier wel goed ingelicht?) met zijn leger in Oost-Pruisen, blijft slechte de troost van den noodloozen klap dien hij in Oost-Pruisen tracht toe te brengen, waar er geen enkel ernstig militair doel voor eenige beslissende operatie is. De Deutsche vloot heeft zich tot dusver onderscheiden door actie op plaatsen waar niet te vechten viel en het Deutsche leger in Oost-Pruisen begint een soortgelijke operatie. Het is duidelijk dat de Deutsche strategie symptoonen begint te vertoonen van strategische bloedarmoede, die steeds een noodlottig gevolg heeft. Al deze omstandigheden hebben tot de mislukking der Oostenrijksche plannen bijgedragen. Deze fouten echter, afgescheiden nog van onze uitnemende manoeuvres en de traditioneele heldenmoed onzer troepen, zouden niet voldoende zijn geweest om de Oostenrijkers lang tegen te houden met de onvoldoende beschikbare krachten. Toen, omstreeks 2 September, dank zij

1590 buitengewone energie, onze staf en de spoorwegen elke beschikbare man naar het Oostenrijksche front zonden was de opmarsch van den vijand eerst beslist belet en kon ons leger op zijn beurt het offensief aanvaarden. Dat oogenblik was het keerpunt in den grooten millioenenslag. De Oostenrijkers hadden de leiding der operatiën niet meer in de hand. Wij ontnamen hen de staf van den leider en begonnen het offensief naar onzen wil, de Oostenrijkers dwingend zich tegen ons te verdedigen. Op dat tijdstip was de toestand duidelijk en voor de Duitschers de kwalijke quaestie wat te doen – de vervolging van het Fransche leger voortzetten of de Oostenrijkers te hulp te komen. De Duitschers begingen een fout, die hen vele dagen vertraging bracht. Zij waren besluiteloos, hetgeen de positie der Oostenrijkers slechts moeilijker

1605 maakte, terwijl de noodzakelijkheid bleef bestaan of een beslissende aanval te doen op het Fransche leger of spoedig versterkingen te zenden naar het Oostenrijksche front. Op deze wijze werd voor beide Teutonische legers een ondragelijke toestand geschapen. En toen, naar wordt verondersteld, onder den invloed van den kroonprins, Deutsche troepen naar het Oosten werden gezonden, werd een aanzienlijk deel hiervan naar het betrekkelijkerwijs onbelangrijke Oost-Pruisische front gezonden. Het mag wel worden gezegd, dat de Duitschers rechtstreeks in onze kaart speelden door troepen te zenden, niet daar waar de toestand ernstig was en het lot van een geheel millioen leger in gevaar was, maar daar waar slechts verschillende onbelangrijke steden waren bedreigd. De Duitschers zonden te weinig hulp aan de Oostenrijkers of kwamen te laat om den toestand te redden. De schrijver meent dat de Deutsche strategie onjuist is geweest, op grond van het feit, dat ze in Oost-Pruisen gingen ageeren op een tijdstip dat aan het Oostenrijksche front ernstige radpen [?] hun bedreigden. De Russen echter zegt de schrijver, hebben een geheel andere taktiek gevolgd. Ze hebben Oost-Pruisen eenvoudig gelaten voor wat het was en begrepen dat aan het Oostenrijksche front de groote beslissing moest vallen. Deze critiek van den Russischen kolonel blijve natuurlijk geheel voor diens rekening, maar wellicht geeft de lezing er van toch eenig inzicht in den thans voor de Duitschers minder gunstigen toestand op het oorlogstooneel.

1625 **Uit het bestaan van de H. IJ. S. M.**

Naar aanleiding var het 75 Jarig jubilee.

De "Snelheid" en de "Arend" stonden te puffen voor de vier lichtgroene diligences en de vier gele chars-à-bancs. In een der waggons namen de hoornblazers der Amsterdamsche schutterij plaats, en even daarna stoomde de eerste trein der

1630 Hollandsche IJzeren Spoorweg Maatschappij uit het versierde station aan de Haarlemmertrekvaart. Na een half uur gereden te hebben stopte het treintje bij het eind-station even buiten Haarlem. Dit eerste treintje leek, als men het op een oud

1635 plaatje ziet op een kinderspeelgoedtreintje, in vergelijking met de tegenwoordige reusachtige vier-cylinder-locomotieven met de lange D-wagens. Maar in die dagen – midden Sept. van het jaar 1839 – was het in gebruik nemen van een "ijzeren spoorweg" een gebeurtenis in ons land en Jacob van Lennep zong den aanleggers een lierzang toe, waarvan een complet aldus luidde: 't Is roemrijk, over de ijs'ren banen, Waar spoorslag noodig is noch zweep Te rollen door 't verbaasd Polanen Met onafzienb'ren wagensleep, Van 't IJ naar Haarlems wal te stoomen Als waar de tijd teruggekomen,

1640 Toen langs de barre Noordzeestroomen, Aan Scheveningen's oeverzand, Prins Maurits met den Vlamingswagen, Op vleuglen van den wind gedragen, Vooruitstooft langs 't verwonderd strand. Eerstdaags zal het dus 75 jaar geleden zijn, dat de "Snelheid" en de "Arend" voor het eerst over de baan reden, van het tijdelijke station te Amsterdam tegenover de "Eén honderd Roe" tot aan het station buiten Haarlem, op de

1645 plaats, waar zich nu ongeveer de werkplaatsen der H. IJ. S. M. bevinden. In deze dagen – den 19en September – zal de "Hollandsche Spoorweg-Maatschappij" dan tevens haar 75-jarig bestaan herdenken. En hoewel met het oog op de buitengewone omstandigheden dit jubilee thans niet gevierd zal worden, willen wij toch eens het een en ander in herinnering brengen uit de eerste jaren van het bestaan der H. IJ. S.

1650 M. en tevens een paar cijfers geven, die betrekking hebben op de tegenwoordige exploitatie. Het zou natuurlijk veel te ver voeren een geheel overzicht te geven van alles wat in die 75 jaren geschied is, al zou dit voor de ontwikkelingsgeschiedenis dezer bloeiende maatschappij zeker van belang zijn. Eerst iets over hetgeen aan de oprichting voorafging. In 1836 werd door een commissie, die door koning Willem I benoemd was, om te onderzoeken, of in het algemeen aanleg van spoorwegen in Nederland wenschelijk was, een rapport uitgebracht. "Daar uw majesteit, aldus het rapport, geadieerd is geworden, om een vergunning tot het aanleggen van een spoorweg tusschen Amsterdam en Haarlem, meent de commissie dat, haarsbedunkens, het besporen van die

1655 richting mede verdient in aanmerking te komen, hoezeer daardoor in geen levendig gevoelde behoefte zal worden voorzien." Tot de concessie-aanvragers zeide Willem I ongeveer in denzelfden geest als de commissie, dat het hem bevreemdde, dat men een spoorweg wenschte aan te leggen, ter verbinding van twee steden, die reeds door een goed bevaarbaar kanaal waren verbonden en dan nog wel door oen landstreek, waarvan de bodem veel op een moeras geleek.

1660 Erg bemoedigend waren deze woorden zeker niet. Maar de mannen, wier namen onafscheidelijk verbonden zijn aan de oprichting der Hollandsche Spoor, de heeren L. J. J. Serrurier, R. le Chevalier en W. C. Brade, lieten zich daardoor niet afschrikken. Bij Kon. Besluit van 1 Juni 1836 werd dan ook de concessie voor den aanleg van een ijzeren spoorweg tusschen Amsterdam en Haarlem verleend. In Augustus

1670 werd de concessie overgedragen aan de Hollandsche IJzeren Spoorweg Maatschappij, die 8 Augustus 1837 opgericht was. De eerste ontwerpen van den spoorweg werden gemaakt door den gewezen kapitein der genie, tevens concessionaris, Brade, die ook bij den aanleg gedurende het eerste jaar de leiding van de werkzaamheden op zich nam. Hij werd in 1839 vervangen door den ingenieur van den waterstaat F. W. Conrad, aan wien de spoor ook veel te danken heeft gehad. Intusschen was deze concessie niet zonder moeite verkregen en de ondernemers ondervonden van alle zijden genoeg tegenstand, om hun pogingen schipbreuk te doen lijden. Typisch is het, dat in die dagen zelfs de Kamers van Koophandel van Amsterdam en Rotterdam zich tegen den aanleg meenden te moeten verzetten, omdat de handel van het nieuwe verkeersmiddel... nadeelen zou

1675 ondervinden. Eigenaardig zijn voorts de verschillende concessie-voorwaarden. De hoogte van de baan moest 0.50 el boven A.P. zijn en de breedte van "derzelve kruin" 8 ellen. In de passage door het dorp Sloterdijk moest een eikenhouten beschoeiing gemaakt worden, omdat daar de bepaalde kruinsbreedte anders niet op doelmatige wijze kon worden

1680 verkregen. Naar aanleiding van verzoeken van de stedelijke regeeringen van Amsterdam en Haarlem "om het ijzige van de passagie" te verminderen, werd een schutting tusschen den spoorweg en den straatweg gebouwd, hoog genoeg om de locomotieven en waggons aan het gezicht te onttrekken, terwijl zich aan weerszijden van het gevaarlijke punt een slagboom bevond, waarvan de gesloten of geopende stand het al of

1685 niet passeeren van den trein zou aankondigen. Deze schutting had een hoogte van 5 meter en een lengte van 200 M. De quaestie, hoe breed het spoor moest zijn, werd voorts veelbesproken, daar een tamelijk scherpe strijd werd gevoerd tusschen de voorstanders van de beide stelsels – dat van Stephenson (smal spoor) en van Brunel (breed spoor). Intusschen was den 25sten Augustus de baan in berijdbaren toestand en

1690 waren de beide in Engeland gebouwde locomotieven "De Snelheid" en "De Arend" gereed. En op 20 September 1839 werd de spoorweg, zooals wij boven reeds meldden, met eenige plechtigheid geopend.

1695 In het gedenkboek der H. IJ. S. M., uitgegeven ter gelegenheid van het 50-jarig

1700 bestaan, vinden wij allerlei aardige bijzonderheden omtrent de wijze, waarop de spoor
in de eerste jaren was ingericht. Om eens iets te noemen: Men had bij het vaststellen
van de eerste personen-tarieven tot grondslag genomen de vrachten, welke door de
bestaande middelen van vervoer werden geheven. Zoo was men er toe gekomen, om het
tarief voor de 1e en 3e klasse gelijk te stellen met de prijzen, die passagiers voor
een plaats in de diligence of in de trekschuit moesten betalen. Voor de 2e klasse had
1705 men een prijs gesteld, die het midden tusschen de eerste twee hield. De klassen
werden in de dagen aangeduid als diligence (1e klasse), char-à-bancs (2e klasse) en
waggons (3e klasse). De eerste char-à-bancs en waggons waren open, doch al zeer
spoedig na de opening werd bepaald, dat de eerste soort, evenals de diligence dicht
zouden gemaakt worden en de waggons met zeilen zouden worden gesloten. Tot 1859
1710 bleven de 3e klasse rijtuigen in gebruik. Het eerste personen-tarief der H. IJ. S. M.
was aldus: Van Amsterdam naar Haarlem: diligence f1.20, char-à-bancs f0.80, waggon
f0.40. Van Amsterdam of Haarlem naar Halfweg: diligence f0.80, char-à-bancs f0.50,
waggon f0.25. De eerste biljetten waren vervaardigd van dun papier, geen karton;
retourbiljetten bestonden de eerste jaren niet. Eerst in 1847 werd bepaald, dat
1715 gedurende de zomermaanden retourbiljetten werden uitgegeven tusschen eenige
hoofdstations.
Maar wij vinden in genoemd gedenkboek nog meer eigenaardige toestanden gememoreerd,
welke wij ons tegenwoordig, in de tijden van D-wagens, restauratie-wagens en wagons-
lits haast niet meer kunnen voorstellen. Met groote drukte, als op de Pinksterdagen
1720 of wanneer het in Haarlem kermis was, en de treinen zeer vol waren, werd het
materieel eenvoudig versterkt met allerlei geïmproviseerde "passagier-rijtuigen". Zoo
reden er water-wagons, waarvan de waterbakken verwijderd waren en banken op den bodem
waren bevestigd. "Bij fraai weder, zoo was in de verslagen destijds te lezen, zouden
daarmee een groot aantal passagiers zeer gevoegelijk vervoerd kunnen worden, ook
1725 beestenwagens kunnen daartoe geschikt gemaakt worden." En in den winter? Hoe was toen
het comfort in de lichtgroene diligences, de gele char-à-bancs, de bruine wagons?
Treinverwarming bestond er in het begin in het geheel niet. Eerst in 1844 werd
besloten tot het aanschaffen van 40 stuks koperen flesschen, die met warm water
gevuld werden en welke 1e klasse reizigers konden krijgen... "zoo zij er om vroegen."
1730 De verlichting bestond uit olie-lampen en wanneer men dan nog leest in oude
verslagen, dat rooken in de 1e en 2e klasse verboden was, dat men "verplicht is niet
op te staan, gedurende den overtocht", dan weet men eenigszins, hoe het met de
reizigers in de diligence gesteld was, die 's winters langs de bevroren
Haarlemmervaart door de "Snelheid" of door de "Arend" met een 38 KM. vaart over de
1735 spoorbaan werden getrokken, nadat de conducteur van een der stations op zijn trompet
het signaal: "locomotief ga voort" geblazen had.
Hoewel na eenige jaren van exploitatie van deze eerste lijn, een der aandeelhouders
op een vergadering, waar een verlenging van den spoorweg behandeld werd, opmerkte,
dat hij overtuigd was, dat zulk een verlenging niet in het belang der Maatschappij
1740 was, werd in 1842 de lijn Haarlem-Veenenbrug-Leiden, in het volgend jaar de lijn
Leiden-Voorschoten-Den Haag en in 1847 Den Haag-Rotterdam in exploitatie genomen. Het
aantal groote en kleine bruggen op de lijn Amsterdam-Rotterdam bedroeg niet minder
dan 98, waaronder 12 beweegbare. Men ondervond dan ook bij het aanleggen dezer lijn
zeer ernstige moeilijkheden, zooals men bij andere lijnen vermoedelijk niet heeft
1745 ondervonden. Deze moeilijkheden waren niet alleen het groot aantal vaarten, rivieren
en kanalen, dat overbrugd moest worden, maar ook de gebrekkige wijze, waarop
toentertijd voorzien was in de regeling van de onteigening, terwijl bovendien nog de
slechte geaardheid van de gronden, waarop de spoorweg aangelegd moest worden tot
1750 allerlei moeilijkheden aanleiding gaf. Als een voorbeeld van de buitensporige sommen,
die men vroeger voor grond, waarover de spoorbaan zou loopen, mag gelden, dat de
experts bij de taxatie van te onteigenen weilanden in de gemeente Kethel tot een
berekening kwamen, welke overeenkwam met een prijs van ruim f15.000 per bunder en dat
in een tijd, waarin een bunder goed weiland f600 à f800 kostte. Merkwaardig zijn al
1755 de bezwaren, die men vroeger tegen het aanleggen van de spoorbaan had. Een bewoner
van Rijswijk wilde b.v. een schutting langs zijn huis hebben, omdat door den rook der
treinen de melk, die in den kelder stond, bedorven zou worden. Weer een ander wilde
over zijn erf een 80 M. lange kap gebouwd hebben, waaronder de treinen zouden
doorloopen, met het oog op brandgevaar voor zijn molen. Door afkoop werd de
1760 maatschappij echter van die verplichting ontheven; de oude molen verdween en op
kosten der maatschappij werd ergens anders een nieuwe neergezet...
Bekend uit die dagen is de lijdensgeschiedenis, welke verbonden is aan de
onderhandelingen, gevoerd over de onteigening van het laantje van Van der Gaag bij
Delft. Door den ingenieur Conrad werd na allerlei moeilijkheden, een hulpspoor met
een bocht om het laantje geconstrueerd, welke aanleg uit een technisch oogpunt zeer

Naspeuringen van Paul Theelen: 17 september 1914

- 1765 geroemd mocht worden. Uit de eerste vijftig jaren van het bestaan der maatschappij, stippen wij verder nog aan, dat in 1845 de eerste telegraafleiding langs den spoorweg tusschen Amsterdam en Haarlem werd aangelegd. In 1876 werd een begin gemaakt met de invoering van het bekende blokstelsel, dat sindsdien steeds verbeterd en aangevuld werd.
- 1770 Langen tijd bleef de lijn Amsterdam-Rotterdam, welke in 1847 in haar geheel bereden kon worden, de eenige spoorlijn. In 1865 werd de lijn den Helder-Alkmaar geopend, een paar jaar later, die van Alkmaar naar Haarlem, vele andere lijnen volgden. Steeds meer breidde de Maatschappij zich uit; vooral na het jaar 1865 had deze uitbreiding grooten invloed op de uitkomsten van exploitatie. Het goederenvervoer b.v. toonde
- 1775 dadelijk een grooten vooruitgang aan. Het vrachtgoederen-vervoer vermeerde met 653% in enkele jaren. Zeer belangrijk werd voorts voor het spoornet de opening van den Oosterspoorweg. De Maatschappij ging toen een nieuw tijdvak in en door de verkregen verbinding met het buitenland was een reorganisatie van den dienst noodzakelijk. Voortdurend breidde de Hollandsche Spoor zich uit; vooral de laatste 25
- 1780 jaren van haar bestaan waren van veel belang. De heer G. J. Sarlemijn, inspecteur der H. IJ. S. M., voorzitter van het comité, dat een feestelijke herdenking van het jubilee voorbereidde, was zoo welwillend, ons over die jaren het volgende overzicht te geven: De grootste vlucht nam de H.IJ.S.M., onder leiding van den heer A. K. P. F. R. van Hasselt, die, 14 Juli als eerstaanwezend ingenieur in haar dienst gekomen, tot
- 1785 zijn dood in 1908, dus 35 jaren lang zijne beste krachten aan hare ontwikkeling en vooruitgang besteedde. In de eerste jaren van zijn werkkring, belast met den bouw van nieuwe lijnen (oosterspoorweg), werd hij reeds in 1883 tot administrateur benoemd, waardoor hij aan het hoofd kwam te staan van het geheele personeel. Hij bleef in deze belangrijke functie werkzaam tot zijn overlijden, hoewel door reorganisatie zijn
- 1790 titel gewijzigd werd eerst in gedelegeerd lid van den Raad van administratie, later in voorzitter van dien Raad. Enkele maanden vóór zijn dood - 1 Juni 1908 - toen hij 25 jaar lang aan het hoofd der H.IJ.S.M. had gestaan - overhandigde de toenmalige minister van waterstaat, mr. J. G. S. Bevers, hem namens de Regeering in de raadszaal
- 1795 der Maatschappij de versierselen van Kommandeur in de Orde van den Nederlandschen Leeuw, voorwaar eene hooge onderscheiding, doch ten volle verdiend, hetgeen ieder zal beamen, die het werk van dezen verdienstelijken Nederlander kan beoordeelen. In 1890 had een groote ommekeer in het beheer der Nederlandsche spoorwegen plaats door de opheffing van den Nederlandschen Rijnspoorweg. Voor de H.IJ.S.M. had deze ommekeer groote beteekenis. Geheele lijnen o.a. Dordrecht-Elst, Stavoren-Leeuwarden
- 1800 en Almelo-Salzbergen werden onder haar beheer gebracht, terwijl zij het medegebruik erlangde van sommige lijnen, tot toen uitsluitend in gebruik bij de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen en van den Nederlandschen Centraalspoorweg. Wij noemen daarvan slechts Rotterdam D.P.-Esschen, Nijmegen-Venlo en Rotterdam via Gouda Utrecht-Amersfoort. Het zou ons te ver voeren de gevolgen van deze wijzigingen in het
- 1805 beheer der spoorwegen in détails na te gaan; deze kunnen trouwens vrijwel als bekend worden beschouwd, doch genoeg zij het hierbij op te merken, dat de H.IJ.S.M. die tot 1890 nagenoeg uitsluitend 't binnenlandsch verkeer had te bedienen, thans in niet geringe mate ook in het internationale verkeer had te voorzien, zoodat hare treinen thans tot over de grenzen loopen en zij directe wagens heeft naar en van Antwerpen,
- 1810 Brussel, Parijs, Keulen, Leipzig, Minden, Hamburg, Altona, Barmen-Rittershausen, Frankfort a/M., Karlsruhe, Löhne, Münster, Osnabrück, Berlijn, Dresden, Weenen, Harzburg, Düsseldorf, Bazel, Wiesbaden, München en Bad Nauheim. Sinds 1893, het tijdstip, waarop de lijn Schiedam-Hoek van Holland werd geopend, onderhoudt zij ook in verbinding met de Great Eastern Railway eene directe verbinding met Engeland via
- 1815 Harwich. Ten slotte nog eenige cijfers, die een denkbeeld geven van de enorme ontwikkeling dezer maatschappij, waarvan thans, naar men weet, de directie gevormd wordt door de heeren jhr. mr. W. F. van der Wyck en J. A. Kalff. In 1839 exploiteerde de H. IJ. S. M. een totale lengte van 16 K.M., in 1889 van 781 K.M. en begin 1914 bedroeg de
- 1820 lengte van de hoofd- en locaalspoorwegen 1521 K.M., die der tramwegen 145 K.M. Bij den aanvang der exploitatie werd de dienst uitgeoefend met 4 locomotieven en 36 rijtuigen. In 1889 bedroeg dit aantal 235 locomotieven en 2500 rijtuigen en wagens. In het begin van 1914 waren er 472 locomotieven (20 nieuwe zijn sindsdien nog gereed gekomen) en 22 tramweg-locomotieven. Het aantal rijtuigen voor hoofd- en locaalsporen is 1370; het getal bagagewagens 476, het aantal goederenwagens 7341 en dat van de wagens in gebruik van particulieren 223. Totaal dus.... 9404 wagens.
- 1825 De snelheid der treinen was eerst 38 K.M. in het uur. Tegenwoordig rijden verscheidene treinen met een 90 K.M.-vaart. Tusschen Haarlem en Amsterdam reden eerst in iedere richting slechts 4 treinen, in 1889 liepen op dit drukste baanvak 64
- 1830 treinen en eind 1914 liepen er gemiddeld 138 personentreinen 's zomers en 112 's

winters heen en weer. 's Zomers rijden er bovendien nog 23 en 's winters 22 goederentreinen. Het personeel bestond op 31 December 1913 uit 13,454 hoofd-ambtenaren, ambtenaren, beambten en werklieden. (Aanvankelijk 100 man en in 1889: 4400 man). De Maatschappij begon met een kapitaal van ruim 1 millioen, in 1889 bedroeg het kapitaal in de onderneming gestoken omstreeks 56 millioen en de balans wees op 31 December 1913 een bedrag aan van 170 millioen. De bruto-ontvangsten bedroegen over het afgelopen dienstjaar voorts niet minder dan f31,737,55.01. Aan salarissen en loonen van personeel werden dat jaar uitbetaald pl.m. elf millioen gulden, doch daarbij komt nog een groot bedrag voor nieuwe werken van uitbreiding en verbetering, uitgevoerd door particuliere aannemers, waarvan duizenden en duizenden aan arbeidsloon ten goede komen aan den particulieren werkman. Om eenig idee te krijgen van de afstanden in één jaar (1913) door de gezamenlijke locomotieven afgelegd, noemen wij het getal kilometers zijnde 24.300.274, hieronder niet begrepen de 1.019.779 electricische treinkilometers op de lijn Rotterdam-Den Haag-Scheveningen. Deze cijfers spreken voor zichzelf!

Op Zee.

De ondergang van de "Hela".

LONDEN, 17 Sept. (Reuters bijz. dienst.) Te Harwich aangekomen zeelieden hebben een beschrijving gegeven van de torpedobeschieting van de "Hela". De onderzeesche boot kwam te half zeven Zondagmorgen aan de oppervlakte en ontdekte toen op schootsafstand den vijand. De onderzeeër dook opnieuw en schoot daarop met een tusschenruimte van vijftien seconden twee torpedo's af. Na een kwartier kwam de onderzeeër boven en zag toen dat de "Hela" ernstig beschadigd was en zwaar overhelde. Daar er andere Duitsche schepen in de buurt waren dook de onderzeeër opnieuw, toen hij later weer boven kwam, was de "Hela" verdwenen. De onderzeeër werd blijkbaar nooit waargenomen, want geen schot werd op hem gelost.

DUITSCHLAND.

1860 Versterking van westelijke Deutsche steden.

Uit een bron, welke ons alleszins betrouwbaar toeschijnt, wordt ons medegedeeld, dat sedert kort de westelijke Deutsche plaatsen Keulen, Düsseldorf, Wesel en Duisburg in staat van verdediging worden gebracht.

1865 Dr. Von Hindenburg.

BERLIJN, 17 Sept. (W. R.) Uit Koningsbergen wordt gemeld, dat alle vier de faculteiten van de Albert-universiteit eenstemmig besloten hebben den generaal Von Hindenburg tot doctor honoris causa te benoemen.

1870 Oostenrijk en Deutschland.

(Van onzen Berlijnschen correspondent.) BERLIJN, 14 September. Wel grenzeloos is de "Nibelungen-treue" om Fürst Bülow te citeeren, die zelf zooveel van citaten houdt - van de Duitschers voor de Oostenrijkers... Geen woord hoort men spreken, onaangenaam voor de Oostenrijkers, niettegenstaande de bondgenooten toch in Servië, en wat meer zegt, ook in Galicië tegen de Russen het er tot nu slecht afgebracht hebben. Het Duitsche volk heeft een zwaarder hoofd in den oorlog tegen Rusland dan tegen Frankrijk. De onuitputtelijke toevoer van steeds nieuw menschenmateriaal aan de Oostgrens stemde den Duitscher soms somber, zelfs den Duitscher, die het grootste vertrouwen heeft in zijn geschoold en dapper leger, die op den generalen staf bouwt als op een rots. En voor deze pessimisten was het een troost te weten, dat ook de Russische troepen een oorlog te voeren hebben aan twee fronten, dat een aanzienlijk gedeelte van de Russische legermacht gedirigeerd moest worden aan de Oostenrijksche grenzen. Nu is het een bekend feit uit de geschiedenis, dat de Oostenrijksche legerscharen zich zelden bedekt hebben met enormen wapenroem. En daarom verbaasde het mij wel, in de eerste dagen van den oorlog, dat ik van Deutsche zijde, die het weten kon, steeds hoorde, zoodra ik twijfel uitte omtrent de capaciteit van het Oostenrijksche leger, dat de Oostenrijksche soldaat een pracht van een vechtersbaas was, dat men in Deutschland het volste vertrouwen dus had in de kracht van den bondgenoot. De algemeene overtuiging was hier, dat Rusland genoeg te doen zou krijgen in Galicië, dat door een samenwerking van de Deutsche en Oostenrijksche troepen in Russisch Polen de invloed van de Russische overmacht wel gebroken zou kunnen worden. De eerste nederlaag van de Oostenrijkers bij Lemberg wierp wat roet in het eten. Vooral nu van Oostenrijksche zijde meegedeeld werd, dat de Oostenrijkers zooveel te lijden hadden onder verraad van de eigen bevolking in Galicië, die den vijand met alle mogelijke en onmogelijke middelen op de hoogte bracht van de bewegingen der Oostenrijksche troepen. Men onderschatte hier den ernst van dit verschijnsel niet. In

Naspeuringen van Paul Theelen: 17 september 1914

den beginne was meegedeeld, dat er in de Oostenrijk-Hongaarsche gelederen geen sprake was van een nationaliteiten-verdeeldheid. Zooals in Duitschland en ook in Frankrijk de sociaal-democraten hun internationaliteit vergeten hadden, zoo hadden de
1900 verschillende nationaliteiten in het gebied van Frans Joseph hun landelijke verschillen begraven om zich onderdanen te voelen van één groot keizerrijk, dat aangevallen werd.

Mocht men in het buitenland misschien gerekend hebben op tweespalt onder de ettelijke nationaliteiten van de dubbele monarchie, thans was gebleken, dat zij allen zich één
1905 gevoelden. Het door de Oostenrijksche regeering toegegeven verraad van de grensbevolking in Galicië viel hierom te pijnlijker op. Bovendien wist men in Duitschland zeer goed, dat de houding van enkele Balkanlanden, speciaal van Roemenië, afhankelijk zou zijn van het wapengeluk der Oostenrijkers in het eerste stadium van den oorlog. Zou Rusland de nederlaag lijden, dan kon er gerekend worden op een
1910 samengaan van Roemenië met Oostenrijk. En omgekeerd was een ingrijpen ten gunste van Rusland te verwachten, zoodra de Oostenrijkers het onderspit moesten delven. Veel hing er af van dezen eersten slag bij Lemberg. En het gaf hier een gevoel van voldoening en geruststelling, toen uit de eerste berichten van den Oostenrijkschen
1915 generalen staf, aangevuld door de mededeelingen van de Deutsche journalisten, die meegetrokken waren naar het front, bleek, dat het offensief optreden der Oostenrijksche troepen succes had. Generaal Dankl, de leider van den linkervleugel, stond reeds bij Lublin, generaal Auffenberg met de troepen in het centrum won
1920 terrein. Alleen bij Lemberg zelf ging het nog niet naar wensch. Maar dit had niet veel te beduiden, las men in de officieele berichten en de gecensureerde commentaren. Lemberg werd door de Oostenrijkers prijsgegeven, omdat – zooals het officieel heette – een betere positie ingenomen kon worden. Daarvoor hadden de Oostenrijksche troepen elf dagen en nachten gevochten als leeuwen. Men was hier niet zeer gerust... En men herademde eerst, toen het bekend werd, dat generaal Von Hindenburg meer succes had
1925 bij zijn operatie om de Russen te verjagen van Pruisisch grondgebied. Dit resultaat scheen ook de uitgeputte Oostenrijksche krachten in Galicië nieuw leven in te blazen. Opnieuw werd er bij Lemberg gevochten, zeiden de officieele Oostenrijksche berichten. Opnieuw trad het Oostenrijksche leger offensief op, opnieuw werd terrein gewonnen. Deze berichten vielen hier in goede aarde, niettegenstaande men reeds ietwat
1930 wantrouwig geworden was tegenover Oostenrijksche overwinningsberichten, die wel even kort waren als die van den Deutschen generalen staf, doch niet steeds even helder. De Berlijner verkeert dezer dagen in spanning, in een ietwat nerveuze stemming, hoe het in Frankrijk zal afloopen. Men weet, dat daar een beslissende slag geslagen wordt. Men leest in de Berlijnsche bladen, dat volgens officieele Fransche en Engelsche
1935 berichten het Deutsche leger zijn front heeft moeten veranderen, dat hier en daar door de geallieerden succesjes behaald zijn. Men hoort van een half millioen Russen, die in Engeland geland zijn. En de Deutsche generale staf, blijvend bij zijn houding
1940 geen resultaten mede te deelen, die op den definitieven uitslag van een operatie geen invloed hebben, zweeg nog gister-Zondagavond laat. Het publiek verdrong zich bij de kiosken, bij de filialen van de kranten om de Zondagavondbladen meester te worden, die wat laat kwamen. Eindelijk verscheen de "Tägliche Rundschau". En met dikke
1945 letters vertelde dit blad, dat de Oostenrijkers een groote overwinning behaald hadden bij Lemberg. Een zucht van verlichting. Tienduizend Russen gevangen, veel geschut buitgemaakt, zei het officieele bericht uit Weenen. Maar... verder luidde het, dat dit succes eigenlijk geen resultaten had, dat
1950 de Oostenrijkers zich terug moesten trekken voor de Russische overmacht, dat de Russen het Oostenrijksche front verbroken hadden. En dat – het stond niet letterlijk in de mededeeling, doch men behoefde geen strateeg te zijn om het tusschen de regels te lezen – het legercorps van generaal Dankl bij Lublin van de overige troepen was afgesneden. Dit noemde de "Tägliche Rundschau" een schitterende overwinning van het
1955 Oostenrijksche leger: En hetzelfde blad commenteerde: "Mit heller Freude wird man die Nachricht von dem neuen Sieg der Oesterreicher begrüßen." In den nacht schijnt de redactie van dit blad tot ander inzicht gekomen te zijn, want boven het officieele telegram schrijft het in het ochtendblad: "Der Ausgang der Lemberger Schlacht". Hetgeen wel iets kalmer, iets minder naar "helle Freude" klinkt. Uit het officieele
1960 bericht van den Oostenrijksche generalen staf is heel duidelijk te lezen, dat de Oostenrijkers leelijk klopp gekregen hebben. En toch stonden er in de Zondagmorgen bladen nog goede berichten over den slag bij Lemberg, wisten de oorlogs-correspondenten nog unaniem te vertellen, dat Oostenrijk er steeds beter voor stond. In de toekomst zullen de officieele mededeelingen uit Weenen hier met meer critischen blik bekeken worden!

Maar de "Nibelungen-treue" blijft bestaan. Schrijft niet de *Lokal-Anzeiger* van hedenmorgen: "Het is ons niet mogelijk dezen drieweekschen strijd van onzen dapperen

Naspeuringen van Paul Theelen: 17 september 1914

1965 bondgenoot tegen een geweldige overmacht van 350,000 man te bespreken zonder uiting te geven aan onze bewondering voor de volharding en den onwankelbaren moed van de Oostenrijk-Hongaarsche troepen. Wanneer het een leger gelukt, onder de meest ongunstige omstandigheden, drie weken lang te vechten om dan, vermoeid en toch bereid tegen een overmacht te vechten, weer op post te staan, dan heeft dit leger, al is de strijd ook onbeslist, een moreele overwinning behaald. Wij zijn trotsch op onze Oostenrijksche wapenbroeders en wij zijn overtuigd, dat spoedig door hen de overwinning behaald zal worden. Al was ook de wereld vol Russen!" Voor een dergelijke moreele overwinning in een oorlog koopt men wat! Zelfs al zou de slag onbeslist zijn. Hetgeen ietwat euphemistisch klinkt. Dit is geen trouw tot in den dood. Deze trouw trotseert het graf.

1975 **ENGELAND.**

Engeland en het Pruisische militarisme.

1980 LONDEN, 17 Sept. (Reuter.) Minister Churchill richtte een schrijven aan een groote propagandavergadering voor de recruteering van vrijwilligers te Chatham, waarin hij o.a. zegt: De keizer heeft zijn troepen aangespoord de Engelschen te vernietigen. Chatham zal weten welk antwoord daarop gegeven moet worden. Er mag geen vrede gesloten worden, zolang het Pruisische militarisme niet verpletterd is.

Iersche oproep.

1985 LONDEN, 16 Sept (Reuter.) Redmond, het hoofd der Iersche nationalistische partij, richt zich in een treffend manifest tot het Iersche volk. Hij vraagt de vorming eener Iersche brigade om Ierland te vertegenwoordigen in de historische worsteling voor de heilige rechten der kleine naties gelijk de andere deelen des rijks die reeds hun vertegenwoordiging zonden.

1990 **Een unionistische verklaring.**

1995 LONDEN, 16 Sept. (Reuter.) De bekende leider der unionisten F. E. Smith, die tevens aan het hoofd van het officieele persbureau staat, heeft een belangrijke verklaring gepubliceerd omtrent het debat over home rule, dat in de twee laatste dagen in het parlement is gevoerd. Hij verklaart daarin uitdrukkelijk, dat hoewel de unionisten misschien ontstemd zijn over den maatregel der regeering om het homerule-ontwerp tot wet te verheffen, daardoor echter niet de geringste wijziging zal komen in de houding van de unionisten ten opzichte van den oorlog, daar de partijpolitiek op het oogenblik slechts van zeer geringe beteekenis is. De unionistische partij zal aan de regeering alle mogelijke hulp verleen en om den vijand van Groot-Brittannië te verslaan. Alle binnenlandsche geschillen kunnen wachten, tot het doel bereikt is. Smith waarschuwt Duitschland en de neutrale staten voor het onjuiste denkbeeld, dat er eenige verslapping zou zijn gekomen in de politieke opvattingen van het Britsche volk en hij raadt den Duitschen autoriteiten, zoo zij erop gesteld mochten zijn om precies te weten wat in het parlement is voorgevallen, de redevoeringen van de unionistische leiders te lezen. Uit deze blijkt nl. dat het heil van het land bij hen op den voorgrond staat.

2000 **Een prachtig aanbod.**

2010 Door tusschenkomst van het Amerikaansche gezantschap te 's-Gravenhage hebben de hoogleraren aan de hoogeschool te Oxford voor den winter een thuis aangeboden aan de jonge kinderen van de professoren der verwoeste hoogeschool te Leuven. De gezant, dr. Van Dijke, heeft de mededeeling door twee boodschappers over twee verschillende wegen verzonden, in de hoop, dat de brief door den een of den ander zijn bestemming moge bereiken.

2015 **BELGIË.**

Aan alle weldenkende burgers.

2020 Onder dit opschrift plaatst het Antwerpsche "Handelsblad" een oproep aan de burgerij, waarin het blad erop aandringt, dat een ieder, die het goed meent met het vaderland, het zijne ertoe bijdrage om de praatjes tegen te gaan, welke door betweters over de actie der Belgische troepen in de wereld worden gestuurd. Aan het critiseeren van hetgeen het leger doet of nalaat moet een einde komen, daar dit anders gevaarlijk zou kunnen worden. Wij willen niet wijzen op het onverantwoordelijke en op het onvaderlandslievende van deze handelingen, schrijft het blad, en zijn overtuigd, dat één verzoek voldoende zal zijn, opdat een ieder de verspreiders van die vertelseltjes onmiddellijk op zijn plaats zal zetten. Wij zullen het hierbij laten, omdat wij anders bevallen zouden moeten aanhalen, die aantoonen, dat hier een kanker bestaat, die zou kunnen doordringen tot daar, waar hij het allerminst mag doordringen. Wij

2030 moeten vertrouwen en geduld hebben maar geduld hebben gaat niet, als de bevolking in
haar vertrouwen wordt geschokt door de misdadige lichtzinnigheid van bakkers, die het
beter willen weten en die ten slotte het goede moreel van de troepen zouden gaan
beïnvloeden. Wij zullen alleen de overwinning waardig zijn, zoo besluit het
"Handelsblad" indien wij ons harer ook waardig toonen, door onze kloeke en
2035 vastberaden houding en door ons onwankelbaar vertrouwen in den definitieven
zegepraal.

Een Duitse kennisgeving.

We laten hier enkele passages volgen uit een kennisgeving, op last van den commandant
van Grivegnée bij Luik, majoor Dieckman, in het plaatsje aangeplakt. De verordening
2040 vangt aan met de verklaring, dat bij de samenstelling ervan aanwezig zijn geweest
vier (met name genoemde) pastoors, twee burgemeesters, de majoor en zijn adjudant.
Het eerste artikel bepaalt, dat alle wapens, in het bezit der burgerij, binnen een
bepaalden tijd ingeleverd moeten zijn op het kasteel, waar de commandant zijn intrek
heeft genomen. Wie zich aan die inlevering mocht onttrekken, wordt gefusilleerd,
2045 tenzij hij kan bewijzen onschuldig te zijn. Dan volgen bepalingen over de verlichting
der huizen gedurende den nacht, het naar huis terugkeeren der burgers om 7 uur 's
avonds enz. Overtreding van deze bevelen wordt met den kogel gestraft. Bij
huiszoeking mogen geen moeilijkheden worden ondervonden; een ieder behoort zonder
sommatie zijn woning open te stellen. Na een regeling van de levering van gijzelaars,
2050 volgt het verbod lichtsignalen te leven, terwijl het verkeer per rijwiel beperkt
wordt van 's morgens 7 u. tot 's avonds 5 uur. Artikel 8 luidt: Ik eisch, dat alle
burgers die zich in mijn district bevinden, den Duitschen officieren hun eerbied
bewijzen door den hoed af te nemen of de hand aan het hoofd te brengen als voor den
militairen groet. In geval van twijfel moet men elken Duitschen militair groeten.
2055 Degenen, die aan dit bevel niet gehoorzamen, moeten erop rekenen, dat de Duitschers
zich met alle hun ten dienste staande middelen zullen doen eerbiedigen. Een volgend
artikel bedreigt met den doodstraf een ieder, die niet op het eerste bevel van
"handen hoy" gehoorzaamt. Al wie onjuiste berichten verspreidt, welke van nadeeligen
invloed op het moreel van de Duitse troepen kunnen zijn of op welke wijze ook het
2060 Duitse leger trachtte benadeelen, maakt zich verdacht en loopt gevaar op staanden
voet doodgebeten te worden. Wie onder bescherming van het Roode Kruis de Duitschers
pooft te benadeelen, wordt opgehangen. Ten slotte wordt den burgers die zich strikt
houden aan de voorschriften, alle mogelijke hulp toegezegd en steun tegen wien hen
zou willen benadeelen.

2065

Nogmaals dum-dum-kogels.

Wij knippen uit het "Handelsblad van Antwerpen" de volgende officieele verklaring: De
ondergeteekenden verklaren, dat de genaamde Van Wittenbergen, René, soldaat van het
7e linie, in de ambulance is gekomen van de De Bomstraat 11 (Gesticht Belpaire) in
2070 den nacht van 12 tot 13 September. Hij had wonden aan het zitvlak, veroorzaakt door
een dum-dum-kogel. Die wonden hebben het koudvuur veroorzaakt en het overlijden
binnen de twaalf uren. Waarvan zij getuigen geweest zijn. Antwerpen, 14 Sept. 1914.
Geteekend: Dr. Beckers, hoofdgeneesheer; dr. B. Delbeke, geneesheer; R. Baseleer,
beheerder; L. Duykers en August Dupont, secretarissen; Mary Alice Hoyes en Agnes Mary
2075 Higgs, gediplomeerde Engelsche ziekenverzorgsters; mevr. R. van de Vorst, toegevoegd
aan de apotheek. (Kopie echt verklaard door August Dupont, advocaat.)

Uit Noord-België.

2080 Uit Mechelen werd Dinsdag aan de Antwerpsche bladen gemeld, dat sedert twee dagen
talrijke vluchtelingen in de stad terugkeeren en dat zelfs verschillende winkels weer
geopend zijn. In den nacht van Zaterdag op Zondag hebben inbrekers duchtig
huisgehouden in eenige heerenhuizen. Maandag bracht minis[ter] Berryer per auto een
bezoek aan de stad om zich met eigen oogen te overtuigen van de door het bombardement
aangerichte schade. De correspondent van het Antwerpsche "Handelsblad" te Turnhout
2085 maakt dagelijks uitstapjes naar de Kempische dorpen in de omgeving. In de Antwerpsche
Kempen vond hij alles rustig en de bevolking zeer kalm. Sedert de schermutseling te
Zevendonck bij Turnhout tusschen een troepje uhlanen en de burgerwacht, waarbij een
Duitsch officier sneuvelde, twee of drie uhlanen werden gekwetst en verschillende
gevangenen werden gemaakt, is er niets bijzonders meer gebeurd dan het neerbranden
2090 van zeven huizen te Rethy door uhlanen, onder voorgeven, dat zij door burgers
beschoten waren. De gidsen te paard en gendarmen beschermen de streek op afdoende
wijze. In de omgeving van Herenthals bevinden zich sinds enkele dagen sterke
detachementen guides. Overal heerscht kalmte.

2095 **De gevangenen.**

Velen vragen zich af: Wat is er met de gevangenen gebeurd in de plaatsen, welke door de Duitschers zijn platgeschoten. Deze vraag verdient ook wel de aandacht in verband met het bericht, dat te Mechelen een dievenbende aan den gang is geweest. Wat is er met de gevangenen gebeurd, waar zijn zij gebleven? Volgens het Antwerpsche
2100 "Handelsblad" (het eenige Belgische blad, dat we heden ontvingen), werden de deuren van de gevangenis te Dendermonde door de bewaarders geopend, een half uur nadat een Duitse waarschuwing was ontvangen om de stad te verlaten. Het personeel begaf zich met enkele vrouwen naar Gent, maar er bleven te Dendermonde 150 gevangenen achter. Te
2105 Leuven moet de gevangenis intact zijn gebleven. Volgens hetzelfde blad wordt er in het Brusselsche paleis van justitie gewerkt als waren er geen Duitschers in de stad.

RUSLAND.

Een Russische proclamatie.

PETROGRAD, 17 Sept. (Russ. Tel. agentuur.) Op last van den opperbevelhebber is de
2110 volgende oproep in de negen talen der voornaamste nationaliteiten van Oostenrijk, verspreid in de streken, die door de Russen veroverd zijn: Volken van Oostenrijk-Hongarije. De regeering te Weenen verklaarde den oorlog aan Rusland, omdat dit groote
2115 rijk, trouw aan zijn historische tradities, Servië niet kon overlaten aan zijn lot en zijn onderdrukking niet kon toestaan. Volken van Oostenrijk-Hongarije, nu ik het grondgebied van Oostenrijk-Hongarije binnentreed, verklaar ik u, uit naam van den
2120 grooten Tsaar, dat Rusland, hetwelk herhaaldelijk zijn bloed stortte voor de bevrijding van het vreemde juk, niets wenscht dan het herstel van recht en
2125 gerechtigheid. Aan u, volken van Oostenrijk-Hongarije, brengt Rusland eveneens de vrijheid en de verwezenlijking uwer nationale wenschen. Gedurende lange eeuwen zaaide
2130 de regeering van Oostenrijk-Hongarije verdeeldheid tusschen u, want het wist, dat oneenigheid tusschen u de grondslag was van zijn heerschappij over u. Rusland daarentegen heeft slechts het doel, [dat] ieder uwer zich zal kunnen ontwikkelen en
2135 bloeien met behoud van de kostbare erfenis uwer vaders, uw taal en uw geloof. Dat ieder uwer, verbonden aan zijn broeders, zal kunnen leven in vrede en in eendracht
2140 met zijn bureu, en hunne nationale rechten eerbiedigend. Overtuigd zijnde, dat gij zult medewerken met al uwe kracht aan de verwezenlijking van dit doel, noodig ik u uit, de Russische troepen te ontvangen als trouwe vrienden, die strijden voor uwe beste wenschen. (get.) De opperbevelhebber generaal-adjutant NIKOLAAS.

2130 **Onderscheidingen.**

PETROGRAD, 17 Sept. (Russ. Tel. agentuur.) De Tsaar benoemde den Koning der Belgen en den Servischen troonsopvolger tot ridders in de orde van St. George, voor betoonde
2135 dapperheid.

2135 **Ontploffbare kogels.**

PETROGRAD, 17 Sept. (Russ. Tel. Agentuur.) De directie van het Roode Kruis heeft
2140 telegrafisch bericht ontvangen van zijn gedelegeerde bij de eerste afdeelingen der voorhoede, dat bij de inneming der Oostenrijksche veld versterkingen een groote partij ontploffbare kogels zijn gevonden, in speciale pakjes en op
2145 mitrailleurspatroonbanden, evenals vele gebruikte patronen, voor dat soort kogels bestemd. Deze patronen, gedagteekend 1914, zijn gebruikt door de Oostenrijkers, telkens als de Russen tot den aanval overgingen. De directie van het Roode Kruis verzoekt den gedelegeerde bij den generalen staf van den opperbevelhebber een commissie van onderzoek in te stellen.

Tegenspraak.

PETROGRAD, 17 Sept. (Russ. Tel.-agent.) Het bericht in de bladen van Krakau en door
2150 het Wolff-bureau verspreid over den beweerdten aanslag op graaf Bobrinsky, tijdens een redevoering te Kief, gericht tegen de beweging in de Oekraïne, is evenals alle andere sensationele berichten over de gebeurtenissen in Rusland, onjuist.

OOSTENRIJK.

Vóór den oorlog.

LONDEN, 16 September. (Reuter.) Het ministerie van buitenlandsche zaken publiceerde
2155 hedenavond een lang telegram van Sir Maurice Bunsen, den Engelschen ambassadeur te Weenen, handelend over de gebeurtenissen en onderhandeling[n] welke den oorlog zijn voorafgegaan. Bunsen toont aan, dat zelfs na de verwerping door Oostenrijk van het Servische antwoord op het gestelde ultimatum, de onderhandelingen tusschen Oostenrijk en Rusland nog altijd op volkomen vriendschappelijken voet werden voortgezet, tot den
2160 eersten Augustus. Toen scheen de overeenstemming nabij. Dien dag lichtte de Russische

gezant Schebeko Bunsen in, dat graaf Szapany, de Oostenrijksche gezant te Petersburg, Sasonoff had medegedeeld, dat Oostenrijk erin zou toestemmen die punten in de nota aan Servië, welke de handhaving van Servië's onafhankelijkheid schenen te bedreigen, aan bemiddeling te onderwerpen. Ongelukkigerwijze werd deze vriendschappelijke gedachtenwisseling tusschen Oostenrijk en Rusland afgebroken door Duitschland, dat 31 Juli met zijn ultimatus kwam, gericht aan Petersburg en Parijs. Bunsen voegt hieraan toe, dat naar zijn meening een uitstel van eenige dagen Europa waarschijnlijk gespaard hebben zou voor een der grootste rampen welke de geschiedenis kent.

2170 **TURKIJE.**

Tegenspraak.

De Turksche legatie te 's-Gravenhage verzoekt op de meest stellige wijze tegen te spreken het van kwaadwillige zijde verspreid bericht alsof een zekere woordenstrijd zou hebben plaats gehad tusschen den Turkschen troonopvolger en Enver Pasja.

2175

VEREENIGDE STATEN.

De Deutsche gezant te Washington.

LONDEN, 16 Sept. (Reuter's bijz. dienst.) De "Daily Telegr." verneemt uit New-York, dat graaf Bernstorff, de Deutsche gezant, verklaarde, dat hij aan journalisten geen interview[sr] meer zal toestaan. Men ziet hierin een aanwijzing, dat de gezant begint in te zien, dat het een vruchteloos pogen is om te trachten den moreelen steun van dit democratische land van de bondgenooten over te brengen op Duitschland. Aan graaf Bernstorff werd heden de vraag gesteld, wat hij dacht over het denkbeeld, dat de Deutsche vloot zou worden onttakeld, in geval de bondgenooten de overwinning behaalden. De gezant weigerde verontwaardigd een meening uit te spreken.

2185

Het Belgische afgezantschap te Washington.

LONDEN, 16 Sept. (Reuter.) Volgens een telegram uit Washington werd de Belgische commissie die naar de Vereenigde Staten is gekomen om tegen de Deutsche gruwelen in België te protesteeren, in het Witte Huis zeer vriendelijk ontvangen door president Wilson, die, na ontvangst van het officieele verslag der Belgische regeering, namens het Amerikaansche volk vriendschap en bewondering betuigde voor het Belgische volk en eerbied voor hunnen Koning, en beloofde het rapport nauwgezet te overwegen. De President voegde hieraan toe: Ik bid God dat de oorlog spoedig moge eindigen, dan zal de dag der afrekening komen als de natiën van Europa bijeenkomen om een regeling vast te stellen.

2190 **AVONDBLAD. Tweede Blad.**

2200 **BINNENLAND.**

De pers en de oorlog.

De *Nordd. Allg. Ztg.* heeft in het beroep, dat de Koningin in de troonrede gedaan heeft op haar volle om de neutraliteit in den oorlog te bewaren, aanleiding gevonden zich er over te beklagen, dat de Nederlandsche pers de haar uit het buitenland gezonden lasterpraat over de Deutsche troepen verspreidt. Het is misschien goed het Deutsche officieele blad mede te deelen wat, tenminste naar onze meening, de houding der Nederlandsche pers in dezen is en moet zijn. Wij stellen voorop, dat wij waarlijk niet voor ons genoegen vertellen van wreedheden door onze medemenschen bedreven; wij onthalen onze lezers liever op minder droevige mededeelingen. En zeker is dat het geval, wanneer het geldt de bewoners van West-Europa, van de ons omringende landen, die wat beschaving betreft op ongeveer dezelfde hoogte staan als wij. Wij hebben dan ook, al was het slechts om de zenuwen onzer lezers te sparen, lang niet alles verteld wat ons omtrent gruweldaden van de beide oorlogvoerende partijen onder de oogen kwam. Maar wij kunnen niet nalaten daarvan iets mede te deelen, al was het slechts om onzen lezers te doen zien wat de oorlog is, wat de oorlog maakt van den mensch, hoe de haat, de verbittering, de behoefte om wraak te nemen het dierlijke in hem laten boven komen. En als ons officieele rapporten toekomen, door hoogstaande personen in een der oorlogvoerende landen na persoonlijk onderzoek opgemaakt, dan meenen wij daaraan genoeg bewijskracht te moeten toekennen om die te publiceeren, terwijl wij voor welgegronde tegenspraak steeds plaats over hebben. Van beide zijden doet men elkander in dezen oorlog de heftigste verwijten over mishandelingen van schuldigen en onschuldigen, over schending van het volkenrecht op alle manieren, over het verspreiden van leugenachtige berichten en nog veel meer. Wanneer dit alles van officieele zijde komt, van regeeringen, generale staven, legaties, consulaten enz. meenen wij ze, tenminste zoolang het ons niet over de hand loopt, te moeten plaatsen, — ook de tegenspraken uit dezelfde bronnen. En wij doelen mede natuurlijk wat onze

2225

2230 eigen vertrouwde berichtgevers zelf geconstateerd hebben. Wij meenen dat dit de eenige manier is om ons volk een juist oordeel over dezen oorlog en de wijze, waarop hij gevoerd wordt, te doen krijgen. En dat in Duitschland bijv. ook begrepen wordt, dat wij als nieuwsblad dien plicht te vervullen hebben, blijkt ons wel uit de toezending, uit officieuze bron, van mededeelingen omtrent de handelingen van Russen in Oost-Pruisen.

Nederland en de Oorlog.

2235 **Britsche handel met oorlogvoerende landen.**

Het Britsche wetsvoorstel betreffende den handel met oorlogvoerende landen ligt voor Nederlandsche belanghebbenden kosteloos ter inzage op het Bureau voor Handelsinlichtingen, Oudebrugsteeg 16 te Amsterdam.

2240 **Voor de militairen.**

2245 Dinsdagavond werd de bezetting van de forten in de Beemster door de vriendelijke zorgen van de Volksuniversiteit weer in de gelegenheid gesteld van goede kunst te genieten. In de zaal van het hotel "Het Heerenhuis" te Midden-Beemster waren uit Amsterdam overgekomen mevr. Martin Kalff-De Holl (declamatie) en de heeren Gerke (viool), Langendoen (cello) en Hoorenman (piano), die den militairen een genotvollen avond bezorgden. Dat het op prijs werd gesteld, bleek wel uit het daverend applaus dat volgde op het woord van dank dat na afloop door den commandant van fort Middenweg tot de uitvoerenden werd gericht.

2250 **Uit Maastricht.**

2255 Niet heden, maar morgen worden 12 Duitschers geïnterneerd. Gisteren zijn uit Namen 40 Engelsche verpleegsters te Maastricht aangekomen. Zij zijn door de Duitschers weggezonden. Heden zullen ze de reis naar Engeland aanvaarden. Uit Den Haag meldt men ons over deze verpleegsters het volgende: De Engelsche Roode Kruisverpleegsters en twee doktoren, te zamen een elftal personen, reizen onder leiding van de hertogen van Sutherland ten einde zoo spoedig mogelijk van hier naar Engeland terug. Zij zijn op het oorlogsterrein werkzaam geweest laatstelijk in de vesting Maubeuge. Toen deze gevallen was hebben zij zich naar de grens terugbegeven, tot de grens begeleid door een Duitsche escorte, het welk hun door de Duitsche leger-autoriteiten werd toegevoegd ten einde hen voor moeilijkheden vrij te waren. Via Luik, Canne en Maastricht is het gezelschap naar 's-Gravenhage gereisd. Gevraagd, of het hun plan was over Engeland naar Frankrijk terug te keren, antwoordde zij voor het oogenblik geenerlei vaste plannen te hebben.

2265 **ONDER DE STREEP.**

Persoonlijkheden.

2270 Generaal De la Rey - Oom Koos is niet meer. Een noodlottig schot maakte een einde aan zijn leven op een oogenblik, waarop zijn helder oordeel, op politiek zoowel als op krijgskundig gebied, voor ons van de grootste waarde was. Want niet alleen op het slagveld heeft hij zich onderscheiden, ook in de raadszalen en in de volksvergaderingen, op de wijde vlakten, werd altijd met de grootste aandacht geluisterd naar hetgeen hij te zeggen had. De waarde, aan zijn krijgskundig oordeel gehecht, blijkt uit het feit, dat de commandant-generaal in zijn tegenwoordigheid de militaire voorbereidselen inspekteerde. Gedurende den Zuid-Afrikaanschen oorlog 2275 hadden zijn Burgers het meest grenzenlooze vertrouwen in hem. Menigmaal voerde hij hen dan ook tot de overwinning of redde hen uit benarde omstandigheden. Hij was klein van postuur en tener gebouwd. Alleen zijn kop, met de scherpe donkere oogen, zwart overhangende wenkbrauwen, de fijne gebogen neus en de sterke trekken van het gelaat, toeloopend naar den met een langen zwarten baard begroeiden mond en kin, toonde, dat 2280 wij te doen hadden met een buitengewone persoonlijkheid. Zijn uiterlijk was streng, en zoo was generaal De la Rey ook, wanneer het noodig was. Hij was meer een man van daden dan van veel woorden. De edelmoedige en ridderlijke wijze, waarop hij den gewonden generaal Methuen weer vrijliet, zijn onkreukbare trouw en toewijding aan de zaak van het Afrikaansche volk in tijden van voor- en tegenspoed, zijn dapperheid in 2285 den oorlog, zullen hem doen voortleven in de herinnering van Hollandsche zoowel als Engelsche Afrikaners als een van de edelste zonen van Zuid-Afrika. H. D. J. BODENSTEIN.

Wetenswaardigheden.

2290 **Iets over de distinctieven onzer militairen.**

- Wat beteekenen de zaagjes, de hoefijzertjes, de duifjes, zoeklichtjes of granaatjes van goud, zilver of in rood of geel op de mouwen en kragen van de grijsgroene of van

2295 de oude blauwe uniformen onzer soldaten? Een lezer schreef ons onlangs: "Ieder weet, wat de beteekenis is van een rood kruis op den kraag van een uniform, maar kunt u niet eens iets vertellen over de andere zeer vele onderscheidingsteekenen?" Een paar officieren, wien wij om eenige inlichtingen vroegen, zeiden ons, dat het haast ondoenlijk was, alle distinctieven van militiereserve, landweer en van de diverse wapens op te sommen. Toch willen wij van een aantal eigenaardige en onder leeken minder bekende distinctieven, wat vertellen aan de hand van het boekje "Beschrijving van de uniformen, de tenue en het paardetuig van de Landmacht." Op niet minder dan 97 2300 bladzijden en de noodige aanvullingsbladen wordt daarin allerlei meegedeeld over uniformjassen, kolbakken, schako's, petten, veldmutsen, attila's, dolmans etc, hoe zij er uitzien en hoe en wanneer zij gedragen worden. Doch daarover thans niet. Enkele typische onderscheidingsteekenen, minder bekend dan het Roode Kruis, volgen 2305 echter hieronder:

Een *paardenhoofd omgeven door een hoef-ijzer* van geel of wit metaal wordt gedragen door het personeel, belast met de africhting van de remonte-paarden. Een *vliegmachine* (een ééndekker) van scharlakenroode wol ziet men op de mouw van de oppassers-mecaniciens. Een *zoeklicht* van goud- en zilverdraad geborduurd, omringd 2310 door bliksemstralen bevindt zich op de mouw van de electriciens van het regiment genietroepen. Een *granaat* van gouddraad geborduurd, wordt gedragen door onderofficieren-vuurwerkers der artillerie en genie. Wij vervolgen het lijstje distinctieven: *Passer en winkelhaak*: instrumentmaker genie. *Gevleugeld rad* (scharlakenroode wol voor minderen en gouddraad geborduurd voor onderofficieren): 2315 spoorwegcompagnie. *Bundel bliksemstralen*, van scharlakenroode wol geborduurd voor minderen (telegrafisten en reserve-telegrafisten), van gouddraad voor onderofficieren (idem) van de genie. Wanneer er bovendien nog een R bijstaat beteekent dit, dat men reservevesting-telegrafist is. *Hamer en nijptang*: Smedenbankwerkers der artillerie. *Zaag en hamer*: Timmerlieden (houtwerkers) der artillerie. *Gareel* van half zilveren 2320 galon: Zadelmakers der cavalerie. *Hoefijzer* van scharlakenrood uitmonsteringslaken: voor hoefsmeden der infanterie. *Vliegwiél* van scharlakenroode wol geborduurd met vijf spaken voor stokers (pantserfort-artillerie en corps torpedisten). Anker voor korporaal-schipper van bovengenoemd corps. *Vliegende postduif* van wit katoen op den rechter-bovenmouw voor de oppassers en verzorgers van den Rijkspostduivendienst. En 2325 zoo zou men kunnen voortgaan: de wielrijders hebben op een blauwen kraag een *wieltje*, de mitrailleur-afdeeling heeft daarop *gekruiste patronen*, de administratietroepen *gekruiste korenaren*, het vrijwillige autocorps heeft een *automobielwiel*, het vrijwillige motorrijwielcorps een *motorfiets* op den kraag. Wij zouden kunnen vertellen, dat de grenadiers een granaat, de jagers een hoorn, de genisten een helm, 2330 de officieren van gezondheid het aescuiaap-teeken op hun kraag hebben, en de muzikanten een lier, dat laatste is bekend genoeg; wij wilden slechts enkele distinctieven vermelden, welke ons opvielen, toen wij het uniform-boekje doorbladerden.

2335 **Allerlei.**

Een brief uit 1870.

— Eenige voorspellingen een paar weken geleden, hier opgenomen, omtrent den aard en den uitslag van den ontzettenden oorlog, die op dit oogenblik het hart van Europa in gevaar brengt, hebben sommige goedgeeloovige lezers wel even moeten verbazen doch den 2340 sceptici een medelijdend glimlachje ontlokt! Want wat zijn voorspellingen waard, die pas na jaren bekend worden als de historie ze al gedeeltelijk waar gemaakt heeft? Er [is] echter een brief bekend van Emile Ollivier, — die in 1870 minister-president van Frankrijk was, "l'homme au coeur léger", die dezen tragisch geworden bijnaam tot zijn laatste uur moedig gelaten heeft; — het is een brief, gericht aan Wilhelm I, Koning van Pruisen, waarin de_ schrijver met treffende zekerheid de dingen wist vast te 2345 leggen die zouden gebeuren en... die nu helaas gebeurd zijn!

"Sire, ik ken", zoo schrijft hij, "mijn land beter dan uw Duitsche journalisten het kennen. "Als Gij, Sire, ons grondgebied eerbiedigt, U tevredenstellend met den ontzagwekkenden roem die Ge behaald hebt en met de zekerheid dat Gij in Deutschland 2350 voortaan zult kunnen doen wat ge verkiest, dan zult Ge de wereld een schoon tijdperk van langdurigen vrede kunnen verzekeren. Maar als Gij ons grondgebied aanraakt, dan zal er een nieuwe oorlog ontstaan! Als Ge belangloos zijt dan zult Ge een onoplosbaar verbond voorbereiden van Latijnsche en Germaansche rassen, maar als Gij als 2355 overweldigder optreedt dan bereidt Gij tegen Pruisen het verbond van Slavische en Latijnsche rassen! Gij roept in uw proclamatie God aan! Ook ik geloof in God en zijn rechtvaardigheid. Hij kastijdt ons om ons te straffen, dat wij ons hebben laten verzwakken door een langdurig tijdperk van voorspoed. Maar wees er van overtuigd, Hij zal ook uw volk en uw ras straffen als ge, overmoedig door Uw roem, aan het Fransche

2360 vaderland een deel van het volk ontnemt dal er met lichaam en ziel aan gehecht is.
De kreet van den verdrukte zal tot Hem opstijgen, die den roem verleent; en die kreet zal gehoord worden! "Veracht mij vooral niet, Sire, omdat dit het woord is van een overwonnenen. Napoleon heeft na Jena het woord van de overwonnenen veracht en ze hebben hem met Waterloo geantwoord! Dat zachtheid en rechtvaardigheid Uw hart moge neigen!"

2365 **Luchtvloten.**

— Het was reeds Tennyson, die in zijn in 1833 verschenen gedicht "Locksley Hall" zinspeelde op een vloot van luchtschepen. De daarop betrekking hebbende passage luidt: For I dipt into the future, far as human eye could see, Saw the vision of the world, and all the wonder that would be; Saw the heavens fill with commerce, argosies of magic sails, Pilots of the purple twilight, dropping down with costly bales; Heard the heavens fill with shouting, and there rain'd a ghastly dew From the nations' airy navies grappling in the central blue; Far along the world-wide whisper of the south wind rushing warm, With the standards of the peoples plunging thro' the thunder-storm; Till the war-drum throbb'd no longer, and the battle-flags were furl'd. In the Parliament of man, The Federation of the world. There the common sense of most shall hold a fretful realm in aec, And the kindly earth shall slumber, lapt in universal law.

2380 **In- en Uitval.**

Een admiraal als cantine-baas. — Behalve een luitenant-generaal, hebben wij thans ook een admiraal! Immers in een advertentie in ons blad, werden gegadigden opgeroepen voor de exploitatie van een cantine in een der forten te Helder, waarbij het heette dat de reflectanten zich moesten wenden tot "den commandant van het Landvak. DIRKS, Admiraal te Den Helder. Wij merken bierbij echter op, dat "Landvak" (het fort) heet: "Dirks Admiraal".

ZEE- EN LANDMACHT.

Toelating Kon. Mil. Academie in 1914.
2390 De resteerende mondelinge eindexamens H. B. S. 5-j. c. zullen plaats hebben op 1, 2 en 3 October a.s. Dit in verband met de toelating K. M. A.

Voor de soldaten aan de grenzen.

2395 *Aan de redactie!* De talrijke advertenties van comités om het leven der opgeroepen miliciens dragelijk te maken, doen mij de vraag stellen welke gedeelten van ons leger daarvan eigenlijk profiteren. Telkens ziet men berichten van gehouden voordrachten in de forten of militaire stellingen en dan kom ik tot de slotsom dat waarlijk de aldaar vertoevende soldaten niet worden vergeten om rijst de vraag: wat doet men voor het veldleger, liggende aan de grenzen? Het is mij van nabij bekend hoe aldaar onze jongens slecht zijn gehuisvest, als lepels in een lepeldoosje liggen op stroo onder de dakpannen met tot dekking een dunne moltondeken, zoodat zij hunne kleederen moeten aanhouden. In sommige plaatsjes waar welvaren ontbreekt, hebben zij bovendien geen localiteit, waar zij buiten hun diensttijd behoorlijk kunnen zitten, tenzij in kroegjes van min kaliber. Het laat zich aanzien dat ons veldleger nog langen tijd aldaar zal moeten verblijven en het lijkt mij meer dan tijd, wil men de aangroeiende ontvredenheid bezweren, dat door de autoriteiten wordt ingegrepen tot het maken van gelegenheden, houten loodsen, waar de jongens behoorlijk kunnen zitten en de hun te verschaffen literatuur ook kunnen lezen. Thans gaan zij daar, als het lang duurt, moreel te gronde, evenals zoovelen in de jaren na den Tiendaagschen Veldtocht. Ik hoop, mijnheer de redacteur, dat de bevoegde autoriteit dit schrijven leze en overdenke, en breng u mijn dank voor de opneming van dit schrijven. X.

Laatste Berichten.

Hofbericht.

2415 H. M. de Koningin deed gisteren en heden opnieuw een nieuwe inspectietocht in den omtrek van Den Haag.

BEURS EN NIJVERHEID.

De Londensche Beurs.

2420 Het bestuur der Londensche fondsenbeurs heeft het volgende besluit genomen: Met het oog op de huidige exceptioneele omstandigheden is het den leden verboden te handelen of hun bemiddeling bij aan- of verkoop van Britsche, Engelsch-Indische, koloniale, provinciale waarden en "trustee stocks" te verlenen tot lager prijzen, dan die welke zijn opgenomen in een officieele lijst door het bestuur vastgesteld. Alle omzetten in

Naspeuringen van Paul Theelen: 17 september 1914

2425 zulke fondsen moeten à contant geschieden. Omzetten op termijn en opties zijn niet geoorloofd. De noteering voor particulier disconto is te Londen tot 3% en zelfs lager teruggelopen. Bij de Engelsche Bank is weder een klein bedrag pre-moratorium wissels verdisconteerd. Geld voor een week is à 2 3/4-3% verkrijgbaar, eendaagsch geld à 1 3/4-2 1/4%. Op de straatbeurs waren de prijzen eergisteren hooger, Consols zelfs 69 1/4%, doch gisteren zijn de noteeringen weder teruggelopen. Volgens "Fin. News" is uit de opgaven der leden aan het bestuur der fondsenbeurs gebleken, dat het bedrag der uitstaande leeningsposten ca. £80 millioen is. Hierin zijn de bedragen die door de leden onderling aan elkander zijn verstrekt niet inbegrepen. In verhouding tot de bij banken etc. opgenomen gelden zijn deze sommen echter gering. Het totaalcijfer valt sterk mede, zoodat men thans verwacht, dat de situatie zonder tusschenkomst der regeering geregeld zal kunnen worden. Deze meening zou ook tot uiting zijn gekomen in een conferentie van het beursbestuur, de groote banken en den minister van financiën. Men zal den toestand nu vermoedelijk in dier voege regelen, dat de waarde der onderpanden berekend zal worden op koersen die voor goud-gerande fondsen ca. 3% voor andere binnenlandsche soorten ca. 5% en voor meer speculatieve waarden ca. 10% lager zijn dan voor de sluiting der beurs, zoodat in die verhouding gesuppleerd zal moeten worden. Leeningen waarvoor het noodige onderpand is verstrekt, zouden dan gedurende drie of maanden of zoo noodig langer, niet aangezegd mogen worden. Dit plan is echter nog niet officieel.

2445

De Berlijnsche Geldmarkt.

Op de Berlijnsche open geldmarkt was eendaagsch geld Maandag voor 3½% verkrijgbaar. Ook de Preussische Zentralgenossenschaftskasse verstrekte geld tot die noteering.

2450

Schatkistbiljetten San Paulo.

De firma J. Henry Schroeder & Co. te Londen deelt mede, dat de £2 millioen eenjarige schatkistbiljetten van den Staat, San Paulo, die op 18 dezer vervallen, op tijd zullen worden afbetaald, mits het incasseeren niet voor personen in een vijandelijk land geschiedt.

2455

Uit de Vereenigde Staten.

De Comptroller of the Currency had eene opgave gevraagd van den stand der Nationale Banken per 12 dezer.

2460

De Chicago Milwaukee & St Paul heeft haar jaarverslag gepubliceerd, blijkens hetwelk op de gewone aandeelen 6.3% is verdiend tegen 8.62% verleden jaar. Van de \$30 millioen 4½% General Refunding Bonds die door de firma Kuhn Loeb & Co. en de National City Bank geplaatst zouden worden, blijkt op 30 Juni \$17.50 millioen van de hand te zijn gedaan.

2465

De heer Frank Blair, die tot receiver der Pere Marquette was benoemd, heeft deze opdracht van de hand gewezen.

De Republic Iron & Steel Company heeft de beslissing in zake het kwartaalsdividend op haar preferente aandeelen uitgesteld.

2470

De New-Yorksche geldmarkt blijft stil. Call money noteert 6 à 8%, geld op termijn is op zeer beperkte schaal à 8% verkrijgbaar. De wisselkoersen op het buitenland zijn eenigszins teruggedaan, als gevolg van verderen gouduitvoer. Zicht Londen noteerde 4.98 3/4, cable transfer 4.99, zicht Parijs 5.05 en transfers 5.03, zicht Duitschland 97 en transfers 98, zicht Italië 5.25, transfers 5.30.

De Bankers' Trust Company heeft \$3 mill. goud naar Ottawa verzonden.

De zilverprijs te New-York is verder teruggelopen tot 54 1/8 cent.

2475

De oostelijke spoorwegen hebben aan de Interstate Commerce Commission medegedeeld, dat zij een heropening der verhooren inzake de vrachtverhoogen zullen verzoeken. Zij dringen thans aan op het toestaan eener verhooving met 5%.

NEW-YORK, 16 Sept. (Reuter.) Wissel Londen Cable Transfers 4,98.25, Zichtwissels 4,97,50, Zilver 53 3/8. Het best[u]ur der Lehigh Valley heeft een kwartaalsdividend

2480

aangekondigd van 2½.

De Engelsche regeering en de spoorwegen.

In verband met de mobilisatie en het troepenvervoer heeft de Engelsche regeering tijdelijk de meeste spoorwegen in eigen beheer genomen. Met de directies is thans overeengekomen dat deze als vergoeding voor het troepenvervoer etc., alsmede als compensatie voor de lagere ontvangsten die uit de desorganisatie van het bedrijf voortspuiten, een bedrag zullen ontvangen gelijkstaande aan het verschil tusschen de inkomsten in de desbetreffende periode van 1913 en die van den tijd gedurende welken de regeering het beheer over de spoorwegen voert. Mochten de netto ontvangsten over de eerste helft van 1914 lager blijken dan die van het vorige jaar, dan zal de

Naspeuringen van Paul Theelen: 17 september 1914

vergoeding pro rata worden verminderd.